

BÁRÓ PETRÓCZY KATA SZIDÓNIA

1658—1708.

A
MAGYAR
ÍRÓNŐKRŐL

FÁYLNÉ-HENTALLER MARISKA

AHCZKEPEKKEL.

BUDAPEST, 1889.
A SZERZŐ SAJÁTJA.

Neumayer Edénél, Budapest, Ó-utca 2.

ZIRZEN JANKA ÚRHÖLGY

Ő NAGYSÁHÁNAK

TISZTELETE JELÉÜL AJÁNLJA

a szerző

Bevezetésül.

Ama serdülő magyar leányok számára írtam ezt a könyvet, kik már irodalmi képzettséget nyertek.

Tanulják meg a magyar nők irodalmi működését is méltányolni!

Nem lehet kívánni, hogy iskolai tananyaggá tétessék a magyar költőnők és írónők életének és munkálkodásának ismertetése, de szükséges, hogy minden művelt magyar nő legalább némileg tájékozva legyen e tekintetben is.

Érdekesnek tartom azért, az életrajzok mellett, szemelvényeket nyújtani egyesek költői és prózai munkáiból.

Budapest, 1888. október hó.

A szerző.

A legrégibb írott emlékek.

A XVII. század közepéig.

Történelmünkben a nők mindjárt a keresztény kor kezdetén kiváló szerepet vittek. Szellemi kiképzetésükre gond volt fektetve; kolostorokban értelmes nőkké neveltettek.

Már első királyunk alapította a veszprém-völgyi apáczaárdát, mely előbb görög szertartású volt és csak később latinosult. Leányiskolával volt ez kapcsolatban és a szerzetesnők buzgón fáradoztak a leányok nevelése körül. Ilyén kolostor volt a Szent-Margitszigeten, melyet IV. Béla alapított, továbbá Alsó-Lendván és Peleskén, mindannyi dömés apáczaárda. A Klára-szűzeknek Nagy-Szombaton, Budán és Pozsonyban volt nőtanintézetük a legrégibb időtől fogva.

E zárdákban az apácák, hihetőleg mindjárt a keresztény kor kezdetén, foglalkoztak irogatással. de munkáikból csak kevés és az is későbből maradt reánk.

Latin kéziratok.

Legrégibb írott emlékeink női kezekből a vegyes házból származott királyok korából maradtak fel családi levéltárakban. Megemlékszik róluk Zilahy K. „Hölgyek lantja” című könyvében.

Latinul vannak ezek írva, — mondja felőlük — mivel e korban a latin nyelv szolgált a magyar közélet és műveltség kizárólagos közegül.“

Kegyelettel őrzik a Pogástár-család levéltárában Róbert Károly magyar király nejének Erzsébet-nek *jegyzetét* az általa feltalált „*királynő-vízről*“, az 1330—40 közt való évekből.

Nem kevésbé érdekes az 1440—50 közti évekből felmaradt kézirat, mely a bécsi udvari könyvtárban van. Albert magyar király leányának Erzsébet-nek értekezlete ez, melyet „*A királyi gyermekek neveléséről*“ írt.

Sajátságos jelenség e két írott emlék: egyik a női hiúság s másik a női hivatás kifolyása.

A latinul folytatott levelezések közül ismeretes Zápolya Borbála (Zsigmond lengyel király) classikus irányú levelezése Groszkyn krakkói kanonokkal. E levelezés összeállítva van meg a Zaleisky-család levéltárában.

Báthory Gris-zeldisz levelei is fenmaradtak férje Zamoiszky János lengyel főkorlátnok levéltárában.

MAGYAR NYELVEN ÍRT SZENT KÖNYVEK

Érdekesebbek azonban a már magyar nyelven írt szent könyvek, legendák, melyek a 16-ik század elejéről valók és melyekről jeles nyelvészünk Volf György csak újabb időben fedezte fel, hogy nőiró művei.

Ráskay Lea a szerzetesnő neve, ki nevezett nyelvtudósunk felfedezése szerint a Szent Margit legendát, Szent Domonkos életét, a Példák Könyvét¹⁾, a Cornides²⁾ és Horváth³⁾ kódexek et írta.

¹⁾ *Példák könyve*, íratott 1518 körül, 4 rétre, 43 levél.

²⁾ *Cornides Codex*, íratott 1514—19 közt, 4 rétre, 201 beírott levél. Nevét Cornides Dánieltől kapta, ki a régi magyar irodalom egyik legrégebb nyomozója.

³⁾ *Horváth Codex*. Horváth ismertette, róla neveztetett így.

Említett könyvekről már régibb történeti és nyelvi vizsgálatok megállapították, hogy egy kéz által írtak, azonban írójuk mindaddig ismeretlen maradt, inig 1885-ben Volf György vizsgálódásai közben a Oornides-codex egyik lapján e sorokat fedezte fel: „Végeztetik szent justina azzonnak elete. Vrnak eztendeyben. Ezer. eot. zaz. tyzenhat esztendeobenV Alatta e név: „ráskay lea“.

Hogy ki volt ez első magyar író, azt nem tudhatjuk. Valószínű, hogy szerzetesnő volt. mivel életét szent történetek és legendák megírásával töltötte el.

Beöthy Zsolt gyönyörű költői beszéibe foglalja történetét, de az csak *költött* története Ráskay Leának, miként maga a költemény írója is megmondja a könyvecske előszavában.⁴⁾

Ugyanez előszóban ezek állnak Ráskay Leára vonatkozólag: „Volf György Eáskay Leát ama zemplénmegyei nemes Ráskay család gyermekének tartja, melynek tagjai az aranybullától kezdve a bécsi békéig fő tisztséget viseltek a királyi udvarnál. Előkelő származását bizonyítja neméhez és korához mérten kiváló műveltsége és érdeklődése az ország dolgai iránt. A margitszigeti dömés kolostor is, melyben a 16-ik században élt és irt történeti adatok tanúsága szerint mindig főnemes nők menedéke volt.“

Ennyit tudunk az érdekes alakról, kit tulajdonképen az első magyar írónőnek tekinthetünk.

Mutatvány a *Margit-legendából*:

Szent Margit asszony búsulása.

Támadá háborúság szent Margit asszonnak szülei között es ő atyjafia között, István király k9zett, és oly igen veszedel-

⁴⁾ Beöthy Zsolt: Ráskay Lea. Költői beszélj. 1886.

mes háborúság támadá köztettek, hogy minden igazságnak szer-
tartássá nekől es hátra vetvén az isteni félelmet, mind érsekük-
ben és pisekekben, es mind jobbágyokban nagy-sok ezer ár-
tatlan emberek itiletnek egyenessége nekől elveszének. Mely
nagy háborúságok között ez szentséges szűznek ő siralmi. valá-
nak öneki éji es napi kenyéri; mert meggondolja vala ez szent-
séges szűz, hogy ez ilyenféle háborúság semmiképen nem lehet
nagy-sok lelkeknek veszedelme nekől. Azt es meggondolja vala
ez szent szűz, hogy ezféle háborúság nem lehet az ő szüleinek,
atyjának, anyjának, lelkének veszedelme nekől, kik immár meg-
vénhedtenek vak; és mind szüleinek, mind atyjafiainak utála-
tos fáradtsága nekől nem lehetne. — — —

— — — — —

Tehát látá ez szent szűz az bőneknek árradásiban az
feljül megmondott nyomorúságoknak ő gonoszságit megneve-
ködni, azaz hogy az bőnek, az kegyetlenségek naponként neve-
ködnek vala es bévölnek vala, úgy hogy az tatároknak kegyet-
len járásoktól megválva száz es több esztendőttől fogva, sem
látatott, sem hallatott anne nagy sok kegyetlenség keresztyén
népeken,, miképpen ez időben.

Sövényházi Márta ha dömés apácza szintén a 16-ik
század első felében élt és 1530—31-ben írta és ké-
pekkel ékítette a Katalin-legendát. Más két dömés
Szerzetesnővel, kiknek neve ismeretlen, együtt dolgo-
zott a Tewrewk-codexen is. Ők azonban nem tekin-
tetnek eredeti íróknak, csakis mint másolók, vagyis
leírók említettnek.

Szent énekek⁵⁾

A XVI. század énekirodalmában érdekes női ala-
kokat találunk, kik a szent költészet terén nemcsak ver-
seneztek a férfiakkal, de gyakran felül is multák őket.

A bártfai énekeskönyvben, mely unicum példány
1593-ból, jelenleg Alsó-Sebesen a francia zárdában
őriztetik, vannak szent énekek Massai Ágnes-től, ki

⁵⁾ Adataimat nagytitiszt. Kálmán Farkas gyomai lelkész úrtól nyertem.

Mágócsi Gáspárné-nak, Lillának, Mágócsi emlékirójának nővére, tehát főúri nő volt, Ugyanitt vannak szent énekek Kétági Ágnes-tói, kiről nem tudni, hogy ki volt; továbbá Dóczy Iloilá-tól. ki nevérol Ítéelve, szintén úri nő lehetett és Ladoni Sára-tól. Ez utóbbi valószínűleg szintén úri család gyermeke volt. Ezen énekírók életéről mitsem tudni. Nevük énekeik versfőiből tűnik elő.

A *Lugosy-codex*, mely 1627 és 35 közt íratott ós jelenleg a debreczeni collegium kéziratárában van, szintén tartalmaz verseket nőtol. Dóczy Zsuzsanna szent éneke van itt e XVII. századbeli codexben, bár írónje a XVI. század protestáns énekesnői közül való. Énekét a női forma példányképeül lehet említeni. Mily gyönyörű rythmus rejlik ez éneken:

„Dicsérem az úr istent minden időben
Magosztalom szent nevét egész életemben
Míg leszek az testben,
Szívemben a hálaadás
Szájamban dicséret mondás
Nem leüzen szűken.“

A „*Zengő menyekar-ban*. (Kálmán Farkas gyomai lelkész úr tulajdona) Kartsai Kató poenitenczialis éneke van „Kegyes Jézus halld meg“, mely mély vallásos lelkületre vall. Szép gördülékenységgel van írva, alakzata az I. Balassa Bálinté. K. F. úr kutatott Kartsai Kató élete után és úgy jött nyomára, hogy valószínűleg prot. pap leánya vagy talán épen pap neje volt.

Egyéb írott emlékek.

A magyar történelmi társulat 1872-ik évi kirándulása alkalmával sikerült Deák Farkasnak történet buvárlatai közben Wesselényi Anna, özv. Csáky Istvánné hatvannál több *eredeti magyar* levelét felkutatni, E levelek közül az első 1612-ben s az utolsó 1649-ben íratott.⁶⁾

Wesselényi Anna viszontagságteljes élettörténetét, ősmagyar jellemét, eredeti egyszerűségét s műveit vallásos lelkületét szép magyarsággal írt leveleiből ismerjük meg. Érdekes történelmi adatokat tartalmaznak e levelek. Azonkívül megismerjük belőlük az akkori szokásokat és életnézeteket; némelyikben nevelésügyet és gazdasági kérdéseket tárgyal.

„Mondatai — írja felőle D. Farkas“ — legtöbbször kerekdedek és kifejezései erőteljesek, főként ha egy kissé indulatba jön a nagyasszony s valamiért fel van izgatva, igen szépen tud írni.“ Szóval e levelek hangja és tartalma mutatja, milyen művelt és sokoldalulag képzett nő volt írónőjük Wesselényi Anna; mert míg menyee, Forgách Éva, a nádor leánya, kitől szintén meg van két levele, írni is alig tudott, addig ő olyan levelezést folytatott, mely őt, mint képzett és tehetséges írónőt mutatja bé az utókornak.

⁶⁾ Wesselényi Anna özv. Csáky Istvánné életrajza és levelezése. Deák Farkas 1875. Budapest.

Leveleinek legnagyobb részét fiához Istvánhoz, a volt tárnokmesterhez intézi, de sokat ír gazdatisztjeinek, barátnőinek, másik fiának Lászlónak, leányának Annának és másoknak is.

Wesselényi Anna 1584-ben született Lengyelországban és az akkori időhöz képest a legkitűnőbb nevelésben részesült. Gyermeksége első éveit Lengyelországban töltötte. Szülei 1590-ben Erdélybe költöztek s miként életirója mondja: „itt szívta magába azt az igaz magyarságot, mely tetteiből, szavaiból s leveleinek minden sorából kisugárzik^{ki}. 1600 körül lett Csáky István neje; férje azonban már 1605-ben elhalt s ő 21 éves korában özvegyen maradt. „Özvegységébe bizonyos cultust helyeztet“ — írja felőle Deák F. — „s közel ötven évig folytonosan „árvának“ nevezte magát. Kegyelettel ragaszkodott férje emlékéhez és sokkal hívebben szerette gyermekeit, hogysen idegen férfi nevét véve fel s idegen hajlékba telepedvén, őket magukra tudta volna hagyni.“

Midőn özvegyen maradt, sok perlekedése volt jószágai miatt, majd az erdélyi fejedelemmel gyűlt meg a baja. Végre fiait megházasította, leánya Anna zárdába lépett. Wesselényi Anna ekkor egyideig unokái nevelésének élt, beutazta majdnem egész Magyarországot és végre visszavonult szülővárosába, Krakkóba, honnan még sokat levelezett övéivel; itt halt meg 1649 végén, vagy 1650 elején. Tetemei Krakkó valamelyik egyházában nyugsznak.

Leánya Csáky Anna 1625-ben Pozsonyban a Kláraszűzek közé lépett és onnan levelezett édesanyjával, fivéréivel és Vadas Gáborral. Hogy mi indította a gazdag, szép és művelt hölgyet a zárda falai közé vonulni,

az megfoghatatlan. Meghalt 1673-ban. Leveli közül hét fenmaradt. Ezekből ítélve igen jó nevelésben részesülhetett és ügyesen írt.

Wesselényi Anna leveleiből.

Kulcsún: Az én szerelmes fiannak az nagyságos Csáky Istvánnak adassék ez levelem.

Béltartalom: Szerelmes fiam Csáky István, legyen veled az úr Isten, egészségedben életedben kegyelmesen tartson meg. Édes fiam Csáky István Megyésre elbocsátám a szegény Fekete Jánost; Horváth Ferencz uramnak híret sem hallom, talán nem is jön; bizonyos okokért, Tordás uramat is másfelé kellett bocsátanom. Én édes fiam egészségednek állapotját most értem, hogy nem az köszvény volna rajtad, hanem egyéb fájdalom. ki tudom, hogy elég nehéz és ha jó idején okos orvos által nem veszitek elejét, bizony félő nagyobb és súlyosabb nyavalyjától, az úr Isten ebben is cselekedjék szent irgalmassága szerint. Az szegény párodat, ha Tárkányba küldtetek volna, bizony eddig jobban lett volna. Ott igen egészségtelen állapot lehet Tokajban, szánom szegényt. Én édes fiam mit tudjak többet írnom a kiről sokszor nem írtam volna, bizony elég szívem búsulásával értem, hogy az két úr felől izentét volna a Nsgnak, ne higgyen nekik: ha *úgy* vagyon felette csudálom mért kell ennek lenni és mégis több gonosz akarókat szerezni. Azt is bizonynyal mondják a terminusra sok leveleidet viszik elő, magad kezéd Írását, kibem mi legyen, akkor megválnak. Én édes fiam Bálintfi uram által írtam vala egy levelet, kit tudom, hogy megolvastál, de nem tudom micsoda értelemmel: Istenért és lelked idvességéért kellene oly állhatatos hívséget követni; kiért ezekre az veszedelmekre okot ha adtál az álnok sáfárnak példáját örömmel javallanám, ha tudnád érteni édes fiam; higgyed, higgyed jó fiam, hogy bizony rosszszul fű a szél, ha az jó Isten módot nem mutat benne. A ki mindenkénnél leginkább keseríti az én szívemet, nem hiszed azt, hogy körülletted vannak azok, kik minden magadviselésedet és szavaidat duplával fontolják. Az élő Istenre fiam higgy immár valamikor és ne másról, hanem magadról tanolj és viseld úgy magadat, az mint kívánod, hogy mások viselnék magokat hozzád.

Immár édes fiam minden Írásomból kifogytam; tudom, hogy nem mindenik Írásom tetszik, de kényszerítetem az én anyai bús állapotomtól. Ha lehetne azt akarnám minden gonosz akaród helyett száz jó akaród volna. Csak legyen lelkiismeretünk, mert valamint az úr Isten velünk cselekszik, mind igen jó és üdvösségünkre léssen, ha jól vesszük és hála adással.

Horváth Vineze uram most érkezek, bizony kevés kedvét látom ez sótáláshoz, adja Isten legyen hasznoson. Szerelmes fiam, adja Isten láthassalak jó egészségben. írtam Almáson 23. októbris 1631.

Szerelmes anyád *míg* él

Árva Wesselényi Anna.

Bedegi Nyári Krisztina, ki kedves rokona és barátnöje volt W. Annának, szintén levelezett férjével, anyósával, rokonaival és levelei meg vannak a családi levéltárakban. De ezelnél érdekesebb „*Napló*“-ja, melyet kora ifjúságától, kezdve vezetett-ég melyből nemcsak az ő élettörténetét tudjuk meg, de vele érdekes korrajzot is nyújt. Nyári Krisztina csendes, magába zárkózott teremtés volt és saját szolgalmából tanult meg írni, mi akkoriban ritka tudomány volt egy nőnél. Naplójából megismerjük; szelíd, vallásos kedélyét, páratlan jóságát, hitvesi hűségét anyai szeretetét.

Nyári Krisztina született 1604-ben, meghalt 1641-ben. Híres főúri család gyermeke volt, 14 éves korában ment nőül először a dúsgazdag Thurzó Imréhez, ennek kora halála titán pedig gr. Eszterházy Miklós ország nádorának neje lett. Eszterházy 40 éves, gyermektelen özvegy volt, midőn őt elvette. Ő lett a nagynevű Eszterházy-családnak ősanyja. Öregebb fia Pál szintén nádor volt és a hercegi czímet kapta, fiatalabbik fiától, Ferencztől, a fraknoi grófi ág származik. Nyári K. első férje oldala mellett türelemmel

viseltetett annak vallása iránt, de másodsor férjhez menve, sietett ismét ájtatos katolikussá lenni. Naplója, melynek nagyrészt Kismartonban írta és mely a kismartoni levéltár egyik kiváló kincsét képezi, méltóvá teszi őt arra, hogy a magyar Írónők közt felemlíttessék. E naplóról tudósunk Ipolyi Arnold irt érdekes tanulmányt egyik nagyobb munkájában.⁷⁾

Az érdemdús tudós így ír a *Napló* felől:

„Kicsi könyvecske; mindössze száz és néhány levél, majd leírva, majd üresen; „gyarló“ asszonyírás, de szép, sőt helyes vonásokkal.

Tartalmazza egy nemes ós gyöngéd nő életének legnevezetesebb mozzanatait, erőteljes magyar nyelven irt, rövid naplószerű följegyzésekben, melyeket olykor az Istenben élő ájtatos léleknek nemesen egyszerű fohászai a kísérnek, hogy mindaz, a mi följegyzésre méltó történt Isten szent neve dicsőségére, a család örömeire, boldogságára szolgáljon.

Ez a könyvecske Nyáry Krisztina. Eszterházy Miklósné naplója. ...“

Mutatványul, az első lap:

„En bedegi Niari Christina lötem ez világra az 1614 esztendőben 81 októbris kis Warda Warában az igaz Római Hitben meghmaradváji holtigh.

Menyegzőjéről ennyit ír:

„Az én szerelmes uram elvett engemet tizenégy esztendő koromban, az tekintetes és nagyságos Thurzó Imre uram ü kegyelme pedig volt húsz esztendő ember. Volt az lakodal-munk 1618. esztendőben szent Márton napján Király-Hel-meczen. — Kénytelen voltam a színmutatásra, de szívemben igaz pápista voltam.

(E megjegyzés arra vonatkozik, hogy ágostai szer-tartás szerint volt kénytelen a férjével egybekelni,

⁷⁾ *Bedegi Nyári Krisztina*. Irta Ipolyi Arnold Megjelent a „Magyar Történeti Életrajzok“ 1887. III. füzetében. Budapest. 1887.

mert tudvalevő, hogy Thurzó Imre volt az időben a Luther-felekezetiek feje.

Első gyermekének születésekor ezt jegyzi be:

„Az én szerelmes gróf Thurzó Erzsébetkémet adta Isten ez világra 1621. esztendőben Februáriusnak 20. napján, melyet éltessen az Úristen az Ű szent nevének dicséretére, s nekünk örömrünkre sok esztendeig. Az *igaz hitben* nevelem.“

Második gyermekéről ezt írja:

„Az én szerelmes gróf Thurzó Christinámot adta Isten ez világra az 1622 esztendőben 25 ^napján aprelisnak, úgymint nagypinteken. Melyet éltessen az Úristen szent nevének dicséretire és nekünk örömrünkre *az igaz hitben* sok esztendeig.“

Mikor férje halála után másodszer megy férjhez, így ír:

„Az én szerelmes uram vött el engem húsz esztendős koromban az tekintetes nagyságos gróf Eszterházy Miklós uram. Az ü kegyelme ideje negyven esztendőben volt. Az lakodalom volt 1624. esztendőben, 21. napján júliusnak, Szucsányban.“

Megtérése felül ezt jegyzi fel:

„Mentem az én szerelmes Uramhoz Újvárosban 28. napján októbernek. Ott létemben az úr Isten szent lelkének ajándékát közlöttem velem és tértem az igaz vallásra. Gyúntam meg ujobban Istennek akaratából 30. napján deczembernek és megkommunikáltása 31. napján ugyan deczembernek havának, mikor irtak 1624 esztendőbe. Mert az előtt kéntelen voltam az képmutásra, de szivemben mindenkor igaz pápista voltam.“

Vitéz Zsuzsanna, Béli Pálné sajátkezűleg irt levelei férje leveleivel együtt őriztetnek a Béli István családi levéltárában Marosvásárhelyt.⁸⁾

Vitéz Zsuzsanna 1680 körül született, istenfélő és jámbor nő volt, férjét nagyon szerette, becsülte. Úgy, hogy mikor a fogságba került, kérelmező leveleivel zaklatta a fejedelemt, Bornemissza Annát, férje sza-

⁸⁾ Magyar történeti életrajzok. 1887.

badulásáért. Leveleiben rejlő vallásos érzelmei nem csak papírra vetett szavak, tettel is bizonyította ő buzgóságát. Az egyházakat segítette, az üldözött lelkészeket védelmezte, az ifjakat taníttatta.

S mégis boszorkányság miatt üldözték, perelték; de nem bizonyíthattak ellene egyebet, mint hogy szeretett a férfitársaságban politizálni és inkább használta megszólításul a *Kedet*, mint a *Nsgod-at*.

Vitéz Zsuzsanna levele férjéhez Béli Pálhoz.

Az Úr Isten serences homeletel aga meg kiemet edes uram.

Édes uram im sogoruram elküet az jekezet az meli levelet ot találtak meg lathatia kigemed az monostori jósnak az levelet nem találtak, kerestek meg, de azt mondok, hogy ha kigemed uisa jö meg lehet akor is kigemed edes uram alkalmazta a ugi dolgot, hogy Mikola uram oda tálam tot falu neget ment vigazon kigemed edes uram Isten hozza kigemet edes uram ma Kalos uarat öt órakor sereda 1666.

Az kigemed felesége edes uram

Vitéz Susanne.

uduáritul is találtak leuelet, hog öt s az talérben uolna, de ahoz nem uelem tálam, hogy solianak mindazonáltal nem tudom ahozis el alkalmaztatása úgy magot legén jól.

LÓRÁNTFFY ZSUZSANNA
1600—1660.

Az első nyomtatott emlékek nőíróktól.

A XVII-ik század közepétől a XVIII-ik század végéig.

Az első magyar nő, kinek munkái nyomtatásban megjelentek, Lorántffy Zsuzsanna volt. Az ő könyvein kívül a XVII-ik századból nőirótól nyomtatásban csupán egy magyar nyelven irt és 1692-ben megjelent „Szakácskönyv“ ismeretes; írója Tophei Zsófia, kiről azonban mitsem tudunk.

Lorántffy Zsuzsanna, Lorántfy Mihály, Sárospatak urának leánya, 1600. évben született s 1616-ban I. Bátkóczy György nejévé lett. Ő korának legműveltebb, költői lelkű és tudományosan művelt asszonya volt. A XV11. században folyó vallási harcz közepett nagyrészt neki köszönhető, hogy a nemzet a középkor sötétségébe vissza nem süllyedt: a hazai tudomány nemtője volt. Sárospatakon a collegiumot alapította és behívta oda Oomeniust. Számptalan irodalmi, neveléstani és iskolai könyvet saját költségére nyomtatott ki.

Maga is irt, hogy másoknak buzdító például szolgáljon. Hittani munkája 1641-ben jelent meg Gyulafehérvárit ily czímmel: „*Mózes és a próféták, az igaz keresztyény vallásnak XLV. ágozatainak szentírásbeli győzhetetlen bizonyágtétele*“.

Könyvét Erdélyben nagy elismeréssel fogadták, de a magyarországi részen a katolikusok által élesbírá-

latnak volt kitéve, mi nem kis kellemetlenséget okozott neki.

Ő már *kizárólag* magyarul írt. Családi levéltárakban maradtak fel férjével és gyermekeivel váltott levelei, melyek zamatos magyarsággal írvák és őt az igazi magyar nő mintaképeként mutatják be. Meghalt 1660. április 18-án.

Szobrát a hálás utókor 1860. július 14-én leplezte le Sárospatakon az általa alapított collegiumban, mely alkalomra Tompa Mihály írt gyönyörű ódát, dicsőítván a magasztos szellemű és fenkölt lelkű honleányt.

Báró Petróczy Kata Szidónia (gróf PekryLőrinczné⁹⁾ a legrégebb költőnő, kinek költői munkái felmaradtak. Ő Petróczy és Kaszavári Petróczy István és Késmárki gróf Thököly Erzsébet leánya és Thököly Imre unokanővére volt. Született 1658 év végén.

Édesanyját korán elvesztvén, atyja által neveltetett. Petróczy István részt vett a Wesselényi-féle összeesküvésben, melynek felfedezése után javai elkoboztattak és ő Apafy fejedelemhez, Erdélybe menekült, magával vivén ifjú leányát Katát és fiait Jánost és Istvánt.

A szellemdús fiatal hölgy e bujdosás alatt ismerkedett meg gróf Bethlen János fejedelmi tanácsos mostohafiával Pekry Lőrinczcel, kinek nemsokára nejevé lett.

Pekry Lőrincz Thököly Imre iskolatársa volt Eperjesen, s midőn sógorságba jutott vele, részt vett hadjárataiban, mi őt és családját bajba keverte. A szegény fiatal nőt csakhamar sok bánat érte. Férje

¹⁾ Thaly Kálmán. Adalékok a Rákóczy kor történetéhez.

fogságba került, bátyja János elesett a harcmezőn és édesatyja meghalt. Az érzékeny szívű fiatal asszonyt nem törte meg a sok csapás, vigaszt talált gyermekeiben és a költészetben. Verselgetni kezdett.

De utána járt annak is, hogy férjét kibocsássák. A bécsi udvarnak érdekében állt egy ily népszerű és nagyműveltségű főurat, mint Pekry Lőrincz, pártjának nyerni meg. Pekry, mindenéből kifosztott családja kedvéért, a császáriak pártjára állt és ünnepélyesen iktattatott vissza erdélyi birtokaiba. Grófi méltóságot is nyert.

Azonban katolikussá kellett lennie, mi nagy bánatára szolgált nejének, ki leányait továbbra is a protestáns vallásban nevelte. Bánatos érzelmei közt fordította 1690-ben Mayer János vallásváltoztatás ellen írt könyvét ily czimvel: *A pápista vallásra hajlott lutheránus* lelkiismeretének kinjai.

Különben az 1691—1703-ig terjedő évek voltak életében a legboldogabbak. Erdélyi birtokain élve gonddal nevelte leányait.

Ezalatt ismét más politikai viszonyok fejlődtek. II. Eákóczy Ferencz felemelte zászlait a haza és vallás-szabadság védelmére s Pekry odahagyva a kényszerűségből felvett vallást, a szabadság zászlaja alá esküdött.

Örömpreső szívvel írta most Kata Szidónia „*A kereszt nehéz terhe alatt elbágyadt szíveket élesztő, jó illatú tizenkét liliom*“ című könyvét, mely 1705-ben Kolozsvárit jelent meg és II-ik kiadást is ért. Férje elpártolásáért most a nő, leányaival együtt üldöztetett. Nagy-Szebenbe hurczolták és tömlöczbe vetették őket.

Költeményeinek nagy részét itt írta. Ezekben a családi gondokat, szenvedéseit néha megható mély érzéssel

énekli. Többnyire érzékeny epistolákat és elegiákat írt, melyekben nagyobb az érzés, mint a forma tökéletessége.

Nagy-Szebent ép Pekry Lőrincz tartotta körülzárolva, ki mindent elkövetett beteg neje és leányai kiszabadítására. Sok sanyariiság után sikerült is ez. A sokat szenvedett nő ekkor viszontláthatta bátyját Istvánt is, ki Oláhországból karddal kezében jött Erdélyen át haza Magyarországra, 20 év óta nem látott nejehez, a szintén irodalommal foglalkozó Révay Erzsébethez Sziklabina várába.

Szegény Kata Szidóniának fogságából való kiszabadulása után is volt elég baja. Kedvesei mind veszélyben voltak. Férje Erdélyben, bátyja István Magyarországon harczoltak s két veje szintén a harczmezőn küzdött mint kurucztszt. Ismét csak a költészetben keresett vigaszt.

Valószínűleg ez időben írta azt a könyvecskét, melyet egyik dédunokájának, br. Radák Istvánnak neje, Hédey Klára talált meg régi családi könyvtárukban.

Egy nyolczad. rét alakú írott könyvecske ez, czíme: *„Petróczy Kata Szidónia tulajdon kezeivel írott énekei“* Ez írott füzetke jelenleg az erdélyi múzeum tulajdona. Tartalma 45, részint teljes, részint töredék költemény. A családi levéltárakban elszórva is találtattak versei, de nyomtatásban nem jelentek meg, miből kitűnik, hogy csak saját szórakozására írt.

A derék nő sok bujdosás és viszontagság után 1708-ban hait meg Huszton s tetemei az ottani ref. templomban porlanak. Öt leánya maradt: Klára Szidónia, br. Révay Imréné; Anna Katharina, br. Kemény Lászlóné, később gr. Bethlen Elekné; Polixéna, br. Dániel Istvánné; Terézia br. Radák Andrásné; Zsófia, br. Kemény Sándorné.

Énekeiből álljanak itt mutatványul:

Mint sebes szelek zugási,
Tenger vize áradási
Olyak mint vizek folyási
Bánatomnak áradási.

Jaj nekem szegény fejemnek
Nincs segítője igyemnek
Sem szánója Ínségemnek
Így kell múlni életemnek.

Békességes tűrés kell hát,
Melylyel vigasztalja magát,
Nyugton hordja aggodalmát
Bizza Istenre fájdalmát.

Véget vetek verseimnek,
Mert nincs benne bús szívemnek
Vigasztalása lelkemnek,
Sőt áradása keblemnek.

Egy másik verseben a *természethez* fordul bánatával:

Szánjatok kősziklák,
Erdők kies puszták,
Bánkódjatok rajtam;
Szánjatok meg, kérlek,
Mert jaj! búban élek,
És im mire jutottam!
Mezők szép virági,
Vizek friss folyási.
Könnyeztetek rajtam!
Erdei sok vadak
Repülő madarak----- —
Sok jajszóm halljátok;
Te is csendes „Echó“
Hallod, hogy gyakran: „oh!“
Jön ki számon s tudjátok
Okát bánátimnak
Gyakor panaszimnak
Mért, hogy meg nem szántok?

Petróczy Kata.

Losárdi Zsuzsanna volna tulajdonképen az első magyar dalköltőnő. Alakja mint egy álmokép lebeg a Rákóczy-kor viharai közt. Tudósunk Thaly Kálmán, ki a Rákóczy-kor legbuzgóbb kutatója, csak képzelt alaknak mondja őt. Gróf Kemény József kutatott utána és talált egy, állítólag sajátkezűleg írt levelét. Mások is foglalkoztak már Losárdi Zsuzsanna érdekes alakjával — így Zilahy Károly — és néhány életrajzi töredéket állítottak össze felőle¹⁰⁾.

Miért ne említeném ezek után én is ez előttem valóban érdekes nőt? A gróf K. József által talált levélből *világosan* kitűnik, hogy költőnő volt. íme saját szavai: „Nem azért énekelem *énekeimet*, hogy német uramékat kiirtsam, hanem hogy hazámat hazámban megsirassam“. Tehát hazafias verseket írt! s így, a szabadságharcz hullámai közt találkozunk állítólag az első magyar dalköltőnővel, illetve népdalosnővel. Kár, hogy a lelkes honleányi szívből fakadó dalokat nem bírjuk. Kutatói szerint egy „*dicsőítő ódáját*“, melyet „*Erdély rendéihez*“ írt II. Rákóczy Ferencz fejedelemmé választásakor, a fejedelem Gyulafehérvárit ki is nyomatta és több ezer példányban kiosztatta, de reánk egy példány sem maradt, hacsak még ezentúl nem kerül elő valamelyik régi családi levéltárból. Ez tenne bennünket bizonyossá arról: költött alak-e ő, vagy valóban élő személy volt. Élettörténetéből csak kis fonál van kezünkben, de ez oly érdekes, hogy méltán felkölté kíváncsiságunkat a hazáját lángolóan szerető, költői lelkű nő iránt. Álljon itt, mit Zilahy Károly felőle a M. Füzetek-ben közölt:

Losárdi Zsuzsanna, jómódú nemes család gyermeke, 1681-ben Sátoralja-Ujhelyen született. Bátyja

¹⁰⁾ *A Maros-Vásárhelyi füzetek* II-ikában. 1858.

Miklós II. Rákóczy Ferencz zászlóartója volt. A harczy kürt hangjára az alig 20 éves leány a békés családi kört, a csatamező zajával cserélte föl; követte bátyját és a hön szeretett fejedelem véres zászlaja alá szegődött. A kurucz sereg előtt *saját szerzetté* dalokat énekelt, lelkesítve a harczfiakat és kötözte a bajnokok sebeit.

Midőn 1705 november 11-én Herbeville tábornok a kuruczokat Zsibónál megverte, Zsuzsanna elfogatott és Marosvásárhelyt tömlöczbe vettetett. A zsibói nép még ma is mutogatja a Rákóczy-hegy oldalán azt a természetalkotta asztalt, melyen Rákóczy Ferencz a végzetes napon Zsuzsannával együtt ebédelt.

Zsuzsanna a börtönben ült, de dalai a tömlöcz fenekéről is felhangzottak és terjedtek szét a hazában. Verseiben siratta „a hanyatló hazát“, ezek a nép közt háborgást idéztek elő, a miért aztán a lelkes nőt felségsértési pörbe fogták és halálra Ítélték. Elvégeztetése előtt történt Pekry Lőrincz betörése, mikor is 1706. május 29-én sikerült neki börtönéből megszökni és Törökországba menekülni. Szökése előtt 17 nappal, május 12-én írta a fennemlített levelet pártfogójának, Budakynak kiszabadulása ügyében. E terjedelmes levél maradt meg, mint egyedüli hagyománya fenkölt eszmenetének, nemes gondolkozásának. A hang, melyen íratott, érzéssel telt. kifejezései válogatottak.

Losárdi Zsuzsannának szökése után nyoma veszett. Homályos adat még, hogy midőn 1738-ban II. Rákóczy Ferencz fia, József, Peresinán át Oláhország felül Erdélyhez közeledett, seregét egy férfiruhába öltözött nő vezette, ki a történeti hagyomány szerint Zsuzsanna volt. Ezentúl sejteni sem lehet sorsát.“

A XVIII-ik század többi írói.

A XVIII-ik században még több Írónővel is találkozunk és pedig, a kor szelleméhez képest, leginkább a valláserkölcsi irodalom mezején.

Legelső tűnt fel, Petróczy Kata Szidóniával egyidejűleg, sógornője Petróczy Istvánné, Révay Erzsébet, ki egy imakönyvet írt. Átalában a Petróczy-családból több író nő került ki. így Kata Szidónia unokája báró Dániel Polyxena br. Wesselényi Istvánné, kinek „*yó illatai szolgáló igaz szív*“ czírnü fordított munkája 1767-ben jelent meg. Írt még egy Ethikát is. Leánya: Báró Wesselényi Anna gr. Bethlen Lajosné 1774-ben írt vallásos munkát.

Sok kiadást ért Újfalusy Judith csehből fordított „*Makula nélkül való tükör*“ czímű könyve.

Jánoky Anna, Hellenbachné, több rendbeli, részint oktató és nevelési, részint vallásirányú munkát bocsátott közre.

Gróf Bethlen Kata (sz 1700-ban, először gr, Haller Lászlóné, utóbb gr. Teleky Józsefné) *önéletrajzot* írt, mely kortörténeti szempontból érdekes kis munka, eredetije a kolozsvári ref. collegium könyvtárában van. Nyomtatásban is megjelent ily czímmel: „*Gróf Bethleni Bethlen Kata életének Maga által való*

Leírása. “ E napló szerű életrajz beesés adatokat foglal magában az író család viszonyairól és 30 éven át szenvedett vallási üldöztetéséről. Megemlékszik a kor kiválóbb alakjairól is. Írt még egy vallásos könyvet, melyet ki is nyomtatott ily címmel: „*Védelmezd erős paizs, melylyel a kísérteteknek tüzes nyilai ellen oltalmazhatja magát a keresztény ember.*”

Atalában nagy könyvkedvelő volt, szép könyvtárt gyűjtött, melyet még életében a n.-enyedi collegiumnak ajándékozott.

Katalint első házasságától kezdve szakadatlanul térítették a katolikus vallásra és mivel ő állhatatosan ragaszkodott saját vallásához, folytonosan zaklatták, gyermekeit elpörölték, elidegenítették tőle annyira, hogy tulajdon leánya gúnyolta őt vallásáért.

Ez átélt szenvedéseket tartalmazza érdekes emlékirata. Bethlen Katalin igen műveit nő volt, foglalkozott az orvosi tudománnyal, társalgott kora legelső nevelőivel, így Keresztúri Pállal, kinek egy nevelési irányú könyvét ki is nyomatta, Bod Péterrel, Nádudvari Péterrel. Utolsó éveiben, midőn gyermekeivel, azok hálátlan viselete miatt végleg szakított, teljesen vallásának, a tudományoknak és jótéteményeinek élt. Meghalt 1759-ben 59 éves korában.

Mutatványul:¹¹⁾

Életemnek folyása.

§. VI.

Születtem ez nyomorussággal telyjes Világra, az Én ISTENemnek jó tetszéséből Bonyhán, MDCC-dik Esztendőben, Szent András Havának XXV-dik Napján: mely Kalendárium

ⁿ⁾ Kisjókai Ágoston József úr nagybecsű könyvtárából volt szíves egy ritka régi példányt rendelkezésemre adni, mely eredetiből veszem a mutatványt.

szerént *Katalin*, emlékezetére rendeltetett. Tetszett azért Édes Szüleimnek-is a Szent Keresztségnek Vize által való Meg-mosattatáskmkor azt a Nevet nékem adni, hogy a Krisztus Vére által Bűn bocsánatotott váró Híyek közzé számláltatván, lenne a Krisztus Tagját illető Szent Életre való serkentetésemre. Hozott pedig a Felséges Isten e Világra Ép Tetemekkel, Kristuson fundált igaz Hitben és Vallásban való 's ez Hazában szép Kendben és Méltóságban helyheztetett Szülék által. Mellyért utolsó pihenésemig ditsérlek tégedet Én ISTENem!

§. VIII.

Neveltettem azon Édes Atyai és Anyai kezek alatt, szintén MDCCVIII. Esztendei Böjt elő Havának hetedik Napjáig: midőn ISTEN bölts tetszéséből, és senkitől nem függő szabad akaratjából, Édes Atyánkat Gróf Bethlen Sámuel-t ki-szöllította ez árnyék Világból Szebenben, ki-is temtetett el Keresden. E' képen tetszett az ÚR ISTENnek meg Kisded koromban a gyámoltalan Árvák Seregébe bé-írni, és egyszersmind mint-egy előre jelül adni, hogy Életemnek jobb részét Árvaságban kellene eltöltenem.

§. XI.

Ez én Lelkem keserűségét szerző Házasságom pedig e szerent ment véghez: Az Ezerhétszáz tizenhetedik Esztendőben lévén az Törökkel való Hadakozás Nándor Fejér-Vár táján, ez hazában igen nagy félelem volt a Pogányok bó ütésétől, a mint-hogy bó-is ütötenek Beszterczénél a Tatárok, ós egy néhány Vármegyékben igen nagy rablást, és sok károkat tettének. Minden Uri Rendek azért Városokba költöztenek lakni, az bátorosagabban való megmaradásért, a melyet tselekedett Idvezült Édes Anyánk-is: ki Szebenben lakván velünk együtt, ott Gróf Haller László kezdett Engemet magának kéretni az Házassági Életre Idvezült Édes Anyámtól; kit is Gyermekségétől fogva, mivel-hogy mostoha Fia-is volt, igen szeretett.

§. XV.

Egyet értett azért a Gróf Haller László Atyjafiaival, a kik hasonlóképen ellenzetek azt, hogy idegen Vallásút ne vinne Familiajokba az Atyjokfia, s e szerént el ne venne. Véghez is

vitték azt egyezett akarattal, az a' kori Pápista Püspök előtt (ki-is volt Mártonfi Márton) hogy minden Szerzetbéli Papoknak Parancsolatot adna ki, hogy minket kü lönben egybe ne essessenek, hanem-ha Én Pápistává leszek, ez Parancsolat minden-felé ki-ment az Országba.

§. CXLVIII.

Gyermekeim miatt minemű Gyötrelmem volt és vagyok hogy idegen Vallásúak, ezt tudhatja egyedül tsak a ISTEN^o, senki által nem láthatja, sőt Elméjével sem képzelheti, annál inkább nem hihető. Másokat úgy szemléltem ebben a boldogtalan Hazában, hogy az e' féle egyenetlen Házassgából származott idegen Vallású Gyermekeikben elég örömek volt, ha tisztességes Eendben látták lenni, s magokat is tudták alkalmazni. Voltának is olyanok, a kik rajtam tsúdálkoztanak, miért tudok rajtok annyit gvötrödni. De Én úgy tartom, vétkes Szeretet az, mikor valaki tsak testi okokból szeret mást. A Keresztyén Ember Szeretete az ISTENen fundáltatik; a miben azért nem az ISTEN Ditsőségöre valót, hanem ezzel ellenkezőt lát az ember, hogy lehessen abban gyönyörűségét tartani, és szeretetét voltaképen arra függeszteni, nem látom által.

Vallásos munkákat írtak még: Viczay Anna, ki a nagy-szombati zárdában volt apácza. Munkája fordításának czíme: *Elmélkedés és lelki foglalatosság könyve*. Fordította V. A. Nagy-Szombath 1729.¹²⁾

Berényi Klára, szintén apácza, elmélkedése, melyben a *szüzek völegényének hív szolgálatára lekötelezi magát*, Pozsonyban nyomtatott 1728-ban.¹²⁾

Báró Wesselényi Mária, Ozoly Flóra, Bárczay Klára szintén vallásos dolgokat írtak.

Szépirodalmi munkával legelső lépett fel báró Wesselényi Zsuzsanna gr. Teleky Adámné, ki egy hosszabb beszélyt fordított magyarrá: „*Egy gályarab*“ czímmel.

¹²⁾ Mindkét munkából van példány a Nemzeti Múzeum könyvtárában.

A XVIII. század végétől a XIX. század közepéig.

A XVIII. század végéig csakis a főrangú családok női közt találunk író- és írni tudó nőkre. Ezek is nagyjából Erdélyből kerültek ki. S ez igen természetes. Tisztán magyar társas élet. mióta a magyar birodalom fennáll, csakis ott fejlődött és fejlődhetett. A német elem elől a magyarság az erdélyi fejedelem udvarába menekült, hol megtarthatta anyanyelvét családi nyelvül is. Az erdélyi fejedelmek udvartartása nemcsak hogy magyar volt, de ápolták is ott a hazai nyelvét. Társalgási, tanítási, közigazgatási, politikai és egyházi nyelvül mindig-mindig az édes anyanyelv szolgált. Magyar volt a művelt társadalmi osztályokban az érintkezési nyelv s így magyar nyelven folytak a levelezések, a feljegyzések.

Hogy többnyire a főrangú családok nőitől mutatunk fel írott emlékeket, az is természetes. A köznemesség ez időben nem érezte szükségét annak, hogy leányaik, hacsak zárdaszűzekké nem lettek, írjanak, és ha olvasni meg is taníttatta őket, írni nem, mert inkább veszedelmet láttak abban, ha a leány írástudó volt. Ez nagyon akadályozta a nők szellemi műveltségét. Kerültek ugyan a nemesek leányai közt is, kik tudtak írni, de azok többnyire ti-

tokban, szüleik tudtán kívül tanulták meg azt az akkor még oly nehéz és fáradságos mesterséget.

Hogy a magyarországi részen lakó főnemesség a bécsi udvarhoz szított, német családokból házasodott, ennek következménye lett az elnémetesedés. Még a középosztály is idegen befolyás alatt állt.

Lám, már e század elején Petróczy Kata fivérének, Istvánnak egyik dédunokája, báró Cabich leány Sopronban német nyelven írt regényeket. Főrangú hölgyeink is németül leveleztek. Ez időből maradtak tel a Vay-család birtokában báró Vay Miklósné, Adelsheim Johanna bárónő levelei, melyek német nyelven Írónőjük halála után 1864-ben jelentek meg, újabban pedig Jókai Etele fordításában magyar nyelven.¹³⁾ E levelek nemcsak a fenkölt gondolkozású úrinőt állítják elénk, de az érzelmeiben magyar nőt is megismertetik. Magyar érzelem, magyar rokonszenv és a nyelv mégis német!

A köznemesség leányaiból került ki a múlt század végén a letehetségesebb író:

Molnár Borbála. Magyarországon született és mint igen tehetséges író méltányoltatok. Molnár Borbála (sz. 1760 t 1804.) Munkálkodása az 1792. és 1804. évek közé esik, de a sajtó útján leginkább e század eleje óta birjuk verseit. Okos, bátor lelkű nő, jó gyermek és szerető, önfeláldozó testvér volt.

Ha terjedelmes prózai és verses munkáit átolvassuk, tapasztalni fogjuk helyes életnézeteit; csakhogy azokkal korát megelőzte. Ez oka, hogy csoda gyanánt emlegették, sőt bolondnak is tartották. Pedig korántsem volt az, csak nagyon egészséges gondolatai voltak,

¹³⁾ Emlékek. Br. Vay Miklósné. Az író leveleiből ford. Jókai Etele. Az Atheneumi kiadása. 1888.

miket nem restelt papírra tenni és így mondhatni, ő irt legtöbbet kortársnői közt.

Született Abaujmegyében, Kassa mellett egy kis faluban 1760-ban. Szülői földbirtokosok voltak és az akkori kor szokásának hódolva, leányukat írni nem tanították. Borbála titkon tanult meg írni.

Midőn felserdült, szülei egy gazdag külföldihez akarták nőül erőszakolni, ő ezt lerázta nyakáról, mit „Önéletleírásában“ meg is énekel. De azért nem lehetett boldog, nem követhette szíve vonzalmát, nem mehetett feleségül ahhoz, kit szeretett, mivel atyja parancsára egy durva emberhez kellett mennie. Tizennyolcz évig tűrte ennek kegyetlen bánásmódját, míg végre a hatóság szabadította meg tőle.

E keserves 18 év alatt Borbála a költészetben lelt vigaszt. Sokat olvasott leginkább Gyöngyössy Istvántól, Murányi Vénus szerzőjétől; később kedvvel tanulmányozta Tordai Gyöngyösi Jánost is és törekedett leonin verseket csinálni. A szegletes műfaj sikerült is neki csakhamar, azonban felhagyott az Ízléstelen verseléssel és más alakban is dicséretes ügyességet tanúsított.

Harminczkét éves alig múlt, midőn férje elhalt. Ekkor a kedves és szellemdús fiatal nő a kis faluba költözött, mely szülőföldje volt és itt küzdött az élet gondjaival. Beteg édesanyját ápolta, gyermekeit nevelte, még testvérét is segítette. Szórakozása egyedül a verselés volt. Volt szíve e nőnek és a költészet feledtette vele az élet keserveit. Éjjeleken át dolgozott családjáért, És tartott e küzdelmes életfentartás mindaddig, míg pártfogója nem akadt gr. Gyulai Mikes Annában, ki magához hívta őt erdélyi birtokára, Egresbe. A grófnő figyelmét verses levelezésével vonta magára, melyet Oszi Istvánnal folytatott; 1803-ban a

grófnő ki is adta e verses levelezést.¹⁴⁾ „Cs. I.-nak M. B.-val az erkölcs pallérozását tárgyazó verses levelei“ cízzel. Erdélyben gond nélkül élt, ellátogatott Kolozsvárra, hol több pártfogója akadt. Itt találkozott kortársnőjével, Ujfalvy Krisztinával is, kinek holtig hű barátnője maradt. A két költőnő már a személyes ismeretség előtt verses levelezést folytatott egymással. Ujfalvy Krisztina először 1797-ben irt verses levelet Borbálának, mire ez szintén versben felelt.

Így jött létre ama verses levelezés, mely 1804-ben Kolozsvárat ily cízzel jelent meg: *„Barátságai vetélkedés, vagy: Molnár Borbálának Máté Jánosné asszonnyal a két nem hibái és érdemei fölött folytatott vetélkedései“*.

E levelekből tudjuk, hogy Borbála édesanyja meghalt, mikor is ő hazautazott és itt vagyonát rendezvén, visszatért Erdélybe, hol haláláig maradt.

Leveleinek minden sora megtört, bánatában megtisztult lelkét festi. Munkáiban kevés a képzelet, de erős a reflexió. Főjellemvonása: tiszta szemlélet, bő természeti érzék, gyakran domború rajz és mindig erőteljes ép magyarság. Miként egyik életirója megjegyzi: „A nyelvnek annyira hatalmában volt, hogy ha semmiféle Írásjelet nem rakott is, meg lehetett első olvasásra érteni“.

„Élet tükrében“ 13 ének és „Mesés történetei“ 'ben. melyek nem egyebek verses erkölcsi regényeknél, pusztán didaktikai irányt követ.

Verses levelezéseiben függelékül adja:

„Tekintetes Bartzai Borbála asszonynak néhai Tekintetes Szigeti Szerentsi Perentz úr kegyes özvegyének Nevendék Uno-

¹⁴⁾ Ugyanő adta ki: M u n k á j i . (Keservei.) Kassa 1. 2. 1803.

kajához intézett Anyai intései¹⁴-t. Melyeket meg-bővítvén ugyan-ezen Asszonyiságnak kívánságára versekbe szedett M. B. Kassán 24. April. 1794.

S még több más kisebb verset és verses elbeszélést is függeszt könyvéhez.

Mutatvány a verses levelezésből:¹⁶⁾

Egeres 4-dik Julii 1799. M. B. Máté Jánosnéhoz.

Kedves Barátném!

Az idő kerékben forduló abrontsa

Azért formál ujjat, hogy azt ott el-rontsa.

A tapasztalásból nyilván Játják ezt, és

ügy tetszik körülünk minden szemfény vesztés:

Vágj egy csalárd álmom. mely szívünk játszátja,

Arnyékkal ijeszti vagy pedig biztatja.

Egy csudás tünemény minden s nem valóság,

A nap alatt éppen nintszen állandóság.

Az egész Természet tsak azért dolgozik,

Hogy a változásnak szüntelen áldozik.

Barátném! ezekre nyilván azt feleled,

Hogy ezt esmérteni nem szükség teveled:

Mert akár te adhatsz erről Tanúságot,

Hogy itt minden hirdet változandóságot.

De váljon mit használ ezeknek tudása?

Mely nem egyéb hanem fájdalom forrása.

Mert valami nekünk a véget hirdeti,

Érzékeny szívünket mind az csak sebheti.

Nem! sőt e nyitja-fel szemét értelmünknek;

Hogy kérésük igaz okát lételünknek:

Melly sem történetből nintszen, sem magunktól;

Mivel egy óra se függ akaratunktól.

Kell hát lenni egy oly Fő-Fő Uraságnak,

A ki letelt adott minden valóságnak.

Ki maga legnagyobb s legbőltsebb valóság-

Létén, nem-más hanem Természeti jóság.

A. egész természet ennek igazságát,

Szólja, s bizonyítja szerzője jóságát,

¹⁵⁾ A mutatványokat eredeti helyesírással adom, egy régi példányból.

Illy FŐ böltességhez hát az hogy illene,
 Hogy olly okoskodó férget teremtene?
 Kinn az Istenségnek ragyogvánnya látszik,
 Még-is illy szép mívvvel szerzője csak játszik;
 S éppen nem ügyelvén jó vagy rossz sorsára,
 Őt a szerencsének bízva játékára,
 így a semmiségből ki csak azért hozza,
 Hogy őt vágyódással kedvére kínozza,
 Hogy szülessen, éljen, gyötrődjön, s meg-haljon,
 Kit az édes remény szüntelenül tsaljon;
 De reménye soha-be ne-tellyesedjen,
 Óhajtson, kívánjon s meg ne elégedjen.
 Teremtője pedig rajta tsak ne vessen,
 Kétségben ejtvén őt, rá szemet se vessen:
 Sőt midőn remélné boldoggá lételét,
 A semmiség akkor nyelje-bé lételét.
 Barátném ezt hinni olly káromlás lenne,
 Mellytől Pokolnak is borzadni kellene.
 Illy gondolat félni más szívhez nem-is mér,
 Hanem csak ollyauhoz ki virtust nem is-mér.
 Hol az indulatok rendes határjokat
 Elhagyván, kényekre hurtzoljak Urokat.
 A kétségben esés szokott tsak így szólni,
 így a jó Teremtőt nem-lehet vádolni.
 Ki tsak azért teremt, hogy boldoggá tegyen,
 Es szeretetéből a féreg részt végyen.
 Jóságát hirdeti keze minden mivé
 Mellyet minden érez, ha tsak nem-kő szíve.
 Ne-panaszoljunk hát annak jóságáról,
 A ki, hogy maga-is tsupa jóság arról
 Bizonyoságot tészten tulajdon lételünk;
 Mert ő munkálódja boldoggá tételünk.
 Hát kötelességünk, híven tellyesítvén,
 S az ő nagy jóságán reményünk építvén.
 A változásokkal menjünk bátran szembe,
 Boldog jövődőről lévén jó íriszemben.

Molnár Borbála.

Ujfalvy Krisztina, Molnár Borbála kortársnője és barátnője, született 1761. évben Erdélyben, Küküllő-megyében, hol édesatyja főbíró volt. Ő is, mint barátnője, bánatában fordult a költészethez. Gróf Haller Lászlót szerette, ki azonban mást vett nőül. Csalódása keservei közt Krisztina arra a különös ötletre jött, hogy kérői közül a legrutabbat választotta ki és ahhoz ment nőül 1780-ban, 20 éves korában.

Házasságában nem volt boldog; férjétől külön, hol Csáváson, hol Szőkefálván lakott. Innen kezdett levelezni Molnár Borbálával, kinek barátságát többször meg is énekelte, így „*A barát*“ című versében. Általában sokat tartott a barátságra, ezt mutatja a „Tavaszhoz“ írt dala is.

Később Kolozsvárra költözött és itt nagyon különösen viselte magát. Férfiasan öltözködött, magas tetejű kalapot hordott.

Ez időből maradt fel Kolozsvártt egy arczképe, melyről látható, mily szép magas nyúlánk termetű finum nő volt.

Szép lelkét akkor mutatta ki, midőn egyetlen leánya, Klára, nevelésének szentelvén életét, a mulatozásoktól visszavonult; de értesülvén férje súlyos betegségéről, hozzá sietett s daczára, hogy iránta soha melegebb vonzalommal nem viseltetett, több mint két évig tartó súlyos betegsége alatt önfeláldozóan ápolta.

1812-ben leányát férjhez adta és végleg Csávásra költözött, hol gazdálkodott, verseket írt, kérelmeket szerkesztett a falubelieknek. Életírója szerint a falu jegyzőjének is megválasztották.

1818-ban június 19-én halt meg, három napi kínos szenvedés után.

Ő ellentéte barátnőjének Molnár Borbálának, a menyiben a sajtótól tartózkodott s így munkái csak kéz-

iratban maradtak fel. Döbrentey Gábor vette azokat magához, de nem adott ki belőlük semmit. Kőváry László, Ujfalvy Krisztina életírója közölte a versek nagyobb részét a költőné élettrajzával a Figyelőben.

Ujfalvy Krisztina Kolozsvárott tartózkodása alatt sok szép verset írt; ilyenek: Néma barát, A tavaszhoz, A barát, Anyai fájdalom, Szenvedd szívem, A magányossághoz, Az estvéhez, Nyájas hold ... Mi a szív?. . . Komor idők . . . Hogy az éltető álomnak . . . Nyugodalma a szíveknek. Egér nem fér lyukába... (gúnyvers).

Akkor írta szép dallamú *bölcséletét* is népdalban:

„Ez az élet úgy se sok.
Használják az okosok,
Fergeteges néma bár,
Vesztegetni mégis kár.
Nem kell mindjárt lemondani
A világról,
Hogy sok pók mérget szíva a
Szép virágról.

Az életet használni
Könnyű módját találni,
Mert néha egy jó óra
A beteg sors doctora.
Ha tán egy rossz pillanatban.
Meg is halnánk
Kapunk mást, melyben holtan is
Feltámadnánk.

Ujfalvy Krisztina nagy és eredeti költői tehetség volt. Dalai költői röptű hangja és erős, néha gúnyban fakadó érzésüknél fogva a kor legjobb termékeivel versenyezhetnek. Igaz érzés, találó képek, kerekdedség. epigrammai él főjellemtvonásai. A helyes idomot kifejezésteljes tiszta nyelvvvel párosítja és mindig önmagából meríti.

Mutatványai:

A t a v a s z h o z

(1803.)

Életet hozó kikelet!
 Ismét elűzvén egy telet.
 S az idővel fogván kezét,
 Fényed ismét megérkezett.
 Hogy a mit ölt a bús tél,
 Köszönje neked, hogy él.

Mindent újjá szülsz, s éleszesz,
 Egyedül szívemben vesztesz;
 Nincs ellene, hogy érkezel,
 De hidegvérrel idvezel.
 Mert, ha elnéz sorsa körül
 Neked, oh, csak — ő nem örül

Mivel gyönyörűségid közt
 Látom jobban azt a nagy közt,
 Mely mint a víztől a szárazt,
 Engem egymástól úgy választ:
 Örülni kedvességidet,
 Bálványozni szépségidet.

Ezt mégis neked hálálom.
 Hogy magamat künn találok;
 Nem vagyok már rab,, kénytelen
 Zárva szenvedni szüntelen.
 Hanem szabad társaságom
 Lett édes magányosságom.

A hol karjaidra dülve,
 Gondolatimba merülve,
 Képzem vájjon, majd mi dőre
 Kivirradsz még jövődre,
 Köszöntlek-e vagy már akkor
 E szenvedő test lesz csak por.

Ha történne, hogy sírhalmom
 Fedezze néma nyugalom,
 Hantjain nőtt füvek között,
 A melyiket megöntözött
 Bánátim könnye, — válaszd ki:
 És a többit mind szárazd ki.

Hogy az éltető álomnak. . . .

Hogy az eltelő álomnak
 S az újító nyugalomnak,
 Másokkal hasznát vehessem,
 S a reggelt kedvvel nézhessem:

Távozz édes emlékezet,
 Ila nem foghatsz velem kezét.
 Hadd pusztán már valahára,
 Szállásod, bár éjszakára.

Bolygasd reggel csendességem;
 Csak adjad meg reménységem:
 Hogy nemsoká velem leszel,
 S engemet boldoggá teszel.
 Ujfalvy Krisztina.

Nemes Fábián Julianna (Bédi Jánosné). Az előbb emiitett két költőnő lelkesítette Fábián Juliannát Nemes Bédi János komáromi derék csizmadia bitestársát a verselésre. A nagyérdemű asszonyság 1795 október hó 24-én intézte első verses levelét gróf Gvadányi József lovas generálishoz, a Peleskei Nótárius nagyhírű írójához, kit csak hírből ismert.

Kissé különös, hogy egy egyszerű mesterember neje, hogyan vette magának a bátorságot, még akkori időben, egyenesen levelet intézni egy olyan nagy úrhoz és felkérni őt verses levelezésre. Ez első levelében kijelenti, hogy Molnár Borbála könyve lelkesíti a verse-

lésre. Gróf Gvadányi barátsággal fogadta az ismeretlen nő verses levelét, buzdító verses levélben felelt rá és felajánlotta, hogy a levelezést ki fogja nyomtatni. Későbbi leveleiben felkérte Juliannát, írja meg családi viszonyait és énekelje meg Komárom város földindulását, melyről Komáromban lakván ludakozódhatik az öregeknél, mely megtiszteltetést Julianna nagy szerénykedve fogadta maecenásától. Fábían Julianna élettörténetét tehát saját leveleiből merítettem. Részletesen leírta körülményeit, megemlékezve férjéről és gyermekeiről. Említi, hogy ő maga főkötőkészítéssel foglalkozik. Utolsó levelei Komárom pusztulásáról szólnak. Egy esztendőn át folyt a levelezés és ezalatt Julianna 17 verses levelet intézett a grófhhoz, melyekre az mindig válaszolt. Úgy látszik igen megkedvelte az eszes nőt, mivel utolsó leveleiben már barátnőjének nevezte. A verses leveleket a gróf csakugyan kinyomatta 1798-ban Pozsonyban ily czímmel: *„Verses levelezés a mellyel folytatott Gróf Gvadányi József Magyar lovas Generális Nemes Fábían Juliannával, Nemes Bédi János élete Párjával, melyben több nyájas dolgok mellett, Királyi Komárom Városába történt siralmas földindulás is le-irattatott, és a Versekben Gyönyörködők kedvéért ki-adattatott.*¹⁶⁾

Versei előzékeny és kedvező fogadtatásban részesültek, ámbár költőiség nem igen van bennük.

Fábían Julianna nagyon boldog családi életet élt, leghőbb óhajta, hogy férjét túl ne élje. S ime kívánsága teljesedett! Férje halála után pár órával meghalt.

¹⁶⁾ Van példány a M. N. Múzeumban és az Egyetem könyvtárában.

Mutatványul:

A 14-ik levél.

Méltóságos Gróf, kegyes Patronusom!

Gyenge Múzsám öltsel gyász ruhát magadra,
 Mert így illik menni mostani utadra.
 Laurus helyett Ozyprust fűzzél-fel fejedre,
 Mivel nagy fájdalom érkezett szivedre.
 Hlyen ruházatba repülj Szakoltzára,
 E városnak mihent jutol piattzára.
 Meg-látod ott házát kedves Barátomnak,
 En Mecénásomnak, én drága Grófomnak.
 Meny-bó fő hajtással író szobájába,
 Tudom tsudálni fog, hogy jössz gyász ruhába
 Kérjed, személlyedtül hogy meg-ne rettenyen
 Szívére gyászodért fájdalom ne mennyen.
 Mert csak a meg-esett dolgot te gyászolod,
 A holtak lajstromát, s neveiket hozod.
 Á te mondásodra fog ő sóhajtani.
 Mert érzékt ny szívét meg-szokta bántani,
 Felebarátiról, hogy ha ő roszzat hal', -
 Vagy ha éri őket, olyl Patum a melly bal.
 Főképpen ha azok, Hazánknek fiai,
 Szívét akkor érik fájdalmak nyilai.
 Mert nálánál hivebb Magyar Anyja nem szült,
 Akkor is a midőn Atilla Budán ült.
 Esedezz, hogy magát már most ne epeszsze,
 Mint meg-esett dolgot, a szélnek ereszsze.
 Vedd-ki táskátskádból- a holtak laistromát,
 A kik Komáromnak szenvedték ostromát.
 És a föld-indulás áldozati lettek,
 Hallhassa, mely kinos móddal temettettek.
 így szóllyal, hallya hát Nagyságod neveket,
 Egy nem remélt halál érte mind ezeket.
 Ennyi Magyaroknak csak hamva van, s pora.
 Kiknek földindulás volt szörnyű ostora.
 Számlállya-is Múzsám, a kiket ő hallott,
 A mint egy akkor élt Jesovita vallott.

Karai János Úr volt Tábla birája,
 Leve egy perez alatt a halál prédája.
 Bé-ment, hogy majd fejér ruhát hoz magára,
 Azomba vég veszély esek a nyakára.
 Az alsó szelektül a háza meg-rendült;
 Nem-is látták többé, ő reája úgy dőlt.
 Nemes Tóth Istvány Úr, város Senátora
 Vala; ezt-is végzé az Isten ostora,
 A Dunához szaladt, hogy ott majd hajóra
 Ülteti tselédit, de érte vég óra.
 Mert a midőn azok leg-jobban futottak.
 A dülledő házak reájok omlottak.
 Nemes Agerné-is gyermekiért futott,
 Azomba halállal ő-is szembe jutott;
 Mert mikor balkarján tsetsemőjét hozta,
 A szomszéd kéménnyé kövét rá halmozta.
 Nemes Szabó Istvány éltés felesége,
 Midőn futna leve életének vége,
 A szomszéd tűz fala szegényt bó-borítá.
 Öszve tört testébül lelkét ki-szorítá.
 így Torkos János Úr hitvesének élte.
 El-fogyott mikor még talán nem-is vélte.
 Rá szakadt hirtelen a más háza fala,
 Nem tudták hova lett, s ő alatta vala.
 Nemes Szombathyné ablakából nézte,
 A mint a jó Asszonyt kő-halma tetézte.
 Mint jó lelkű Asszony védelmére szaladt,
 De szint akkor halál kaszájára akadt.
 Eá omlott szép festett háza boltozása,
 Kit osztán hív férje zokogva ki-ása.
 Gáli Mészárosnak volt két szép Leánya,
 Kikre a nagy rázás sok köveket hánya.
 Ott ,nagy kínok között végzettek élteket,
 Es Teremtőjöknek ki-adták lelkeket.
 Szépség remekei mind a ketten voltak,
 Kár hogy zsengekben lévén hogy meghaltak.
 Sok nemes fiaknak meg-ütődött szemek
 Lennek, ámbár nemes nem vala a nemek.
 Megint nem mehetek tovább e munkámba.
 Mert íme két leány jött-be a szobámba;

Hogy jövő vasárnap leszen Menyegzőjök.
 Nem volna pedig, még nékik főkötőjök.
 Hogy varjak nékiek esedeznek kérnek.
 Még olyyat is, mellyel nem bírnak ígérnek.
 Nem lehet ilyektől nékem szabadulni,
 Mert ha nem tselekszem házam fogják dúlni.
 Mind untalan ezek én mellettem álnak,
 Azt le nem írhatom miként tzirogálnak.
 Tsak hogy főkötőit hamarább láthassák,
 Fejkrül a megunt pártát le-hányhassák.
 így hát kedves Grófom most mást nem tehetek.
 Mert semmiképen ment tőlük nem lehetek.
 Fogadom azokat, mihent el-készítem,
 E két éhes leányt én ki-elégítem,
 Tő helyett kezembe veszem a pennámat,
 És folytatni fogom megcsonkult munkámat.¹⁷⁾

Költék Komáromba Nyilas havának 30. napján 1796-ikEszkendőbe.

Addig is maradok Méltóságodnak leg-kissebb szolgálója,

Fábián Julianna, m. p.

Az előbb említett költőnőkön kívül felléptek még a múlt század végén és a jelennek elején:

Vályi Klára, ki 1798-ban lelkesítő dalokat írt a magyar insurgensekhez és e versek az akkori „Hadi tudósításokban“ meg is jelentek.

Kazinczy Klára, Palóczi Horváth Ádám költő neje, a század első éveiben írt verseket, de ezek közül csak egy ismeretes.

Huszár Erzsébet és Veszprémi Sára költőnőkről gróf Gvadányi emlékszik meg verses levelezésében, midőn ezeket írja:

Több Asszonyságok is titeket követnek,

Utánnatok Parnász hegyére sietnek.

Újfalvi Krisztina, vele *Váji Klára*,

Huszár Erzsébet is, és *Veszprémi Sára*,

Nyomotokban vannak, hágják már Helicont,

Mint tik; dicsőítik mint a két magyar Hont. stb.

¹⁷⁾ A régi könyvekből vett mutatványokat mint eredeti írásmódon közlöm.

Kelemen Borbála a prózairodalom terén működött, a mennyiben Pichler Carolina „*Hasonlatok*“ című művét fordította magyarra.

Putnoky Anna egy bölcséleti munkát írt, mely 1820-ban jelent meg.

Ez időben, 1820—25 közt, írogatott Takács Éva (Karács Ferenczné) is elmélkedéseket és nevelésre vonatkozó értekezleteket.

Takács Terézia szülei tilalma ellenére titkon tanult meg írni. A költői szikrát szívében Ányos Pál érzelemteljes költeményei élesztették. Édesanyja eltiltotta a verseléstől, de ennek halála után atyja és aztán férje is, egy nyugalmazott kapitány, szabad tért engedtek költői hajlamának.

Mint művelt, szellemdús leány férjhez menetelekor már a vidék szellemi életének központja volt. A férfias gondolkozásra szoktatott önálló nő versei érzésteljesek, nyelvezete olykor erős. Hires volt ama költeménye, melyben egy vasmegyei bál után versben védte az ott megjelent hölgyeket a „Kivágott ruhák ellen“ írt gúnyirattal szemben.

Első jegyese 1809-ben Győr alatt esett el. E veszteség nagyon hatott érzékeny szívére. Írt jegyese árnyékához egy költeményt: „*A mátká keserve*“. Az akkori divatot követve, verses levelezést folytatott kortársnőjével és rokonával, Dukai Takács Judithtal, kit vigasztalt bánatában és lelkesedéssel buzdított a költészetre. Anyja halálakor így ír neki: „Felejts el bánatod, dalolj mint a fülemile, míg a szíved meg nem reped!“

Mutatványul:

A mátka keserve.

(Győr alatt 1809-ben elesett jegyesének árnyékához.)

Kelj fel — oh jer, boldog árnyék,
 Hívem árnyéka!
 Vad-francia kéz martalék,
 Szívem birtoka.
 Kelj föl azon sírhalomból
 A mely téged föld;
 Majd a felső hatalomból
 Száll rád titkos kód.

Oh ez elföld, hozzám vezet —
 Óhajtva várlak,
 Ah, s én kegyes személyedet
 . Látván imádlak.
 Jaj! gyászos elválásodban
 ígyen sem hittem,
 Hogy te előbb szállj a sírba:
 Oh azt nem véltem!

Im fontam már laurusokat —
 És ki köti fel? . . .
 Véltem-e, hogy mystusokat
 Reád hintnem kell?! . . .
 Hogy van kedves, most a pompa,
 Gyászos készüllet,
 Hol van a nemzeti kripta —
 Márvány épület?! -- — —

Hol maradtak a czimerek
 Halotti-levél?
 Hol a fátyol szövétnekek —
 A selyem földél?
 Hol a minden? S tán melletted
 Most senkisémet volt,
 Midőn dicső nemes lelked
 Testedből kiholt!

Nincs szülő most, nincs hitestárs.
 Nincs semmi eseléd.
 Oh más senki, csak maga Mars
 Állott most melléd !
 Ez vette ki szép lelkedet
 Égbe repítvén,
 S deli, báj ló termetedet
 Sírba gördítvén.

Ott fekszik most, számkivetve
 Minden jel nélkül,
 Kellemére nem tekintve
 Földben hidegül.
 Oh, csak myrtust, ültethetnék
 Temetőjére,
 Avagy csak fátyolt köthetnék
 Bús keresztjére.

De nincs jele sirhalmának —
 Nincsen keresztje;
 Több testet, egy sírba hánynak,
 Ah, ki keresse!
 Kelj ki onnan, boldog árnyék,
 Kit úgy óhajtok:
 Vad-francia kéz martalék — — —
 En is meghalok!

Takács Terézia.

Dukai Takács Judith, a század elején a legünne-
 peltebb íróő, kit a magyar irodalomtörténetben is
 leginkább méltányolnak. Költői neve: Malvina. Szüle-
 tett Dukán, Vasme gyében, 1795-ben augusztus 8-án.
 Szülei Takács István és Muzsai Vittnyády Terézia
 gonddal és szeretettel nevelték. Nemcsak írni és ol-
 vasni tanították, hanem magasabb kiképez tetésben is
 részesítették.

Költői hajlama igen korán nyilatkozott. Először
 is beteg édesanyjához írt verset, melynek írásán atyja

rajta érte és nem dorgálta érte, sőt midőn a vers tetszett neki és buzdította leányát. Ez első vers így hangzik:

„Ellankadok, elhervadok.
Nem tudom mi talál,
Tán végemhez közel vagyok
Leszakaszt a halál.

Mindegy: úgy is meg kell lenni
Mit tart az istenség;
Ő mi határt nem szabhatunk
Gyenge az emberiség.

Judith atyja buzdítására mindig több-több verset írt. Első kísérletei a népdalok hatása alatt készültek.

Majd Kiss János és Ányos Pál verseit olvasta és ez által ízlése finomult. A háborús idő nyomot hagyott költészetén. Lelkesedéssel üdvözölte egyik unokanővére jegyesét, ki az 1809-iki felkeléskor háborúba indult.

Ekkor még csak 14 éves volt. Verseit baráti körökben olvasta fel és kéziratban terjesztette. Így jutottak Horváth Elekhez is, kinek felette megtetszettek és a fiatal költőnőt egy epistolában üdvözölte. Judith erre versben felelt. És kezdődött az évekig tartó verses levelezés, mely a leggyöngédebb költői barátsággá fejlődött. Horváth bevezette Judithot a költészetbe és az irodalom bővebb ismeretébe, bátorította őt.

1811-ben nagy csapás érte a fiatal leányt. Édesanyja meghalt. Atyja Sopronba küldte őt, hol magasabb kiképeztetést nyert az irodalomban, zenében, női kézimunkában és a gazdasszonykodásban.

Költeményei, melyeket 1811—18 közt írt, elmélkedők, bánatosak. Ha édesanyjára gondol, mindig kesereg. Ekkor írta: A dukai kriptában 1811, A tél,

Tavaszi gondolat, Vigasztalás. Gondolatim az esztendő végén 1812, Ányos Pál hamvaihoz.

Mindannyi hangulatteljes költemény.

Lassanként élénkül. 1813. évben már vígan tölte a telet. Verseiből ekkor életkedv sugárzik. Nemcsak Horváthtal, hanem rokonával és barátnőjével Takács Teréziával is versben levelezett.

Költészetére legnagyobb hatással volt Berzsenyi György, ki unokanővérét Takács Zsuzsannát bírta nőül. Berzsenyinek nem tetszett az irány, melyen sógornője haladt. Levélben adott neki utasítást, hogy verseihez „nagyobb, magasabb“ tárgyakat válasszon; levélben írta bírálatait verseire. E levelekre Judith válaszul, bírálatot ő is gyakorolt. Tett megjegyzéseket Berzsenyi, Döbrentey verseire és saját költeményeit is bírálta.

Berzsenyi és Döbrentey leveleiből ismerte Kazinczyt, kinek négy legsikerültebb versét elküldte. Kazinczy buzdító levelet írt, melyben a többi közt e sorok vannak: „Ne rettegje a kisasszony a rossz vádakat, mintha a versíró leány nem lehetne jó háziasszony, így csak a közönséges ember ítél“.

E biztató sorok jól hatottak Judithra, ki elégáncsra talált; inert sokan tekintettek elfogultan a fiatal versíró leányra. Pedig Judith a versírás mellett oly házias volt, hogy sütni-főzni tudott; a kézimunka-ügyességben párját nem lehetett lelteni; még ruháit is maga varrta, ámbár oly vagyonos és jó módban élő nő, mint ő, nem lett volna arra utasítva. 1814-ben írta: A beteg Malvina, Visszaemlékezés. Igen sikerültek elégiái: Horváth E. jegyesének halálakor

írt költeménye: *Tölcseyi Csányi Jozefa k. a. sírhatni ára és Malviné keserve.*

Horváth később megnősült és Judith ekkor ódái emelkedésű epistolában üdvözölte őt, melyben írja:

„Vigyázz! el ne veszejtsd
Másodszor is hívedet“ stb.

E jóslatszerű, sorok teljesültek. Horváth neje Ujváry Borbála alig egy évi házasság után meghalt. *Ujváry Betti halálára* című elégiával kereste most fel Judith barátját. Ez elégiát Biberauer M. kőszegi evang. lelkész átfordította németre.

Szokatlan és feltűnő volt, hogy előkelőbb Íróink igyekeztek a fiatal költőnővel megismerkedni és őt a magyar irodalomnak mindinkább megnyerni az előítélet daczára, melylyel a ritka tehetségű leány iránt szokatlan helyzeténél fogva viseltettek. Azonban az akkori viszonyokban rejlik ez előzékenység oka. Akkor íróink minden alkalmat megragadtak a magyar irodalom emelésére és terjesztésére. Kedvező korban teljesen érvényesíthette Judith minden külső befolyás nélkül már kora ifjúságában nyilatkozó költői tehetségét. De nemcsak íróink figyelmét keltette fel, hanem az irodalom iránt érdeklődő főuraink is látogatására utaztak Dukára.

Így keresték őt fel Wesselényi és Zsigray József, midőn olaszországi utazásukból hazatértek. Ekkor neveztek el az eszményi szép Takács Judithot Malvinének, az Odine hatása alatt. E nevet ő ezentúl, költői névül használta.

Malvina mindazokhoz, kik őt személyesen, vagy költeményben üdvözölték, írt verseket Az élőket és a holtakat magasztaló versei gyakran felülemelkednek a közönséges alkalmi verseken és — Toldy szerint —

„Ha nem jobbak, de nem is rosszabbak a korabeli hasonló műveknél.“

Malvina ódáit magyar rythmusban írta rímekkel; megkísértette a klasszikus formát is. Ilyenek: A haldokló Damalis, Farsang utolsó óráiban 1816. Sappkói sorokban írt versei tartalmilag is sikerültek.

Kedélyvilága legőszintebben nyilatkozik ezekben: „Olaviromkoz“ 1816 és „Az én magányom.“ E költemények közvetlen hangja és egyszerűsége kedves benyomást tesznek.

Nagy feltűnést keltett „Kesergő özvegy“ című allegóriája, mely költeményt gróf Festetich Györgynek is elküldte, ki azt nagyon kedvezően fogadta és Malvinát a keszthelyi Helikon-ünnepélyekre meghívta.

Itt érte el Malvina a dicsőség tetőpontját. Négy ünnepélyen vett részt, a másodikon „Hazafiúi szózat“¹ és „Pásztori áldozat“ című költeményeit olvasta fel. Cserkoszorúval fején jelent meg a harmadik ünnepélyen ismét olvasván, most „*Hermina herczegasszony halálára*“ című ódát. Ekkor a kiosztott írói tiszteletdíjből is kapott 100 frtot *gombostűre*. A negyedik ünnepélyen Keszthely vidékeinek leírását olvasta fel; de az ötödiken már nem jelent meg, mert 1818-ban férjhez ment Göndözt Ferenczhez, kivel Felső -Patyra költözött.

Ez időben két ódát írt: „*Férjemhez*“ és az akkorában elhalt Festetich Györgyhöz. Azután ritkán nyúlt a lanthoz. Csendes családi körben élt. Költői híre ekkor már országos volt. A Hébeben, Aurorában. Aspásiában, Erdélyi Múzeumban és Hasznos mulatságokban jelentek meg versei, de ezek mind régiebb művei voltak.

Az irodalmat folyton érdekléssel kísérte, de ritkán szólalt meg, hanem akkor a valódi ihlet hangján! Így eme verseiben: Malvin a Nina bölcsőjénél, Rózsabokor, Az én lakhelyem. Valószínűleg; ekkor írta az egy felvonásos sikerült gyermekszínjátékot is, melynek címe: *A névnap és búcsúvétel*. Nagyon mozgalmas kis mű, a gyermek jellemek élénk festésével.

A boldogság sugárzott kedélyéből mindaddig, míg 1829-ben egyik gyermekét el nem vesztette. „*Juliskám háláidra*“ költeményében siratja szeretett gyermekét.

Alig két év múlva férje is elhalt és Malvina három gyermekkel maradt özvegyen. Férje halála után két évre Patyi István nejévé lett. Csaknem utolsó költeménye volt ekkor „*Az én sarsom*“ című költői önéletírása.

Malvina elbetegesedett és 1836 április 15-én tüdővészben elhalt. Ősz édesatyja szerető férje, kis gyermekei és nagyszámú tisztelője kísérték a dukai családi sírboltba.

Munkáit Horváth Elek szedte össze és Döbrenteynek adta át. Ennek hagyatékával került sok más író műveivel együtt az akadémia birtokába.¹⁸⁾ Úgy látszik Döbrenteynek szenvedélye volt az Írók munkáit gyűjteni. Malvina költeményei már rendezve és jegyzetekkel ellátva várnak kiadóra.

Mutatványul:

A nefelejts.

Kisded nefelejtske, benned csudálom
 Az érez állandóság példáját;
 Benned a szent hívségnek feltalálom
 Kellemes rózsafátyolát.
 Oh hadd csókoljam ki kék kebledböt
 A ragyogó harmat gyöngyszemet.
 Oh leheld ki mosolygó öledből
 Nevét, ki bírja hú szívemet;

¹⁸⁾ Toldy: Magyar költők élete nyomán.

Te ékesítéd a kertek árnyékát,
 Aurora te reád. mosolyog,
 Te szépítéd a friss csermely zöld partját,
 Melyben a kristály víz lecsorog.
 A lombos fák híves aljaikban
 Kerestél magadnak lakhelyet,
 Es ott zengnek sűrű gályáikban
 A pintyek, bársony fejed felett.

Néked örül minden a természetben,
 Mert hol te vagy, ott a kikelet.
 Boldog vagy, zománcczos, kék kebledben
 Minden gyönyörködik és szeret.
 Csak én, oh! csak én nem találhatom
 Sehol nevemet reád festve.
 Futok — s előlem fut a nyugalom —
 Kemény sorsomtól üldöztetve!

Klavíromhoz.

Hozzád jövök, ha az öröm
 Könnyeket rejt szemembe;
 Hozzád jövök, ha a balsors
 Nyilat lövel szívembe.
 Te vagy az a néma barát,
 Ki panaszom hallgatod
 S mellemnek mély érzéseit
 Bús hangokban oszlatod.

Itt lep meg az emlékezet, —
 Lelkem szárnyára veszi,
 S az arany idők amaranth —
 Ligetébe leteszi:
 Ott látom éltem óráit,
 Melyek innen eltűntek,
 S engemet boldogítani
 Az örökre megszűntek.

Itt ülök, ha barátimnak
 Körülvesz víg serege,
 S oh mint derül keblünkben
 Az örömnök víg ege!
 A csillagok tűz-szikrákat
 Lövelnek ablakomra;
 A halvány hold árnyékomat
 Rajzolgatja falamra.

Gondolatim égre kelve
 Boldogabb kort képzelnek,
 Ha a sphírok báj-zengési
 Könnyű tánczra tüzelnek.
 Arany förtű Apollómnak
 Karjai közé rogyok
 S hogy lantot ad, azt gondolom:
 Én is istennő vagyok!

Dukai Takács Judith.

Bezerédj Amália. (1804—1837), Bezerédj Amália egyike a legeredetibb tehetségeknek. Első, ki a magyar irodalomban a gyermekvilággal foglalkozott. Született Szent-Ivánfián Vas megyében 1804-ben. Tizenhét éves korában, 1821-ben, rokonához Bezerédj Istvánhoz ment nőül Egyetlen leánya Flóri születése után. 1824-ben, felnyílt előtte a tér, melyre úgyszólván teremtvé volt: *a gyermeknevelés*.

Fájdalom, kora halála 1837-ben bezárta pályáját, melyen fejlődő tehetsége rövid időn át is bőven gyümölcsözött a hazában.

Első munkája „*Flóri könyve*“, a hidjai kis iskola számára készült tankönyvül.

Ki ne ismerné közülünk e könyvet? Ebből tanított jó anyánk a cziczá meséjére, a szegény gólyafiú esetére és sok-sok egyéb hasznos, tanulságos versecs-

kére, melyeket mi sem mulasztunk el gyermekeinknek megtanítani.

Nincs magyar gyermek, kinek ne ez a könyv volna első olvasmánya.

Bezerédj Amália ez egy munkájával is az első helyet biztosította magának a magyar gyermekirodalomban. Hamvai már rég porlanak a hidjai temetőben, de könyve még ma is közkézen forog és évről-évre új kiadást ér; mondhatni a legelterjedtebb gyermekkönyv.

Második munkája: „*Földed esték*“ halálával félbeszakadt.

Sajnálni lehet ezen gyermekirodalmi ritka tehetség kora elhunytát.

A tehetséges írónő nagyon buzgólkodott a kisdied-óvás ügyének terjesztésével. Hídján, Tolnamegyében, saját eszménye szerint állított fel egy kis iskolát és ezt nővérel Etelkával együtt vezetvén, sok szegény gyermeknek jobb élet kútforrásává tette.

Bezerédj Amália halála után nővére Etelka (meghalt 1888. június hó 12-én), mint férje második neje, az iskolát továbbra is fentartotta. de az irodalmi téren nem munkálkodott. A 60-as években a fővárosba költözvén, lakása gyűlhelye volt az előkelő Íróknak.

Bár találkozónék a magyar hölgyek közt sok oly eredeti lélekkel működő honleány, mint Bezerédj Amália volt.

Mutatvány Flóri könyvéből:

Az apró mondásokból:

Macska eszik egeret,
Gyermek eszik kenyeret.

Kereng mérges kigyó
A ki sír, az nem jó.

Tarka tollas madár
Nem kap, aki nem vái.

Szép kis galamb fehér,
Kap, a ki szépen kér.

Páva tolla fényes,
Eossz gyermek a kényes.

Ha állatot kínozd.
Rossz szívedet mutatod. Stb.

Van a könyvben összesen 128 ehhez hasonló
verses erkölcsi mondás.

A mulattató olvasmányokból:

A nagyravágyó madár.

A madarak egykor	S így ment a gyűlésbe
Királyt választottak.	Azon boldog hitben,
Ebben határozó	Hogy ott most nálánál
Gyűlést is tartottak.	Egy kitűnőbb sincsen.

S azt végezték, hogy a
Legkitűnőbb köztük,
Álljon megválasztott
Királyul fölöttük.

Ezt hallva egy kicsiny,
Nagyravágyó madár,
Gondolt egy furcsát hogy
Ő lehessen király.

Minden tarka tollat
Magára aggatott,
A mit sok szép madár
Itt-ott elhullatott.
De amint belépett
Társai elébe,
Rettentő nevetés
Hangzott a fülébe.

Ez még nem volt elég
Hogy így kinevették
De még tollazatát is
Mind leszedegették.

S mivel nem volt köztük
Kitűnőbb a sasnál,
Ez lőn egyhangúlag
Megválasztott király.

Más tulajdonával

Karács Teréz nevét e század első írónői közt említhetem, miután első irodalmi működése 1823-tól 1846-ig számítható. Másodszer 1877-ben vette fel a tollat, 30 évi buzgó nevelői működése után.

Karács Teréz született Pesten, 1808 április 18-án, atyja Karács Ferenoz rézmetsző volt, kivált térkép-készítő, anyja pedig a már fentebb említett Takács Éva. A szülők nagy kedvelői voltak az irodalomnak s házuknál a Pesten élő írók és tudósok gyakran megfordultak. E két körülmény nagy befolyással volt az olvasni szerető kis Terézre. Ha egyebet nem, „a lapok végén levő rejtvényt mindig elolvasta“. Tizenkét éves korában megpróbált maga is rejtvényt készíteni. E rejtvény már a kedves gyermek honszeretetét árulja el. azért a honét, melynek később oly buzgón szolgált a nőnevelés terén.

Rejtvénye a „Hasznos multságok“ szerkesztőjének, Ős Somogyi Sándornak kezébe került, ki azt közölte és a kis írónőt buzdította. Teréz barátnői mulattatására titokban írt ezentúl rejtvényeket, verseket és fordított németből énekeket.

Első beszélye „Az én történetem“ a „Rajzolatok“ című szépirodalmi lapokban jelent meg s ezért tiszteletdíjúl 2 aranyat kapott.

„Keddi napon küldtem be“ —írja Karács T. Emlékezéseiben — „és már vasárnap megjelent. Ep fánk sütéssel foglalkoztam, midőn a lapkihordó hozta a lapot a konyhába, *nekem az írónőnek*, ki jobb rétest és fánkot tudtam sütni, mint beszélyt írni“.

Ilyen szerényen nyilatkozik az érdemdús veterán írónő fiatalkori munkálkodásáról. Ezentúl rendes dolgozó társa lett a Rajzolatoknak, Regélőnek, Életképek-

nek és Honderűnek. Írt az „Aurora“-ba is. „írásom iránya — írja előbb említett „Emlékezéseiben“ — mindig a nőnevelés volt: de tudván, hogy a komoly alakban írott műnek kevés nőolvasója lenne, beszély alakba öntém gondolatimat s legelőször csak írogatásom 24-ik évében mertem az „Életképekben“ ily című munkával fellépni: „Néhány szó a nőnevelésről“.

Ez általa említett nevelési cikke ígylmet keltett és az 1846-ban Miskolczon alapított felső leányintézet vezető tanítónőjéül hitták meg.

Ettől kezdve teljesen a nevelés-ügynek élt. felhagyott az írogatással és csak 30 év múlva szólalt ismét meg, midőn a lapok Virág Benedek halálának idejét tárgyalták.

E cikkével, mely a Fővárosi Lapokban jelent meg, kezdődött újabb irodalmi működése.

Ugyanis az említett lapok jeles szerkesztője írásra bátorította az agg írónőt, ki azóta érdekesbnél érdekesebb dolgokat ír le „Emlékezéseiben“ a régi Pestről, régi szokásokról s az általa személyesen ismert rég elhunyt írókról; így Fáy Andrásról, Döbrenteiről, Horváth Istvánról és másokról.

1887-ben „*A régi magyar színészetéről*“ cím alatt jelent meg egy könyvecskéje, melyben keresetlen szavakkal élénken vázolja a régmúlt idők viszonyait és érdekes képeket nyújt a régi színészet jeleseiről.

Nyolczvanadik születésének fordulóját 1888. április hóban Budapesten megünnepelték a nevelés-ügy barátai. Most Békésen lakik rokonainál s onnan írja a régi dolgokat, melyek mint mondja: „most is élénken lebegnek előttem“,

Első rejtvénye:

„Három első betűm, ha házadat lepi:
Két utolsó hangom siet azt pusztítani,
Az egész hazánknak gyászos temetője,
Hol a bús magyarnak ma is hull a könye.“

(Megfejtése: *Mohács.*)

Mutatvány „Emlékezéseiből“:

Régi nevelők sorsáról.

Hatvanhat évvel ezelőtt, 1820 táján, Pesten a házi *nevelőt instruktornak* nevezték. Akkor sem volt tündöklőbb sorsuk, mint a maiaknak. Számatalan képet bírnék vázolni e fáradhatatlan ifjakról, kikre sokszor szóanalommal tekintettem.

Íme hadd álljon itt egy vázlat a múltból.

Szülőim háza a Józsefváros ősz-utcájában volt, keskeny, emeletes épület, egy az udvarra nyúló erkélylyel, honnan messze Budavaráig lehetett látni, mivel még akkor négyemeletes házak nem zárták el a kilátást. Sokszor gyönyörködhattünk (kelet felé tekintve) a Rákos távoli síkjában is, de láttuk egyszerűs mind azt is, mi a közelben történt.

Azon a telken (rézsút szomszédunkban), hol most a gróf Károlyi László nagy háza emelkedik: Raichel mészáros nagy alháza volt, melynek egyik udvari szobájában lakott egy öreg gyümölcsárusnő, ki évről-évre a Sándor- és ősz-utezak szögletén árulgatta gyümölcsét. Ez öreg nőnél lakott egy szorgalmas tanuló, vele egy szobában. Ágya végén a földön hált szalmazsákon s takarója avult köpenye volt. Az öreg nőnek nem fizetett lakbért, hanem reggelenként a Duna mellől nehéz puttonban, hozta hátán az ősz-utcai lakba az elárulandó gyümölcsöt. Évről-évre ez ifjú így tengette életét; tanulgatott kis rozszant asztalánál és tanítgatott két családnál négy fiút, kiktől összesen tizenkét váltó forintot kapott havi fizetésül, vagyis a mostani pénzben 4 fit 8 krt.

Abban az időben havonként nyolcz váltó forint sőt hat forintért is kaphatott ebédet a tanuló ifjú, még pedig három tál ételt.

Emlékezetem szerint egy véka burgonya hat garas volt. vagyis a mostani pénzben 12 kr. Egy garason hat tojást vetünk. A csirke párja öt-hat garas, a hús fontja 8—12 kr. volt. Tehát nem csoda, hogy az étkezés kevésbe került.

Még ama régi időkben nehéz volt Budapesten nevelői (instruktori) álláshoz jutni, sőt tán még sokkal nehezebb, mint ez idő szerint. Az egyetlen gimnáziumban a piaristák tanítottak (ezekhez jártak az én fivérem is), ezek rendelete szerint a tanulók tanítói csupán katolikusok lehetek, hogy az ő tanmodoruk szerint járhasanak el foglalkozásukban. Atyám a derék tanároknak kedves emberük volt, de azért neki sem engedték meg, hogy egy református rokonunk lehessen az öcséim oktatója.

Az említett szegény ifjú is evangélikus lévén, csak elemi iskolai növendéket taníthatott. Ez az ifjú, ki az öreg kofánál lakott, átküzdvén tanulói pályáját, eltűnt utcánkából s a véletlen úgy akarta, hogy én évekig mit sem halljak róla. Csak később találkoztam vele, mint *előkelő hivatalnokkal* s egy rangos pesti lakos vejével, midőn ép oly pontosan teljesíté állása kötelességeit, mint tanuló korában a szegénység által rárótt munkát.

Családjának egy ivadéka ma is él, országos hivatalt visel, s valahányszor találkozom a nevével, mindig tisztelettel emlékezem nagybátyjára, ki oly küzdelmes életet élt s kit én a mi házunk erkélyéről sokszor láttam görnyedni a gyümölcsessel telt puttón alatt. Az az ifjú engemet nem ismert, de én nemcsak őt, hanem még több ily küzdőt is figyelemmel kísértem, és kísérték a szülőim is, kik a hol lehetett, tehetségük szerint támogatták is azokat bajaikban.

Ez a kép ösztönözze a Budapesten küzdő jó házi nevelőket kötelességeik teljesítésében. A nevelői pálya nem kincsbánya, de lehet megelégedés kútfeje. Én magam harminczhárom év alatt *ezernégyszáznál több növendék* mellett tanítoskodtam. S mi lett a jutalmam? *szegénység*, de egyszersmind *megelégedés*.

Karács Teréz.

A XIX. század közepe.

1840—1860.

Dukai Takács Judith után a század közepéig nem igen mutatkozott kiváló költői tehetség, mindazáltal a nőírók folyton képviselve voltak.

Báró Wesselényi Polyxena, Paget Jánosné, .. *Olasz-honi és Schweitzi utazó*“¹ című két kötetre terjedő munkája 1842-ben jelent meg Kolozsvárott. Ez érdekes könyvet később Brassay dolgozta át.

Lemouton Emília, Adorján Boldizsárné, egy francia emigráns család Magyarországon született és nevelt leánya, angol eredetiből fordította Shakespeare-t.

Emilia született 1830-ban Pesten, atyja nyelvtanár volt az egyetemen. 1850-ben ment férjhez Petőfi ifjúkori barátjához, Adorján Boldizsárhoz. Fordításai: A szélvész, A két veronai nemes, A windsori vig nők, Viola, Szeget szeggel 1845-ben jelentek meg Pesten.

Anda Róza volt írói álneve gr. Bethlen Jánosné sz. Wimpffen Beatrix bárónőnek, ki költői és prózai munkákat írt. 1844 okt. 19-én halt meg Pesten.

Mint költőnő legelső lépett fel e korban: Malom Luiza (1824—1847). Nagy befolyást gyakorolt korában a női szellemi élet fejlesztésére s mint úttörő elismerést érdemel.

Irodalmi működése az 1840—47-iki évekre esik, Született 1824-ben. Atyja Malom Zsigmond erdélyi kormányzéki tanácsos volt és leányát nagy gonddal

neveltette. Luiza a francia, német, angol és olasz nyelvek birtokában lévén, bő alkalmá nyílt szellemi kincseket gyűjteni. Napjait az irodalom és művészetnek szentelte; ügyesen zongorázott, szépen énekelt, de a gazdasszonykodáshoz is értett és remek kézimunkákat készített.

Költeményei és beszélei az „Erdélyi Társalgóban” és a „Jelenkor”-ban jelentek meg. A „Honderű” érdekes leveleket és több fordított beszélyt közölt tőle. Utolsó lyrai dolgozatait Urházy „Unió” című zsebkönyvében jelentek meg, melyekben mintegy érezni látszik végperezeit.

Meghalt 1847-ben Kolozsvárott. Deésen van eltemetve és pompás síremlék díszíti nyughelyét.

Halála után sok szép költeményt, több fordított regényt találtak szekrényében.

Malom Luiza mély érzelmű, kedélyes, de szerencsétlen nő volt. Nála több a költői hajlam, mint a képesség, azonban pótolja a hiányt a tiszta nőiesség és a kedély enyhe melege, emeli a keresetlenség és nemes önérzet. Főjellemvonásai szelídség, gyöngédség és meleg honszeretet. Dalai nem csinált virágok, de a szív tiszta melegéből fakadó nemes érzelmek.

Összes munkái kiadását szintén Döbrentey Gábor vállalta magára, ki atyai barátja és buzdítója volt, azonban ennek halálakor 1850-ben Malom Luiza költeményei is a többi költő munkájának sorsára jutott és Döbrentey hagyatékával feledésbe ment.

Költeményeiből:

Kérelem.

Virágot adjatok,
Míg zöldéi, énnekem;
Bort, kardot férfinak —
Virágot csak nekem,!

Sárgát, fehért, pirost:
 Nincs mért kérdeznetek;
 Mind szépség gyermeké,
 Mindnyájan kedvesek.

Fa, rét miket tenyésztt,
 Mind, mind adjátok át.
 Hogy köztük bús szívem
 Feledje önmagát.

E lét különben oly
 Virágtalan vadon,
 Naponként érzem azt
 Merengve sorsomon.

H a t t y ú d a l

— 1847. —

Fel a róna mélyeiből —
 Fel a begyre vágyom én;
 A szabadság ott lakozik
 Bérezek havas tetején.

El a zajos néptömegeből
 Eengetegbe vágyom én,
 Hol minden fa néma barát; —
 Lelkem éled zöld színén.

Le a kínok világából,
 Csöndes sírba vágyom én:
 Hol fölöttem rózsák nyílnak —
 Nyugodjam a csend ölén!

S onnan ismét fel magasra
 Dicsó mennybe vágyom én.
 Mert a mennyet itt a földön
 Soha föl nem lelhetem !

SZENDREY JÚLIA,

utolsó aroszképe.

1828—1866.

Szendrey Júlia, Petőfi Sándorné, első magaslott ki e század közepén a költőnők közt, vele emelkedtek költőnőink az általános irodalmi színvonalra.

Szendrey Júlia született 1828-ban Erdődön, Szatmármegyében, hol édesatyja a gróf Károlyi-család jószágigazgatója volt. Júlia, nővérével Máriával (Gyulai Pálnó), csendes családi körben élt és gondos nevelésben részesült. A költői hajlam nála már korán nyilvánkozott, de igazi költőnővé csak férje oldala mellett vált. 1847 elején ismerkedett meg Petőfivel és még azon év szeptember 8-án nejevé lett. A menyegző egész csendben tartatott meg az erdődi várkapornában. Esküvő után az új pár Erdélybe utazott Koltóra gróf Teleky Sándorhoz, honnan pár hét múlva Pestre jöttek, itt telepedvén le. Júlia „Naplóját“ még ez évben kiadta az „Életképek“-ben. E munka hangjának igazsága és érzelemdús tartalma által nagy hatást aratott. Szép költeményei is egymásután jelentek meg elszórva a szépirodalmi lapokban. Dalokat nem irt, csak költeményeket, melyek becsesek. Szép műérzéke. külön egyéni vonása.

Szabadságharcunk nagy költője korán özvegyen hagyta nejét piczi kis gyermekével Zoltánnal. Júlia — mint mondják — bebarangolta az országot, mindenfelé kereste férjét, mert igen sokáig el volt terjedve a hír, hogy az nem esett el, hanem csak bujdosik.

1850-ben férjhez ment Horváth Árpád egyetemi tanárhoz. Ugyanez évben jelentek meg versei önálló kötetben. Az őszinte érzés hangján szólnak ezek és nemcsak értelmükkel, de gyakran a hangulattal is az elegiába csapnak át.

1857-ben költeményeinek második kötete jelent meg; ekkor fordította Andersen meséit is. 1858-ban

a „Vasárnapi Újság“-ba dolgozott Itt jelent meg „Kis köpönyeg“ című elbeszélése; később irt Arany „Koszorú“-jába. Meghalt 1866. szeptember hóban 6-án.

Ne higj nekem

Ne higj nekem, ha mosolygok,
Álarcz ez csak arczomon,
Mit felöltök, ha a valót
Eltakarni akarom.

Ne higj nekem, ha daliásra
Látod nyílni ajkamat,
Gondolatot föld e dal, mit
Kimondanom nem szabad.

Ne higj nekem, hogyha hallasz
Fölkaczagni engemet,
Megersíratnál, hogyha látnád
Egy ily perczben lelkemet!

A beteg leány.

Megvan az én szívem sértve,
Halálosan sebesítve,
Azért vagyok ilyen beteg,
Azért tovább nem élhetek.

Halálos az én nyavalyám,
Készítsd a szemfedőt anyám,
Fonj koszorút rozmarinból,
És szomorúfűz ágából.

Temetess a kert szélébe,
A kerítés közelébe,
Oda, a hol akkor álltam,
Mikor öt utószor láttam.

A hol megszakadt a szívem,
Ott nyugodjék a holt testem.
Oda hullasd könnyeidet,
Hová én az enyéimet.

Sötét éra.

Naponként árvább egy remény nyelv
 S egy csalódással gazdagabb,
 Szívünkéből ekként fogy az élet,
 Cseppenként így fogy, így apad.

S így lesz kietlen pusztaság, hol
 Előbb virágos kert vala,
 Hol egykor dalolt, füttyörészett
 Az életkedvnek madara.

S lesz temető a szív, hol nyugszik
 Annyi szép és ifjú halott,
 Kiket az élet csak gyilkolni
 De feledtetni nem tudott.

Holt testeinken ott élődnek,
 — S gyötrelminket ez neveli, —
 Az emlékezet telhetetlen,
 Szüntelen éhes férgei.

S e keservtől, gyötrelemtől,,
 Mit mi életnek nevezünk
 Nincs szabadulás, nincs menekvés,
 Míg a földben nem pihenünk.

Oh, örökálm, miért késel?
 Mért nem fogod be szemeim?
 Nem rőttem még le tartozásom;
 Vannak még sírni könnyeim !
 Szendrey Júlia.

Iduna. Szász Károlyné. Szász Polyxena, költői neve Iduna, Szász Károly unokanővére és utóbb neje volt. 1850-ben halt el tüdővészben, nagyon fiatalon. Erdély volt szülőföldje, oda vágyott vissza, mikor a sors a nagy alföldre vetette. Nem érhetette el hő vágyát, nem láthatta újra a „kéklő hegyeket“.

Mily jóslatteljesen hangzik „Vágy“ című költeményének két utolsó szaka!

Iduna kiváló lyrai tehetség volt, ki közvetlenségével leköt, szívreható melegével rabbá tesz.

Mindig tisztában volt magával s az olvasó viszont az ő költészetével. Nincs verseiben semmi idegen vonás, semmi elütő hang, az összhang nála teljes. Éímei tiszták, keresetlenek. Alaktökélyt lelünk költeményeiben. Bánatos, sejtelmes hang ömlik át költészetén, nem csapong a külvilágba, tárgyait önmagába olvasztja és művészetének varázsával színezi.

Költeményeit halála után férje adta ki 1853-ban Pesten. „*Iduna hagyományai*“ címe a füzetkének, mely összesen 14 verset tartalmaz, de ezek szebbnél szebbek. Arany János a kis füzet elejére e jeligét írta:

„Mint álló csillagot
Nem láttuk az égen,
Fényesen ragyogott
Oh, de már estében!“

Mutatványul:

Búcsúzás.

Isten veled Erdély, szülőföldem!
Elszakadtál mindörökre tőlem.
Yagy mit mondok! Én hagylak el téged
S veled együtt annyi szent emléket.

Völgyed, halmod kebelén születtem.
A te eged boltozott felettem,
Lepke-üző játszi gyermekségem
Szép napjait tájaidon éltem.

Kis barátnék rajongó csoportját
Az esztendők hamar szerte-szörták,
De helyette zsibongva jövének
Örömmel, a serdülő évek.

S midőn a gyermeklányka keblét
 Ismeretlen vágy, sejtés emelték:
 Csillagaid jóslatában látott
 Édes kint és fájó boldogságot.

Mint a méhraj szerteszét repkedve,
 Napról napra vitt az élet kedve;
 S mint a madár megnyugszik egy ágon,
 Nyugvó pontra vágyott boldogságom.

A reménység tarka, szép ruhában,
 Csalogatott, hogy menjek nyomában.
 A hiúság mind magához inte,
 Utaimra virágokat hintve.

Jött az ábránd, űzve pillangóit
 A gazdagság aranyvárba szólít.
 Ah, de engem ragyogó tűzével
 A szerelem csillaga vezérel.

Ha az élet ragyogó szakában
 Hervadó virágot szedni vágytam,
 S szomjú ajkkal harmatért esengtem:
 Ez a csillag tartott vissza engem.

Ha dobogó szívemmel nem birtam
 S titkos vágygyal vérig küzdve sírtam,
 S fellázadott szívem önmagára:
 Enyhet adott e csillag sugara.

Most e csillag meszsze elvezérletr.
 Tartóztat az emlék, hí az élet.
 De az emlék, édes bár, veszendő;
 Több örömet ígér a jövőendő.

Isten veled Erdély, szülőföldem!
 Elszakadtál mindörökre tőlem.
 Hátam megett még virágok nyílnak,
 De előre menni int a csillag!

Vágy.

Vigyetek el, vigyetek el!
 így szenvedőn, betegen.
 Oda vágyik ez a kebel,
 Itt a lég is idegen.

Kéklő hegyek zöld aljába
 Vigyetek el engemet.
 Mit reméljek, itt hiába
 Meggyógyulnom nem lehet!

Nincs itt a pusztában árnyék
 Fáradtat pihentető;
 Ah, egy árny, mi reám vár mé
 Setétséged, temető!

Ott frissebb a lég fuvalma,
 A virágnedv édesebb,
 A napfény szelid hatalma
 Meggyógyítja a sebet!

Ott az udvar, ott a kis lak,
 Ott a zöld kert, a berek.
 Ismerősebb ott a csillag,
 Jobbak ott az emberek ...

Oh vigyetek ! oh vigyetek !
 Ott vágyom meghalni én,
 Tán, még egyszer pihenhetek
 Édes anyára kebelén.

Édes anyám, szülőföldem!
 Látlak-e még valaha?
 Ah a nap már lemenőben
 S jó a hosszú éjszaka.

Ferenczy Teréz (1830—1853). Született Szécsényben, Nógrádmegyében 1830-ban. Atyja könyvkötő volt. de nemes ember. Teréz szerény családi körben nevededett; saját szorgalma által képezte ki magát annyira, hogy szenvedélyes oivasása által irodalmi műveltségre tett szert. A költészettel, melyhez nemcsak hajlama, de tehetsége is nagy volt, már korán kezdett foglalkozni. Nagy hatással volt rá Pesten való tartózkodása Nagybátyja, Ferenczy szobrász, büszke volt hűgára, magához hozta a fővárosba, hol alkalmá nyílt az irodalom több jeles tagjával megismerkedni. Ekkor ismerte meg Lisznyay Kálmánt is Vele folytatott barátságos viszonya nagyban fejlesztette a fiatal leány költői hajlamát. Költeményei, melyeket eszmegazdag költői emelkedettség, de egyszersmind sötét búskomorság jellemeznek, a szépirodalmi lapokban jelentek meg, „Napló“-ja pedig a Divatcsarnokban.

Érzékeny szívét csalódás érte és bánatában, 23 éves korában, 1853-ik évben szívéen lőtte magát.

Költeményeit végrendeletileg Bulcsú Károlynak hagyományozta, ki azok egy részét 1854-ben „*Téli csillagok*“ Ferenczy Teréz hagyományaiból cím alatt kiadta.

E kis költeményfüzet által Ferenczy Teréz költőtársnői közt az első helyet nyerte el és lyránkban figyelemre méltó jelenséggé vált. Lisznyay Kálmán így irt felőle: „Az a merész képzelet, mely legtöbbször nem erőhiány, hanem csak fegyelmetlenség miatt nem engedi művészileg kikerekedett képig emelkedni. az a tengermély érzés, melynek tisztaságát néha épen átható mélysége gátolja; ama biztonság az átmenetekben, ama megragadó háttér Ferenczy Teréz könyvét

minden fogékony lélek számára drága kincsesé teszik. Aztán mily édes fájó hangulat, mi sokat mondó nyelv!“ Ferenezzy Teréz kedvencz költője Byron volt, ennek, valamint Petőfinek hatása észrevehető költészetén.

Egyik legszebb költeménye a „*Példakép*“. A fordulat művészileg és teljes balladai érzékkel van alkalmazva. „*Jephta áldozatában*“, „*Széchény*“-ben a hangulat melege fellelhető. Családiás költeményei közt költői melegséggel van írva „*Testvéri emlék*“, melyet akkor írt, mikor pap testvére a szabadságharezban elesett.

Utolsó dala:

Pacsirta.

Pacsirta kis madár	Danolj csak kis madár,
Fenn a levegőben.	Viditsd fel lelkemet,
Köszönti a napot	Gyötrelmem úgyis már
Épen felkelőben.	Érzem, hogy eltemet.

Zöld vetés közt állok	Csak arra kérlek én
S nézem röpkedését,	Természet dalnoka:
Mélázva hallgatom	Ha told alatt leszek
Gyönyörű zengését.	Röpülj a síromra.

Ott zengd el a nagy bút,
Melly engem sírba zárt,
Ott köszöntsd naponként
A kelő napsugárt!!

Jephta áldozata.

Győztünk leányom! neked halni kell,
Az Isten nagy, csekély az áldozat.
A szövetség ládája mentve van;
Ne reszkess hát, — remegni kárhozat!
A győző sereget
Nézd, — büszkén lépeget —
S ha kiömlik vérednek bíbora:
Lecsillapul a vak hit mámora!

„Engedd dobogni atyám keblemet
 A győzelmen és szabad hazán !...
 Mért nem siet ölelni jegyesem?
 Egy csók! s halni kész vagyok igazán!“
 Ne várd őt gyermekem !
 A harcz után. . . pihen ...
 „Oh döföd atyám jó mélyre kardodat, —, —
 Lásd örömmel meghalni lányodat!“

Tél kezdete n.

Süvölt a szél a puszta fák felett,
 Hol van virágod, nyájas kikelet?
 Hol van a rét, mely harmatgyöngytől fénylett. —
 A színvegytilet, illat és az élet?
 Minden semmivé lett!!
 Lelkemben is ily nagy a hervadás, —
 Tavaszom után nem lesz aratás.
 Virágaimhoz sugárt nem kapok,
 Lassan gyilkolva ölnek a napok, —
 De meg nem halhatok !

Ferenczy Teréz.

Az 50-es években a beszélyíró dalom terén munkálkodtak és általában prózában írtak:

Csapó Mária, Vachott Sándor költőnk neje, ki feltűnést „Ború és Derű“ című regényével keltett, mely 1858-ban jelent meg, és úgy szép nyelvezete, mint érdekes tárgyánál fogva igen elterjedt olvasmány volt. Vachottné igen csinos verseket is írt, melyeket a 40-es évek végétől a 60-as évek elejéig a szépirodalmi lapokban találunk. A 60-as években a gyermekirodalommal kezdett foglalkozni, amennyiben báró Eötvös József utasítása nyomán dolgozott fel sok külföldi elbeszélést, ilyenek: Cooper elbeszélései, Andersen meséi. 1886-ban jelent meg tőle Sziklárny Ilona, történeti beszély. Újabban emlékiratait adta ki „Kajzok a múltból“ cím alatt.

E könyv érdekes korrajzot nyújt. Írónője családi és baráti összeköttetésben állt kora legnevezetesebb embereivel, mint Bajza, Petőfi stb., s így van miről megemlékeznie. Érdekes, élénk előadása emeli a könyv becsét. Vachottné régibb munkái megérdemelnék, hogy új kiadást érjenek.

Csiszár Amália, gróf Nemesné, kinek szép beszély ei az „Unió- zsebkönyvben és a Pesti Divatlapban jelentek meg.

Kempelen Riza, Tóth Kálmán nővére és Kempele Győző neje, született Baján, meghalt Jászberényben 1857-ben, hol a fehértói temetőben nyugszik. Hat kötetnyi beszélye Szegeden jelent meg 1855- és 1857-ben. Rendkívül finom érzésű és művelt lelkű nő volt.

Bulyovszky Gyuláné Szilágyi Lilla, Szilágyi Pál veterán színészünk leánya, született Kolozsvárott. Egyik elsőrangú színművésznőnk, ki gyermekkorában feltűnést keltett gyönyörű szavallataival. 19 éves korában már első szerepeket játszott. Évekig volt a nemzeti színház tagja. Onnan megválva, beutazta majdnem egész Európát és hosszabban vendégszerepelt a világvárosokban. 1858-ban adta ki „*Norvégiai utazásai*”-t, mely mű különösen népismeit tekintetben rendkívül érdekes.

Már előbb forgatta a tollat, a mennyiben több mint 20 művet részben fordított, részben átdolgozott magyarra s ezeket elő is adták, köztük a „Tiszaháti libácská”-t, mely ma is játékrenden van.

Beszélyei az 50-es évek almanachjaiban és a divatlapokban elszórva jelentek meg. Érdekes köztük: Egy színésznő élete, Estély.

Bulyovszkyné utóbbi időben nem ír, de élénken érdeklődik az irodalom iránt. Elismeréssel kell adóz-

JÓSIKA JÚLIA.

nunk azon áldozatkészségeért, melylyel évenként „Bulyovszky Gyuláné díj alatt pályadíjat tűz ki a Kisfaludy-társaságnál színművekre.

Jósika Júlia, gr. Jósika Miklós unokanővére és később második neje, ki őt a száműzetésbe is hiven követte Drezdába, több magyar könyvet írt. Ezek közül nagyon elterjedt és kedvelt olvasmány volt: „*Családi élet*“, regény 2 kötetben, „*Pályavezető fiatal lányok számára*“¹⁾, „*Közlések külföldről*“, „*Való és költött*“ című elbeszélései, A 60-as években a Családi körbe és Emilia évkönyveibe, különösen nevelésbe vágó czikkeket írt. Most Drezdában él és régebben letette tollát.

Mutatvány:

Leány.¹⁹⁾

Ki ne állna meg, ha rózsabokron félig kifejlett bimbót lát, alig bonthatkván ki zöld, még összehajtott levelekből, melyeken a harmat gyöngyei gyémántként csillognak, de mely már bir azon báj és szépség csirájával, mi által nemsokára gyönyörű rózsakirálynéként tiunik fel a többi virágok közt? Nemde lehajlunk e bimbóhoz, hogy jobban kivehessük szépségét? Szeretnők leszakítani és magunkkal vinni; de nem tesszük azt, nehogy a gyönyörű virág kifejlése gátoltassék, hanem óráról-óra szemünkkel kíséjük, míg végre egész pompájában látjuk társnőik között diszleni.

Ily érzés, ehhez hasonló gondolatok lepnek meg bennünket, ha életpályánkon valami kedves, az élet küszöbén álló leánykával találkozunk, ki ártatlanságban, szende szépségben és üde vidámságban ama rózsabimbóhoz hasonlít, melynek bájos kifejlését gyönyörrel lestük.

Ismertünk egy festőt — talán most is él Pesten, szeretett nazánk fővárosában — ki ablakában rózsabokrot ápolt, és annak legszebb bimbóját naponként újra lefestette, míg teljes szépségben viritó rózsává nem lön.

Láttuk e képeket, bámultuk a szem élességét, az ecset tökélyét, mely napról-napra ki tudta lesni a legesekélyebb haladást is, és azt hiven az irlapra varázsolta.

Igy kíséri, úgy hiszem, a szerető anya vagy atya vizsgaszemekkel leánya kifejlését; ápolja gyermekében a jót és szépet, eltávolítván tőle a rosszat és ártalmast, míg végre örömtől dobogó szívvel látja maga előtt a szép hajadont, ragyogva erényei fényében.

Ide vannak ám a szülék között olyanok is, kiknek nem jut ily boldogság, kik szorgalmuk daczára sem tudták a férget eltávolítani a nyiló

¹⁹⁾ A „Magyar nők évkönyvében“ 1861-ben megjelent „Leány, nő, anya“ című munkájából.

rózsa színéből, sem megóvni azt a nap hevétől, mély alig fejlődő leveleit elhervasztja, vagy a fogyasztó dértől, mely örökre véget vet szépségének. Vannak, oh vannak sokan e földön, kik vetnek és nem aratnak; fáradoznak és sohasem élvezik fáradságuk gyümölcseit; szeretnek és nem szeretettek.

Ily szomorú sorstól megóvni szüleit minden gyermeknek kötelessége és még inkább minden *leányé*; mert a leány a háznak napfénye és melege, míg a fiú annak büszkesége, de mely gyakran, igen gyakran — csak messziről önti sugarait az atyai házra. A fiú előbb a hazáé és aztán a családé; a leány előbb a családé, aztán a hazáé. —————

A hogy szüleinek engedékenységgel és kegyelettel tartozik a fiatal hajadon, úgy idős nőknek és férfiaknak tisztelettel.

Nincs csúnyább, mintha a fiatal hölgyek hetykén, sőt olykor udvariatlanul bánnak az idősekkel; ha igen is kimutatják, hogy unják a matróntakat, az öreg urakat, kik pedig alkalmasint csak a szülők kedvéért vesznek róluk tudomást. —————

A legnagyobb tisztaság, csinosság párosulván, legszebb disze a fiatal leánykának; szebb és illőbb hozzá, mint a divat czifra találmányai, melyek nem egyszer felcziczomázzák a serdülő hajadont.

Ízléssel a legegyszerűbb öltözetet is csinosná lehet tenni; és a legpompásabb is dísztelenné válik, ha az ízlés hiányzott választásában.

A mi az egyszerűség az öltözetben, az a *szerénység* a magaviseletben. Az olyan fiatal leány, ki nem szerény, kellemetlen benyomást tesz mindenkire és többnyire sok ellenséget szerez magának. Valami oly természetellenes a fiatal hajadon, kiből hiányzik a szerénység, hogy még azok is, kiket talán elbájol szépsége, esze vagy egyéb jeles tulajdona, mindig valami hiányt éreznek társaságában; bámulják ugyan, de nem érzik iránta azon tiszteletet és őszinte vonzalmat, melyet a szerénység a legtöbb emberben előidéz!

Jósika Júlia.

1860-tól máig.

A 40-es években megindult szellemi mozgalom mindig nagyobb mérvet öltött. A magyar nők, közül egyre több tehetséges nő, vette fel a tollat, úgy, hogy a 60-as évek elején egész kis női irodalom jött létre, melynek központja volt:

Emília, Szegfy Mórné.

Született Budapesten. Atyja Kánya Pál tanár és igazgató volt a pesti ág. prot. gymnasiumban. Ritka műveltségű férfiú, kinek nevével a nevelés-irodalomban találkozunk. A minden szépért, jóért lángoló lélekkel bíró atyának magához méltó élettársa volt Emilia édesanyja. Boldog családi körben a legnagyobb gonddal nevelték a kis leányt. Emilia szülői már 50 évvel ezelőtt is azt az elvet vallották, hogy csak a szélesebb alapra fektetett szív- és észbeli nevelés teszi képessé a nőt az élet küzdelmeire, a bajok elviselésére; és ha kell, az önállóságra.

„Folytonos tanulásból állott boldog fiatalságom — írja nekem Emilia. — Gyermekeveim óta írtam, jegyezgettem, fordítottam, de önálló munkával csak 1857-ben léptem föl a „Napkeletben“ először, azután a többi szépirodalmi lapokban“.

A magyar szellem ébredésével 1860-ik évben Emíliának az a genialis eszméje támadt, hogy egy női divatlapot indít meg szépirodalmi részszel. Tervét sok utánjárással valósíthatta csak meg.

1860. végén megindította a „Családi kör“ című szépirodalmi és divatlapot, s ez által ő lett az *első nő*-

szerkesztő hazánkban. Lapja csakhamar elterjedt és rendkívül nagy hatással volt a magyar hölgyekre, kik eddig csakis külföldi divatlapokat járatnak. Emília lapja körül csoportosultak az irodalom legjelesbjei; Jókaitól kezdve minden nevesebb író munkatársa volt. Sok nő munkatársa is akadt, kik részint költői, részint nevelési és gazdaságba vágó cikkeket írtak.

„1860-ban teremttem a „Családi kör“-t — írja Emília. Érdekes, de nehéz küzdelmek után tudtam azt csak létrehozni. Abban az időben valóságos merénylet volt ez. A rendőrségi önkény akkor még virágzásban uralkodott, visszautasította tehát kérvényemet. „Az egész monarchiában nincs nőszerkesztő, női lap mineklegyen hát nálunk?“ mondták. Hónapokig tartó hercze-hurcza után még Benedek altábornagy és akkori kormányzó közbenjárását is igénybe vettem. Végre a katona megértette, hogy szándékom nem veszélyes a közbiztonságra. így októberben megindíhattam a lapot. Váratlan volt a jó siker, a szeretet, melylyel nőink fogadták, felkaroltak. A leghívebb odaadással igyekeztem azt nekik meghálálni“.

Emília 20 évig szerkesztette a Családi kört. 1880-ban beszüntette lapját és Fiúméba költözött. Óhaj-tandó volna, hogy ő, ki a válságteljes években elől harczolt, buzdítva a magyar nőket minden szépre, jóra, ki tevékeny részt vett a nyilvános életben, kinek alkalma volt a kor kitűnő alakjaival megismerkedni, megírná az érdekes kor történetét,

E kortörténet nemcsak érdekes, de tanulságos és élvezetes volna; különösen Emília zamatos magyarságával megírva.

Emília szerkesztő korában több szép beszélyt, sok gazdaságba, nevelésbe vágó cikket írt, néhány regényt fordított. Szerkesztette pár éven at „A magyar nők évkönyvét“ es a „Magyar nőjí naptára“-t. Elbeszélései: A kit a világ nevet, Ki mondja meg miért? Áldozat, stb.

Költészet.

A legméltányoltabb költőnő volt ez időben:

Majthényi Flóra, Tóth Kálmánné, ki népszerűségét és az elismerést, melyben részesült, meg is érdemelte. Művei tartalmasak, érzéssel, meggyőződéssel, kifejezéssel ir. Költeményeit mindig a legelőkelőbb szépirodalmi és napilapok közlik. Több önálló kötete van, a legutolsó gyűjtemény 1878-ban jelent meg.

Majthényi Flóra Pesten született. Mint fiatal leány tűnt fel az 50-es évek elején nemcsak szép költeményeivel, de kedves megjelenésével is. Ha édesanyjával a nemzeti színház páholyában megjelent, minden látcső az érdekes, fekete fürtös leányka felé irányult. Kedves barátnője volt Ferenczy Teréznek, kit gyászos halálakor meg is énekelt. Ő az egyedüli kortársnői közül, ki hű maradt a költészethez. Ír gyöngéd elbeszéléseket, rajzokat, útleírásokat is.

A Fővárosi Lapok sok szép beszélyt közlött már tőle. Érdekesekek spanyolországi levelei, melyeket a Budapesti Hírlapban olvashatunk. Szeret a gyermekirodalommal is foglalkozni és finom nőiessége mindig eltalálja a kicsinyek szívéhez szóló szelid hangot, úgy versben, mint prózában. Kiváló zenetehetség, még zeneszerzeményei is vannak.

Fia, Tóth Béla, az élénk tollú genialis fiatal író.

M i a b o l d o g s á g ?

(Flóra költeményeiből.)

Mi a boldogság? Tán nem létezik.
S mely után futkos mégis mindenik.
Avagy ha van s kínálkozik nekünk,
Talán soha nem éri el kezünk?!

Vagy tán a jólét gazdag szőnyege,
A mely aranyvirággal van tele,
Melyen sokágú-koronás urak
Gondatlan kényelemben játszanak? !

Avagy a *hírnév* vándor angyala?
Melynek vakító fény a fátyola,
S mely trombitával úgy harsogja át
A földtekének mindkét oldalát!

Vagy hatalom? a mely ha egyszer int,
Országok hullnak s, támadnak megint,
S a mely, midőn vonul a föld felett,
Rettegéssé válik a szeretet?!

Avagy talán egy *szappanbuborék*,
Mely a távolban ezer színben ég,
Egy cél, melyet ha elérünk talán,
Csak tarka füst — az elérés után?!

Ó! mindezekről én azt gondolom!
A jólétben ott van az unalom.
A játzóközt ott ül a szőnyegen
Egy sárga váz, mely ásit szüntelen.

Ó! és a hír — egy féltékeny sugár,
A mely vakít és mindig árnynyal jár,
Míg fényben ég koszorúnk levele:
Arczunkra árnyat vet az lefele.

A hatalom? korlátlan akarat?
Dönt bár s emel újabb világokat,
De romba dől maga a szívvilág,
S e romokon, ah, nem terem virág!

Nem, nem! a *boldogság* egy kis fődél,
Melyről nem tudja senki: bent ki él,
S a bent élők azt hiszik végtelen
Mind a jövő, mind e boldog jelen.

S *hatalmuk* van a virágok felett,
 Ápolni a megtört kis beteget,
 Es az üdének boldog mosolyát
 Viszonzozhatni, egész napon át.

Hová a *hírnek* nincsen több köze
 Mint a midőn a fecske megjöve
 S az ereszről okos szemével int:
 „Jó hírt hozok — jó a tavasz megint.“

S a *kincs* a felhők ezüstjéből áll,
 Hol vár után a hajó tova száll
 S az egész rövid nyári éjén át
 Hullatja az ég arany csillagát.

Hol a *boldogság* nem csak *buborék*
 Mely elérhetlen messzeségben ég,
 De meglevő sajátjuk — az öröm,
 S arany cseppjébe nem vegyül öröm.

Hol egy szalag a meleg szeretet,
 S úgy fűzi össze mind a szíveket,
 Hogy nem kívánják tudni: ott körül
 A nagyvilág sír-e, avagy örül.

Kisfaludy Atala, Szalay Károlyné, született Kött-sén, Somogy megyében. Költői hajlama korán nyilvánult. Első versei egy nagy betegsége után írta és azóta könnyeden énekel meg mindent, mi költői lelkületére hat. A Családi Körbe, Koszorúba sokat irt és ir még ma is minden előkelő lapba. Elvezettel olvassuk költeményeit és szellemdús elmefuttatásait. — 1862-ben Szabó Richarddal együtt indította meg a Gyermekbarát című ifjúsági lapot, melyben kedélyes gyermekverseket közölt. E versek egyike, a „Téli est“, melyben a nagyanyját forrón szerető unoka hangja oly melegen, oly szívhez szólóan van visszatükrözve. Atala egyike

elsőrangú költőinknek, költeményei mély benyomást tesznek lelkünkre, érzelmei meghatóan tükrözik kedélyét és rokonszenvre gyűjtanak. 1877 óta tagja a Petőfi Irodalmi Társaságnak.

Téli est.

Zordon este, téli este,
Zúg a vihar, hull a hó,
Mily jó a meleg szobácska,
A kedélyes kandalló.

Körülötte víg népecske
Hallgat, örül, búsul, fél:
Nagyanya a karosszékben
Szép tündérregót beszél.

A kiráylány olyan szép volt,
Csillag fénylett homlokán,
Könnye gyöngy volt s ha mosolygott,
Eózsa nyíltott ajakán.

Szíve jó, mint a galambé,
Mégis annyit szenvedett,
Hogy már egy aranymedence
Gyöngykönnyével tele meg.

Eémes erdő közepében
Elhagyottan kesereg . . . ,
„Oh, te szegény szép kiráylány!“
Zokognak a gyermekek.

Szelíden tűr, egy jó tündér
Megkönyörül bánatán,
És a milyen bánatos volt,
Oly boldog lesz ezután.

„Most is él még, ha meg nem halt.“
Nagyanya így végzi el;
De a kis nép csak még egyért
S újra egyért esdekel.

Az anya is ott ül s hallgat,
 És hallgatva elmereng,
 Körülötte a gyermekkor
 Szép tündérregéje leng ...

A kicsinyke, a legkisebb
 Ott pihen hű kebelén,
 Lassan-lassan elbóbiskol
 Édes, biztos nyughelyén.

Odakünn a vihar tombol,
 Csapdossa az ablakot,
 Ő csak szunnyad és mosolyog,
 Mert tavaszról álmodott.

Azt álmodta, hogy a napnak
 Hő sugara szállá rá:
 Édes anyja épen akkor
 Rózsás arczát csókolá.

Atala.

Hajnalka (Rózsaaághy Antalné). Született Borosjenőn, atyja Csiksomlói Bálintfy Antal régi székely nemes család ivadéka volt. Hajnalka 15 éves koráig egy aradi magánintézetben nevelkedett és már ott kezdett verselni. Petőfi költeményei hatottak rá lelkesítőleg. Első költeménye 1861-ben jelent meg a Pesti Hölgy divatlapban; később irt a Hölgyfutárba és a Gombostúbe. Ez utóbbi lap szerkesztője Rózsaaághy Antal volt, ki megismerkedve bájos fiatal munkatársával, 1863-ban nőül vette és 23 évig éltek boldog családi életet.

Hajnalka első önálló kötete 1864-ben jelent meg „Hajnalka dalai“ cím alatt. Azóta még két kötet költeményt és két kötet rajzot, elbeszélést adott ki. Bár utóbb inkább a prózai irodalommal foglalkozott, utolsó kötete mégis összes költeményeit tartalmazza. „A kan-

dalló mellett“ című rajz- és beszélygyűjteménye kiváló helyet foglal el szépirodalmunkban.

Hajnalka általánosan kedvelt tehetséges író, kinek könnyed gondolatmenete és folyékony verselése van. Egyszerű, mesterkéletlen és a szív melegétől áthatott költészete előnyösen ismeretes. Költeményeit igaz érzés, ügyes technika és közvetlenség jellemzik; formaérzéke teljesen kifejtett.

A kedves költőné férje halála után falusi magányba vonult, kedves lánykája nevelésére szentelvén életét; reméljük azonban, hogy még gyakran találkozunk szép költeményeivel s kedves, szellemdús rajzaival.

Virágvasárnapon.

(Nagyanyámnak.)

Virágvasárnap van, szép csendes délután,
 Imádkoznám én is, — imádkozni látok . . .
 Imádkozni, óh ég! hogy lehetne szebben,
 Mint ha oda küldöm lelkemet hozzátok?
 S látom a kicsiny ház csöndes kis szobáját,
 Elrendezve tisztán, elrendezve szépen,
 Látom nagyanyámat fényes pápaszemmel,
 Ócska bibliával remegő kezében.
 Látom a mint felkél . . . csendesen körülnéz,
 Kopott imakönyvét lassan odább tolja . . .
 Csendesen körülnéz . . . tán keres valakit?
 S csak a régi óra ketyegését hallja.
 Arcza úgy elborul, — hisz a kit ő keres,
 Oh, az olyan messze, messze van most innen.
 Nincs, a ki zajt ütne, a ki felvidítná,
 Olyan üres a ház, olyan csendes minden.
 S ismét odafordul a nagy bibliához,
 A feltámadásnak nagy napja közeleg!
 Imádkozzunk — úgymond — *a távol levőkért*
 S redős két orcáján könnyje végig pereg.

Hajnalka.

Szóllósy Nina, fiatal színésznő. Versein nemes érzés, összhang leng át és minden sor az író hivatottságát árulja el. „Az apátlan, anyátlan árva hölgy szívében dús forrás volt a költészet, mely magától kicsordult“ — írja felőle Zilahy K. — Mély érzelemtől ragyogó dalai, melyek mindegyike Petőfi kedélyére vallott, a szépirodalmi lapokban jelentek meg. Különösen a Családi körben és az Emília évkönyveiben. Szóllósy Nina nagyon fiatalon, 18 éves korában halt meg Balaton-Füreden tüdővészben, 1862. febr. 20-án.

Költeményeiből:

Az utolsó rózsza.

Legutolsó vagy a kertben
Kedves virág rózsaszál;
Elhervadtak mind körülted,
Csak egyedül maradtál! . .

Elszállottak a madarak,
A harmat sem üdit már,
Mefagy az a falevélen
S nem enyhít a napsugár.
S mintha magányodban sírnál,
Lehajolsz a föld felé,
Mintha kedves illatod ott
Testvéridet keresné.

Hogy ne búsongj magányodban,
Jer, keblemre veszlek ón!
Lesz itt üditő harmat is,
Szemeimből peregvén! . . .

A virágok ezreiből	És a napsugár helyett ad
Csak te virulsz egyedül,	Az én szívem meleget,
A kis méhe nem dong többé,	S ha hervadsz, nem egyedül —
A munkára nem hevül.	Együtt hervadok veled.

Őszi lombok.

(1860.)

Csöndes őszi délután van,
Temetón sírok közt járok,
Fejfáin a bús síroknak
Eepkény-koszorúk s virágok.

Késő őszi hervadás közt
A sirhalmokon tavasz van,
Hajh! itt oly pazar az élet
Koszorúkban, virágokban.

Hanem míg a szívek égtek,
Melyek most ott lenn enyésznek,
Akkor hagyta dűlni őket
Fájdalomnak, kinnak, vésznek,

Most, mikor már ott hamvadnak,
Jó virággal! . . . Milyen gúny ez!
Koszorú, örömvirágok
Mikor már a szív nem érez !

Szőllősy Nina.

Gróf Wass Ottília költeményeiben erő és hajlam mutatkozik. A kor szellemének megfelelően több hazafias és honszerelemre buzdító költeményt is írt, önálló kötetben is jelentek meg költeményei. Francziából átfordította Liszt Fereneznek *Chopin-ról* írt tanulmányát.

Költeményeiből:

F ö l .

(1860.)

Ébredj, oh ébredj hiú mámorodból, —
Le a bilincscsel, — szellem légy szabad!
Ne gondolj annyit gyáva, önmagaddal,
Felejtsd el önző fájdalmidat.

Szemed nem lát, mert könyektől homályos, —
Azért oly puszta a világ neki,
Szíved, mely mindig harczol önmagával,
Nyugalmát hasztalanul keresi.

Állj meg, pihenj, ne üzd a boldogságot,
Mely bolygótűzként csak játszik veled;
Ne hallgass a syrén csalfa hangjára,
Mely álomba ringatja lelkedet.

Érzelmek, a csábító syrének, —
 Tévútra ők csalnak tégedet;
 Az ábrándok veszélyes szép hónába,
 Hol lelked önfeledve kéjeleg.

Elég az álom, ébredj szellem, ébredj, —
 Lásd itt a perez, rázd le a lánczokat,,
 Egy jobb jövő világrendítő hangja
 Hadd nyomja el nehéz fájdalomodat.

Népünk most szebb időknek néz elébe,
 Bátrabban hangzik a költő szava,
 Mosolygva szállt az elmúlt rossz napokra
 Egy szebb időszak fényes hajnala.

Félre tehát önző tekintetekkel,
 Egyéniséged törpe kínjai,
 Elenyésznek, ha győztes lesz a szellem,
 Ha nincsenek lekötve szárnyai.

Egy szív csekély, kicsiny, dobog magában,
 De ha egy magas célnak szenteled,
 Sokat tehetsz és elveszett nyugalmad
 Azon szent eszmében meg fölleled.

Föl tehát, még nincs elveszve minden,
 Az ég borús, de nincs még éjszaka,
 Földérül rád is, oh lesújtott szellem,
 Egy szebb kor, jóslatteljes hajnala!

Gróf Vass Ottilia.

Izidora, gróf Bethlen Miklósné versein üde báj
 és öntudat ömlik át. Képessége tagadhatatlan. Legtöbb
 verse szintén Emilia lapjában és évkönyveiben jelent meg.
 Költeményeiből:

Csillagfutás, virág hervadás.

Epedve néz szende virág a csillagra
 Epedve néz fényes csillag a virágra
 Szereti a virág nagyon a csillagot,
 Szereti a csillag égőn a virágot.

A csillaghoz fölszáll a virág illata
 És fénysugárt lövell csillag a virágra.
 Így beszélnek együtt hosszú időközön át,
 Egyik a másikban látja üdvvilágát.

De mivel sohasem érhetik el egymást,
 Látnak csülagfutást és virág hervadást.
 Szegény virág hervad búban a csillagért —
 S a csillag örülten fut le a — virágért.

Anyám csókja.

Nem kell semmi e kebelnek,
 Nem vágyom földi gyönyörre;
 Halva vagyok az életnek —
 Honom a halottak kertje.

Ottan fekszik édesanyám,
 Ott legyek én eltemetve,
 Ott vár, tudom, ő én reám,
 Onnét int felém szelleme.

Tudom, anyám, mért vársz reám,
 Tudom miért intesz felém;
 Aggódol szívem fájdalmán —
 Bánatom gyöttrő szellemén.

Inkább halva legyek, nemde
 Hogysem földi kín gyötörjön,
 Midőn mennyben boldog vagy te,
 Lányod úgy-e ne könnyezzen . . . ?

Megyek anyám, megyek hozzád —
 Te már oly rég nem csókoltál . . .
 Az élet csak könyéket ad . . .
 Csóкодat adja a halál . . .

Izidora.

HORVÁTH BÖSKE.

Horváth Böske született Székesfehérvárrt. Nevelését nagybátyja Zsömböry Ede házában nyerte, ki a beszéddel együtt versekre tanította hűgát. Nem csoda tehát, hogy a költészet iránt fogékony kis leány már 13 éves korában megírta első költeményét „Petőfi szelleméhez“, mely azonban sohasem látott napvilágot. Talán többi versecskéinek is ez lett volna sorsa, ha a, véletlen Arany János kezébe nem juttatja Heine „Asrá“-jának magyar fordítását. Nagy költőnk megtudva, hogy a fordítás egy kis lány műve, mosolyogva monda: „ennek a kis lánynak még jövője lehet“

Ez a „lehet“ tudomására jutott a „kis leánynak“¹ és ez lett lelkének minden biztatása, ezentúl lehetetlenné vált nem írnia!

A nagybácsi házát sűrűn látogatták a fővárosból az irodalmi ismerősök. A jó „Gusztai bácsi“ (Remellay) ki felette szerette a fiatal hölgyeket az irodalmi tevékenységre buzdítani, el-elcsempészett egy-egy költeményt a kis Böskétől egyik-másik szépirodalmi lap számára, a „Pesti hölgy divatlap“ akkori szerkesztői pedig állandó munkatársul kérték őt fel.

Fiatal leány korában „Bernardine néne“ álnév alatt írt „nevelészeti levelei“ egy női lapban jelentek meg.

Jókai Mór bátorítása folytán adta ki 1888-ban „Költeményeit“, melyek-ól a lapok átalánosan a legelismertöbben nyilatkoztak.

Mutatványul:

Alkonyóra.

Lement a nap; a munka emberére
S az élvezökre egyaránt lement!
Fényes sugara bús homályba vész el
És kél a zajból édes, méla csend;

Itt-ott egy késett szárnyas reppenése —
 Van, a ki várja — az vonja talán;
 Oh, milyen édes lehet az: pihenni;
 Oh, hívj magadhoz, lelkem, jó anyám !

Az élet, a zaj, az öröm, a küzdés,
 A kire mind csak fárasztó lehet.
 Tovább maradni annak a világban,
 Édes teremtőm! ugyan mért. minnek!
 Ha alkony szállt már jti vagy rossz napunkra,
 Mért virrasztnánk fenn, sötét éjszakán?
 Mért legyek ébren egyedül, magamban — —
 Oh! hívj magadhoz, lelkem, jó anyám!

Mert létem napja, melege veled tűnt;
 Leszállt sírod mély éjjelébe, le;
 A szív, szeretet, mely mind csak enyém volt,
 Az mindörökre lenmaradt vele!
 Mely fel-felvillan sorsom éjjelében,
 Csak hullócsillag, bolygófény csupán};
 Hideg szíved tán most is melegebb még —
 Oh, hívj magadhoz, lelkem, jó anyám!

Oh, hívj magadhoz. S én megyek nyomban;
 Hisz itt fenn is csak léptid követem;
 Mely szenvedésnek volt keserves útja,
 A *te* utad: rég ismerős nekem.
 Ki csak a jobbbrézt adtad gyermekednek,
 Most a nyugalmat: ne élvezd magán, —
 Szerető szívek fényes ideálja:
 Oh, hívj magadhoz, lelkem, jó anyám!

Egy kis leyél az „Olaj-ág“-hoz.
 (Tompa Mihálynak.)

Hogy eltörülje bűnünk árnyát
 Isten, — keserves könnyek árját,
 Fájdalma gyöngyeit kisírta;
 S az egész vétkes, nagy világot,
 Hol annyi bűn, átok tanyázott,
 S minden teremtett lényt kiirta!

De meghagyta néhány kegyenczét!
 Kik, gyötrelmükben, őt keresték.
 És Istenben valának jók !
 Mentek levének ártól, vésztlől.
 Miként mentek a csüggedéstől
 Mindig az Istenben bízó!

S nehogy kétség szálljon szívükre,
 A langy fuvalmakat leküldte,
 És apadó vizek felett,
 Tengerek felvert hab hullámán,
 Egy hófehérke galambka szárnyán
 Egy zöld „olaj-ág“ érkezett!

A választottak népe nézte,
 Szívébe visszatért a béke,
 S lelke mélyén: imádkozott,
 Áldván Isten küldött galambját,
 A mely *neki* a béke ágát,
 Szívének meg reményt hozott!

Ekként mi is, kik vészek árján,
 Gyakran remény, kétség közt járván,
 Az ösvény mellett szédülünk.
 Ekként áldunk mi is nagy Isten!
 Hogy a búban, gyász és keservben,
 Egy ily vigaszt küldtél nekünk!

S te, a ki zaklatott szíveknek
 A hit szavait feljegyezted
 Egy „új“ olaj-ág levelén!
 Ne bántson az meg, hogy e sorban,
 Egy igénytelen gyenge dalban:
 Minden szavadat áldom én!

Ne mosolyogd meg a madárkát,
 Mei, bár alig emeli szárnyát,
 Mégis köszönti a napot;
 Hálát mondva a teremőnek,
 Ki bánatot, s a szenvedőnek,
 Vigaszul meg téged adott.

Horváth Böske.

Tóth Jolán, Lonkay Antalné, Lolli név alatt írt. Lonkayné, Tóth Kálmán ifjabb nővére. Versei tele érzéssel, a szív melegéből fakadó hanggal, melyek a finom lelkeknél visszhangra találnak. Kedves gyermekverseket is írt. Sok költeménye jelent meg a Családi Körben és az Evkönyvekben. Gyermekverseiből még az iskolai olvasókönyvekben is vannak.

Költeményeiből:

A hazatérő.

(1861.)

Itt állok közepén a kis udvarnak,
Mély csöndjével beillenék templomnak
A főoltár édesanyám szobája,
A kép benne édesanyám orczája.

Leg'yen az a kis kert amott orgona.
Melyből fel-fel csattag a madár dala,
A szertartást szerelmes galamb bújja,
Dobogó szívem legyen a harangja.

Lenkémnek.

(Mikor a sz.-fehérvári zárdába nevelésbe adtam 1869-ben.)

Mint egy tépett felhő	Midőn imát rebeg
Száll fölötted lelkem.	Ajakad szinméze,
Úgy őriz, úgy takar	Anyád hő fohásza
Szerelmes gyermekem	Viszi fel az égbe.
Midőn keresztet vet	Midőn játszadozol
Liliom kis kezéd;	Társaid körébe,
Az én forró könyvem	Oh, mi nagy lehet az
Leszen szentelt vized.	Angyalok öröme!

Én édes örömöm,
Melynek nincsen párja,
Te benned van rajtam
Az Isten áldása!

Lolli.

Tarnóczy Malvina. gróf O'Donnel Henrikné, előkelő magyar nemesi család ivadéka. Atyja, jezerniczi és alsó-ielóezi Tarnóczy Kázmér, előbb Nyitramegye alispánja, később Barsmegye főispánja, a forradalom alatt kiváló politikai szerepet játszott.

Malvina már gyermekkorában elárulta kiváló költői és zenei tehetségét Kilencz éves korában hangversenyezett és nagyon fiatal lányka korában kezdett verseket írni. E verseket 1861-ben *Malvina költeményei* cím alatt kiadta. Sok költeménye jelent meg a Csáládi Körben és az évkönyvekben. Több csinos Nocturnet is szerzett.

1870-ben ment nőül gróf O'Donell Henrikhez. Ekkor teljesen két gyönyörű gyermekének élt a boldog anya és lantja majdnem tizenkét évig pihent.

Csak hat évvel ezelőtt szólalt meg ismét. Most azonban egész új fordulat állt be irodalmi működésében.

A színirodalom terére lépett. Egymásután írta nagyobb színdarabjait és zenés színműveit Első volt: „*A párisi soubrette*” operetté 8 felvonásban. Ezután írt két darabot német nyelven, melyek a budapesti német színházban sikert arattak. Magyarul írta: „*A férfigyűlölök*”, három felvonásos operettet, melynek zenéjét is maga szerzetté. Ujabbán ismét két színművet készített el Malvina grófné. Az egyik „*A falu csodája*” eredeti népszínmű három felvonásban, mely a magyar népelet hamisítatlan alakjait mutatja be; törül metszett magyarsággal és eredetiséggel van írva és szép dalokkal ellátva. E színmű a népszínházban legközelebb kerül színre. A másik színdarabja egy három felvonásos magyar operette, „*Egy éj a czár palotájában*”, melyben a fürge dallamos zene a néha csaknem drámai magaslatra emelkedő szöveggel párosul.

A költői lelkű grófné ír ugyan idegen nyelveken is, de azért köztudomású dolog, mily lelkes és minden magyarért rajongó, hazáját forrón szerető honleány. Az év nagy részét osapii kastélyában tölti s a vidéknek valódi jótékony tündére.

Mutatványul:

Z á s z l ó n k .

(1861.)

Zászlónk, e büszke ősi jel,
Mely győzelemre vitt,
A mely alatt dicső hazát
Ősünk szereztek itt.
Testvériség szent zászlaja!
Mit hű kézzel fog át
A vétkezett s megtört fiu
Ki rája sárt dobált.

Zászlónk a hitnek zászlaja!
Melyet emelt Hnnyad,
Zászlónk reménynek zászlaja!
Mely ég felé mutat.
A jogszigeten fenn lebeg,
Hozzá visz fényes út,
Az a hajó, mely küzd felé,
Az biztos révbe jut.

Zászlónk szabadság zászlaja!
Hajolni nem tanult,
Rákóczyval ketté törött,
S a néma sírba hullt.
A zászló, mely alatt vagyunk
Nagyok és szabadok,
Oh, áldjuk érte Istenünk:
A zászló fenn lobog!

Virágomhoz.

Búvirág ! te én virágom !
Keblembe ültettelek,
Könnyeimmal öntözélek,
S te szívem mérgezted meg.

Malvina.

Lithvay Viktória, a 60-es évek végén lépett fel verseivel, melyek a Nefelejts, Divat, Fővárosi lapok. Hölgyek lapja és más szépirodalmi lapokban jelentek meg. Mély érzés, meleg kedély jellemzik e költőnő dalait. Önálló kötete is jelent meg.

Költeményeiből:

E m m á n a k .

(1870.)

Minek sírsz, oh minek?
Az elhullott könnyek
Nincsen kárpótlása,
S égető nyomait nem úzi el többé
Ajkad mosolygása.

Tekints a mezőre:
Mennyi virágillat
Vegyül be a légbe,
Mennyi sok madár száll egy ágról a másra
S fűtyül örömébe'!

Hallgasd meg a sűrű
Lombok suttogását
Milyen édes, méla;
Pedig a haragos, zúgó szél mérgesen
Kap beléjük néha!

Az egész természet,
Merre szemed ellát,
Bíbor ruhát hordoz;
Te lennél egyedül, a kinek az élet
Csak fájdalmat okoz?

Oh, ne hidd, nem úgy van,
Fiatal vagy még te,
Fájdalomra, búra,
S erős is, hogy midőn elmúlt a rossz óra,
Hinni ne tudj újra!

Minek sírsz? oh ha tán
Fáj a jelen percze,
Ne vedd oly keményen;
Tekints a jövőbe, mely neked annyival
Tartozik még épen.

Tekints a jövőbe,
Aranyos sugara
Egy tündéri jóslat;
Beteljesül, hidd el, oh hiszen az Isten
Szereti a jókat!

Ne sirj hát, ne sirj hát,
Az elhullott könynek
Nincsen kárpótlása,
S égető nyomait nem úzi el többé
Ajkad mosolygása !!!!
Lithvay Viktória.

Szmrecsányi Paula (Szmrecsányi Jánosnó). Egyike azon magyar költőnőknek, kik hivatva vannak a költészetre. Zemplénmegyei birtokán él és mint híres gazdasszony ismeretes az egész vidéken. A költészetet kedvelésből, időtöltésből űzi, nem hanyagolja el mellette sem családját, sem nagy háztartását. Gyakran költeményei tárgyául is gazdaságát választja. Ilyen tárgyú költőien szép verset olvasott fel tőle 1885-ik évben Komócsy József költőnk a Petőfi irodalmi társaság évi gyűlésén.

Költeményei elszórva jelentek meg a szépirodalmi és divatlapokban.

Költeményeiből:

Két r ó z s a .
(1880)

Halvány szép virágok, egy csokorba szedve,
Eajtok csillog még a hajnal harmatcseppje.
Félig van kinyitva közepén egy rózsza, —
Drága gyémántékszer az asztalra szórva.

Szép menyasszony búsan, mozdulatlan áll ott,
 Szíve ellenére már gyűrűt is váltott;
 Kínok gyötrik lelkét, az élettői borzad,
 Neki már jövője csak fájdalmat hozhat.

A leány belépe gazdag mátká karján
 Nincs mosoly szép ajkán ... reszket... arca halvány,
 Illatos virágát a kezében tartja:
 Harmatnak helyébe bánat könnye rajta.

Táncz, zenének vége, hajnalodni kezde,
 Néma csend honol már az üres terembe',
 Padlóján virágok szerteszét tapodva,
 Nincsen többé gondja senkinek azokra.

A halvány szép rózsza a terem zugában
 Csokrától elválva hervad ott magában;
 Tegnap — még a kertek legfőbb díszé, éke,
 Most — feledve fekszik, porban, széjjel tépve.

* * *

Alacsony paticsház,
 Nádas a fedele:
 Egy barna szép legény
 Most fordul befele.

Ablakából látja
 Kékszemű szőke lány,
 Kisiet elébe,
 Örömpir az arcán.

Gyönyörű bokkrétát
 Hozott vőlegénye,
 Félig kinyilt rózsza
 Van a közepébe.

Friss harmat gyöngyei
 Csillognak még rajta;
 Piros mint szerelme
 Annak, a ki adta.

„Ezt magam neveltem,
Magara szakasztottam;
Jutalomra vágyva,
Magam el is hoztam.“

Feltűzte a lányka
Mindjárt a keblére,
Annak, a ki hozta,
Csókot adott érte.

Alacsony kis házban
Muzsikaszó, ének,
Vőlegény, menyasszony
Örök frigyre lépnek.

A bokréta hol van?
Hová lett a rózsza?
Széthullott volna már
Tegnap este óta? . . .

Nem lett az feledve,
Megóvta a lányka;
Szerelme zálogát
Imakönyvbe zárta.

*

Évre év legördül,
Piros még a rózsza;
E pár boldogságát
Megláthatni róla.

Szmrecsányi Paula.

Viski K. Bálintné. Sok szép költeményt írt és fordított többnyire német költőktől: Uhland, Vogl stb.-től. Önálló kötete 1880-ban jelent meg. Dolgozott a szép-irodalmi lapokba, Nefelejtsbe, Magyarország és Nagyvilágba. Szép nyelvezettel fordított és írt prózai dolgozatokat is.

Fordított költeményeiből:

Felismerés.

(Vogl.)

Pálczájával egy vándorlegény
Messzi földről jön; fáradt szegény,
Haja csupa por; arcza elégett:
Ki ismeri fel honn a vendéget?

Vén kapujával ott már a város,
A sorompónál künn áll a vámos.
A vámos! . . . Hisz az régi jó barát;
Sokszor üriték öröm poharát.

És nézd' . . . a vámos nem ismeré meg,
— Arcza a naptól nagyon elégett. —
Köszöntik egymást s a vándor halad,
Eázván magáról a port ezalatt.

Itt az ablakon ép néz kedvese,
Szép angyalszűz derült tekintete!
És nézd! . . . a lányka sem ismeré meg,
— Arcza a naptól nagyon elégett.

Utcza hosszában tovább megy aztán,
Egy könnyű gördül le telt barna arczán.
Lépdél az anya templomajtóból:
„Isten áldja önt!“ — a vándorló szól.

És nézd ... az anya vidulva kiált:
„Fiam!“ s keblén szorítja fiát.
Arcza a naptól mily nagyon barna;
De az anyaszem ráismert arra.

Viski K. Bálintné.

Kolosy Elvira. E ritka tehetségű fiatal író nő 1883-ban tűnt fel a Katona-ünnepélyre írott ódájával.

Született Kunhegyesen 1863. febr. 10-én. Már gyermekkorában kereste a magányt, tanult, olvasgatótt. Sajat szorgalmából tanult meg németül és franciaul. Az irodalomba és költészetbe édesatyja Kolosy Lajos, törvényszéki bíró, vezette be, ki klasszikus műveltségű egyén volt és Horatiust, Virgilt magyar méretű versekben fordította. Édesanyját, Kuliffay Judith-ot, 1885-ben elvesztette, s utána nemsokára édesatyja is sírba szállván, Elvira érzékeny szívére e kettős veszteség lesújtólag hatott. Szülei halálát meleg érzéssel irt versben siratja.

Első költeménye, melylyel a nyilvánosság elé lépett, „Honvédek sírján“ című verse volt. Ezt a jászberényi temetőben nyugvó névtelen hősookról írta. Senki sem hitte eleinte, hogy az ő saját szerzeménye e vers, atyjának tulajdonították a művet, pedig családja nem is sejtette, hogy a rejtekező kis leány költeményeket ír. Mindenkit meglepett, a mikor Jászberényben az Arany-szobor javára tartott hangversenyen saját költeményét „Arany halálára“, elszavalta. Midőn a Katona-ódát dicséretre méltatták, lázas örömmel kereste fel nővérét Matildot, Takácsy Endrénét. Kecskeméten nagyon kitüntették, gyönyörű babérkoszorút nyújtottak át neki, melynek szalagján ódájának e sora volt írva:
„Hullámzó szívének virága a dal.“

Ódájának sikere és a kitüntetés felbátorították a költői lényt, nem rejtekezett többé, hanem hasznosítani igyekezett tehetségét. A szent költészet művelésére adta magát. Elhatározta mind a 150 zsoltárt megírni magyar rythmus szerint. Összeköttetésbe lépett rokonával Kálmán Farkassal, a nagyérdemű gyomai lel-

KOLOSY ELVIRA..
1863-1887.

készszel, ki fölismer vén hivatottságát, buzdította a munkára.

69 zsoltár elkészült, a többinek megírásában akadályozta őt sorvasztó betegsége, mely végre is elhallgattatta a szent lantot Elvira 1880. év elején Budapestre költözött. Itt vélte fellelni a kört, mely után költői lelke vágyott. Testvérei örömmel ápolták volna a szenvedő leányt, kedves „kis Elvirájukat“, hittak, édesgették magukhoz, mint a legfiatalabb, szeretett és elkényeztetett testvért. De Elvira a fővárost választotta lakhelyéül, remélvén és mindig remélvén, hogy elvégre is majd csak méltányolják tehetségét. Itt érte őt a halál 1887-ben nov. 17-én.

A protestáns egyházi lapok meleg hangon emlékeztek meg a szent költészet terén érdemeket szerzett fiatal hölgyről. Életrajzát, arezképét közölte a „Téli Újság¹“. Kolosy Elvira 69 zsoltárja kéziratban van meg Kálmán Farkas gyomai lelkésznél, egyéb költeményei pedig szintén kéziratban nővérénél, Takács Endrénénié, kinek szívességéből közlöm az alábbiakat. Reméljük, idővel e szép zsoltárok és költői tehetséggel irt versek is a közönség elé kerülnek.

Sok költeménye megjelent a szépirodalmi lapokban, számtalan zsoltára a ref. egyházi lapokban.

Elvira első versét 1879-ben 16 éves korában írta. Gyűjteményében van öt pályamű, melyek közül három dicséretre méltattatott. Ezek: a „Katona-óda“ (1883.) kecskeméti pályázaton, „Levél Kossuth Lajoshoz“ (1883.) és Arany János emlékezete (1888.) pedig az akadémia verses pályázatán részesültek dicséretben.

Honvédek sírján.

(1882.)

113 Egy sír van itt a néma temetőben,
Leroskadt halmát gyom, gaz verte fel.
Ki sírja ez? Nincs örökítve kőben,
S a néma és süket hant nem felel.
De jó az est és agguló madárként
Halk lebbenéssel kél az esti szél,
S szent érzelemről, örök dicsőségről,
És mondhatatlan mély búról regél.

Egél forró szerelméről a honnak,
Melyért a gyermek anyját elhagyá.
Hogy ártatlan kezét kiontott vérbe:
Az ellenség vérébe mártaná;
Melyért az ifjú eihagyá aráját,
Hogy a halál legyen menyasszonya,
Melyért a költő félretette lantját
S babér helyett fejére csert fona.

Regél mesés, nagy hősi alakokról,
Kik fénysugárt hintenek szerteszt;
E sugaraknál, mint az árnyék délben,
Eltörpül a későbbi nemzedék.
S regél a gyáva zsarnok börtönéről,
Mely elnyomott nagy, fényes lelkeket,
És a bitófák szörnyű éjjeléről,
Hol szélhimbálta testek függtének.

Regél elhullott hős fiak sírjáról,
Hol az anyának szíve megrepedt.
A bús aráuk térdelt panaszáról,
Ki bánatában zárda szüze lett;
Egél kis árva gyermekek jajáról,
Midőn a harcban apjuk ott maradt.
És végre egy egész roncsolt hazáról,
Melynek hős ifjai elhulltanak.

Mert győzni, vagy meghalni: keltek ezren —
 És sorakoztak egy zászló alá —
 „Egyenlőség, testvériség, szabadság!“ —
 B jelszó vérrel volt felírva rá;
 Egyenlőség, testvériség, szabadság, —
 E három eszme; nap, hold s csillagok.
 Belőlük áradoz minden világunk
 Az ő tűzök öröktűzként ragyog.

De a tüzet hősvér táplálja csak,
 S ők elmenének, ontva hősi vért,
 Egymásután, inig el nem hulltanak,
 Egyenlőség, szabadság elviért;
 Egy sor ha eldőlt, jött helyére másik,
 Halál kaszája rendet rendre vágott,
 Míg nem maradt más a mezőkön,
 Csak hullakévék s piros vérvirágok.

Ott voltak ők is e nagy aratásban
 S elhulltak ők is: e százhatvanöt.
 Most nyugszanak. Legyen könnyű felettük
 Az anyaföld, mit vérük öntözött.
 Babért teremjen nekik mindenik rög,
 Melyet vérük termékenyít meg,
 S az, névtelen nevek körül fonódjék,
 Megörökítve: a *honvéd* nevet!

A jó epigramma.

(1879.)

Mint a rózsa, kicsiny, de kerekded a jó epigramma.
 Illata, méze- vagyon s szinte hegyes tövise.

Szent Dávid zsoltáraiból.

CXXVIII.

1. Boldogember felette,	2. Házadban a feleség
Ki az Urat féli,	Felviruland szépen,
Ki ösvényit kereste	Termékenység s üdvösség
Es azt lépdegéli;	Szőlőtője lészen;
Térj meg te az útjára	Asztalodat gyermeki
S üdvöd nem ér véget;	Akként ülök sorba
Önkezednek munkája	Mint olajfát ellepi
Tart el majdan téged.	Sok szép sarjú lombja.

Kit az Isten boldogít
 Ím ilyen a férfi.
 Legyen is mind boldog itt,
 Ki az Istent féli.
 Jeruzsálem javait
 Élvezhesse békén,
 S fiainak fiait
 Lássá élte végén!

Kolosy Elvira.

Karay Ilonka. Szintén egy korán elhalt fiatal költőnő.

Neve ismeretlen a nagy közönség előtt, de rövid élettörténete megható és szép versei elárulják a tehetséget, mely a 14 éves kis leányt a versírásra ösztönözte.

Milyen élettörténete lehet egy rövidruhás leánynak, ki még iskolába járt és határtalan szeretettel ragaszkodott a zárdaszűzekhez, kik tanítónői voltak? Gyenge testalkatú, kicsiny termetű lányka volt, szép arcvonásokkal, nagy sötét szemekkel, melyek fölött pillangószárny gyanánt elterült szemöldök fejezte ki az erélyt és határozottságot, mi jellemének alapját képezte. Szép magas homloka mély értelmet árult el.

S e gyenge gyermek mily végzetes lépésre határozta magát.

Egy gyanútlan pillanatban levette atyja töltött pisztolyát és maga ellen fordította.

Ez 1881. febr. 7-én történt Pécssett, mely város szülővárosa is volt.

Haláláról meleg hangon emlékeztek meg a lapok. A „Pécsi Figyelő“ több költeményét közölte, mely erőteljes nyelvezettel és formai csinnal irt művek elárulják, hogy halála veszteség irodalmunkra. Nővére Karay Anna szintén ir szép rajzokat, elbeszéléseket.

Az öngyilkos hagyatékából.

I.

K... n Margitnak.

Vedd a beirt fehér lapot
 És gondold, hogy a ki írta,
 Ki búcsúját hozzád küldve
 Könnyeivel tele sírta:
 Válni készülő szegény lelkem az!

Válni — — válni az élettől,
 Nevetséges könnyű dolog!
 De válni tőlük, kikre oly
 Mély érzelemmel gondolok:
 Nagyon nehéz szegény lelkemnek az !

De jobb így ! Ugy-e emlékem
 Nem hagyja el szíveteket?
 Hisz a ki a másvilágon
 Sem tud feledni titeket,
 Már messze elszállt szegény lelkem az!

Te köztük maradsz még soká,
 Azok közt, kikben felleled —
 A szívnek drága gyöngyeit,
 És ki mosolylyal néz feléd;
 Visszatekintő szegény lelkem az!

Ha hallod a szent ígére
 Nyílni az ismert ajkakat,
 Gondold, hogy a ki visszaszállt
 Hallgatni újra azokat:
 Nagyon szenvedő szegény lelkem az!

Gondold, hogy oldalad mellett
 Az elhagyott hely nem üres;
 Ki hosszú vándorlásiban
 Pihenő helyet ott keres:
 Nagyon kifáradt szegény lelkem az !

Ha vidám csevegés között,
 Hirtelen elnémul az ajk,
 Gondold, hogy a ki elnyomá
 A borútlan, víg földi zajt:
 Elröppenő szegény bús lelkem az!

Élj boldogul, gondolj reám,
 Arra, ki messze költözött;
 A ki szívednek üdvöt esd
 Ott fenn az égiek között:
 Már messze elszállt szegény lelkem az.

II.

S z í v e m .

Lassan ég a lámpa, lángja nem lobogó,
 Nem háborgatja most hosszú, *fájó* sóhaj.
 Miért? Talán nincsen e dobogó szívben
 Semmi hő érzelem, semmi ábránd, óhaj?

Van, tán több, mint máskor. Oh ha volna oly toll,
 Mely le tudná írni a szív dobogását,
 Akkor leírnám azt, mi most pihen és nem
 Ingerli kitörve a láng lobogását.

Folyik a szív vére, hosszú keringésben
 A testnek legkisebb részét is bejárja,
 És vele megy folyton, melyet el nem hagyhat,
 Forró érzelmeknek apadhatlan árja.

És minden kis cseppre vetődik egy sugár,
 Mely azon megtörve, hogy visszaverődik,
 A piros vércseppen egy fehér angyalnak
 Imádattal festett arcza tükröződik.

Az érzelemfolyam ez arcot kíséri,
Csak ezt fogja körül, csak ennek susogja:
„Imádlak! imádlak!“ — És ez egyetlen szót
Néha olyan fájón, oly kinnal zokogja.

De bár örömmel vagy fájdalommal telve,
Híven kíséri és soha el nem hagyja,
Míg annak a folyton, keringő hó vérnek
Meg nem fagy e szívben az utolsó habja!

III.

Vágy.

Szelíd halál, boldog halál!
Meddig váratsz még magadra?
Meddig kell még bús óhajjal
Gondolnom szent nyugalmadra?

Mily jó lenne, ha már jönnél,
Ha már pihenhetnék ott lenn,
Nem tudva és nem érezve,
Mi történik itt felettem.

A kik mostan nem szeretnek,
Őszintén megkönnyeznének,
Szeretteim bús síromra
Koszorút függesztenének.

S ha rám gondol majd, ki mostan
Minden gondolatom tárgya,
Szelid lesz az emlékezés,
Olyan jó a sírnak ágya!

Kire egyszer szent homályát,
Csendes árnyát ráteríti,
Annak emlékét örökké
Fájó szeretet köríti.

Talán a kedves szemekből
Gördül majd egy köny utánam
Mely lehátva koporsóimig,
Megédesítendő álám

Szelíd halál, boldog halál!
 Ne várass soká magadra!
 Ne gondoljak még sokáig
 Bús óhajjal nyugalmadra!

Karay Ilonka.

Regény- és elbeszélő-irodalom, gyermek-irodalom, vegyes próza.

A 60-as évek elején írónőink közül többen költeményekkel léptek fel, jelenleg azonban a szép prózát művelik. Így Wohl Janka, kinek szép költeményei, formai tökélyvel irt románczai először a lapokban jelentek meg, 1861-ben pedig Jókai Mór adta ki azokat önálló kötetben „Wohl Janka költeményei“ czímmel. Most teljesen a próza-irodalommal foglalkozik, ír beszéfyeket. tárczákat. Francia nyelven írt Liszt-ről egy könyvet, feljegyezve a nagymester apró jellemző sajátosságait. E könyv külföldön oly kiváló fogadtatásban részesült, hogy angol és német nyelven is megjelent. 1878 óta nővérével Stefanie-val együtt szerkesztik az annyira elterjedt és közkedveltségnek örvendő *Magyar Bazári*. A szellemdús nővérek neve általánosan ismert a magyar olvasóközönség előtt. „Beszélyek és tárczák“ czímmel együtt adták ki dolgozataikat.

Wohl Stefanie ezenkívül több regényt is írt. Nagyon elterjedt és érdekes az „Aranyfüst“ és „Égy szerelem életrajza“; így „Regék képekkel“ című könyve is. Legújabb kötete „Eva“ beszélygyűjtemény, melyből a „Revue internationale“ közölt fordításokat újabban pedig az „Aranyfüst“ jelent meg német fordításban és keltett nagy hatást.

Mutatványul:

A ki Messiását Tárja.

Karácsonyi beszélyke.

Első évi jogász voltam s először távol a szülei háztól. Mint özvegy anyám egyetlen gyermeke, úgy megszoktam a kedélyes, meleg kis fészket, hogy alig bírtam feltalálni magamat a fővárosban, midőn szegény édesanyáin! halála után először jöttem ide lakni egyedül. Rettentően anyás valék; tizenkilencz éven át alig töltöttem tőle távol egyetlen egy napot, mi annál természetesebb volt, mivel ő születésem óta többé nem hagyván el az ágyat, s a világtól elzárkózva, szíve egész erejével csüggött rajtam, korán eltemetett boldogsága egyetlen maradványán.

A tanulmányok, rendezkedések, rokonok felkeresése eleinte némileg tulsegítettek az elhagyatottság és magány gyötrő érzetén, de a mint a karácsony közelgett, a családi élet e legkedvesebb ünnepe, csaknem elviselhetetlenné vált szokatlan állapotom. A rokonok megkönyörülve árvaságomon, a legszívesebben körükbe hívtak ugyan, de beteg szívem még félt a zajosabb társaság hatásától s nem tudtam rászánni magamat, hogy közéjük menjek.

Ekkor eszembe jutott édesatyám egy öreg nővére, egy néném, kit soha se láttam, kiről húsz év óta családjá csak annyit tudott ügyvédje által, hogy ól — mert senkit sem bocsátott maga elé, és a leveleket felbontatlanul küldte vissza.

Ugy vágytam a „megosztott magány“ után, melyet édesanyám oly kedélyessé tudott volt varázsolni, hogy minden további meggondolás nélkül, senkitől sem kérve tanácsot, tél derekán, vagy egy lábnyi magasságú hóban elindultam néném jószága felé.

A míg vasúton vitt utam, jól ment a dolog, mert a hófuvatagok legfőljebb ha a vonat megkésését eredményezek; de midőn kocsira ültem — s előttem, mögöttem, körülöttem csak a hórengeteg terült el halmon, rónán egyaránt, az istentelen utakat szinte felismerhetetlenné téve, azon kezdtem töprenkedni, vájjon nem-e csak karácsony *után* érek rendeltetésem helyére.

Verőfényes, szép téli nap volt, s a kápráztató hólepte táj elhagyatott némaságával, nyugalmaival szinte üdítőleg hatott nyugtalan, szenvedő lelkemre. Képzetelem elembe festé a kép után oly jól ismert falusi lakot — alacsony tetőjével, a szőlő-hegyekkel, a pompás hársfaerdővel; de a mint nénémre került a sor, nem tudtam mit képzeljek, hogy az igazságot, ha csak távolról is, megközelítsem.

Én csak fiatalkori, elefántcsontra festett miniatűr arc-képét ismertem, egy бүvös-bájos gyermek-fejet, melyen mint anyám mondani szokta, egykor háromszoros korona nyugodott: a szépség, a géniusz koronája és a grófságé. Néném fiatal korában kitűnően énekelt, s midőn a bécsi udvar legünnepeltebb hölgye Bécs legszebb férfiához, Döhner grófhhoz nőül ment, a földi boldogságnak netovábbját elért párnak mondták őket!

De ennél többet soha sem bírtam megtudni Cecil grófnőről. Hogy miféle viszály, félreértés vagy szerencsétlenség következtében hasonlott meg egész családjával, miért nem említettett soha — ha csak bájos lánykoráról nem volt szó; miért nem látogatott meg bennünket, miért nem levelezett velünk? — mindazt nem tudtam

Utam viszontagságairól csak annyit mondok, hogy minden felfordulás daczára dél helyett délutáni hét óra felé a kis faluba értem. Az esti harangszó fogadott, mely ezen különös estén úgy hatott reám, mintha érthetően azt mondaná:

„Megszületett a Jézus Krisztus!“

Epén úgy beszélt ez a harang, mint otthon, szülőhelyem kis harangja szokott, mely gyermekkoromban annyi kedves, örömtelt óra megérkeztét jelentette volt. Ma — ma csak egy hófödte, márványlapos sírhantot juttatott eszembe, mely lelkem jobb felét, egész multam boldogságát takarta.

Belesimultam a kocsi sarkába s kibámultam a hegynek kanyarodó, rögsös útra, míg arczomat elborítá a forró könyár s szemeim nem láttak többé semmit, semmit!

Egyszerre mind világosabb lett körülöttem a táj; a hold kibontakozott a könnyű fehér fellegekből ós sajátos világosságában tüntető fel a keskeny ut két oldalán felmagasodó óriás hóalakokat. Pompás, százados erdősonon hatoltunk keresztül, aztán lefelé tartott a kocsi, egy halk távoli, ismert dallam üté meg fületem.

„Dort, wo du nicht bist, dort ist das Glück!“ — s egy utolsó gyors kanyarodással a lovak párologva, dübörögve álltak meg egy alacsony, rozzant épület előtt.

E perczben szívszaggató, éles sikoltás hangzott ki a házból, a kutyák csaholva rohantak elő, ón sietősen kibontakoztam bundáimból s ijedten leszállva a kocsiról, feltártam az alacsony ajtót, mely előtt fogatom megállt.

Feledhetném-e valaha a látványt, mely itt elembe tárult?

A tág szoba közepén, egy asztalon, számtalan gyertyával ékített magas karácsonyfa állt — s mellette, egy chaise longue-on halálos aléltóságban feküdt egy női alak, e század elejének sajtáságos divata szerint öltözve, magasra felfésült, dudoros ősz hajjal, fehér kivágott atlaszczipős piczi lábacskákkal — egy alak, mely úgy hatott reám, mintha valamely dédanyám arcképe egyszerre megelevenedve elembe lépett volna.

Egy éltes nő és férfi voltak elfoglalva az alélt körül, ki, a mint csodálkozásomra észrevettem, egy szinevesztett, hajdanta pompás arany hím zetű vörös bársony lótakarón feküdt, mely a chaise longueot borította.

Az első meglepetés kábultságából felocsúdva odasiettem a csoporthoz, elővettem oldalamon csüggő csutorámat és a régi nemes tokaji néhány cseppjével megnedvesítem néném halavány ajkait.

— Én gróf B. Jenő vagyok, a grófnő unokaöcsese, — mondám halkán, mintegy bemutatva magamat az öregeknek, s csodálkozó, kérdő tekintetökre feelve.

— Istenem! s hogy megijedt a mélt'ságos grófné! hogy ép ma s ily későn érkezett a gróf! — susogá az öreg nő, míg valami illatszerrel dörzsölte néném halántékait. — De talán jobb is lesz, ha a mélt'ságos grófné ma már nem is látja a grófot. Oly gyenge és beteges szegény, hogy jobb lesz, ha ma nem izgatjuk tovább Feri — szólt az öreg emberhez fordulva, ki térden állva, néném atlaszczipős lábait melengette, mint valami gyermekéit — Feri, vezesd be a grófot a zöld szobába; a mint magához tér és lecsillapul a grófnő, átmék és majd rendbe hozok mindent.

Úgy érzem magam, mintha álmodnám. Az az ájult, még mindig nemes vonású szép nő itt előttem, abban az ó-divatú öltözékben — a felgyújtott karácsonyfa — az alig hallott,

régi dal — a színevesztett lótakaró — a rozszant, omladékos ház — ez az öreg Philéon és Baucis, minden együttesen oly csodaszzerű, váratlan hatást tett reám, hogy szívesen fogadtam az öreg nő tanácsát s átmenve a harmadik szobába, levettem magamat egy rozszant karosszékre, várva, mivé fejlődik az egész rejtélyes jelenet, melyből kiokosodni képtelen valék.

Az öreg ember nagy fahasábokat rakott a pattogó tűzre s aztán elgördített egy nagy követ az ajtóból s azon kilépett a szabadba. Elálmodva néztem utána. Felálltam s megnéztem az ajtót. A zár el volt romolva s belülről csak a nagy kővel lehetett betámasztani az ajtót. Kíváncsian odasiettem az ablakokhoz — szinte nagy kövekkel voltak megerősítve. Körülnéztem s színevesztett, foszlányos, ó-divatú bútorzatot láttam, a falak széles hasadékaik keresztül csillámlott a ház mögötti erdő havas ágazatja. Az asztalon pompás, arany díszkötések feküdtek — Poe Edgár képes díszkiadása nyitottan hevert egy kék virágos, keskeny, feszes, kicsi kanapén s azonnal szemembe tűntek a többször aláhúzott sorok:

„Jós! kiáltók — bár ki légy te — angyal, — ördög — madárképbe,

„Hogyha van hited az égbe, és egy istent félsz velem:

„Szólj e szívhez keservében — lesz-e ama boldog éden.

„A hol egyesítve légyen kedvesével, végtelen?

Még olvastam, midőn halk sirás nesze üiötte meg fülemet; lélekzetemet visszafojtva hallgatództam — mély sóhajok, susogott beszéd, aztán sürgés-forgás — s hosszú időre végre mély csend Ion.

Vagy egy óra telhetett így el — én nem mertem kimenni a szobából — ekkor a szabadba vezető ajtó megnyílt és a& öreg nő egy theásedényekkel megrakott nagy tálczával kezében belépett — s nesztelenül, szóltanul estelimet kezdő előkészíteni.

— Az istenért, szóljon, — mondtam, türelmetlenül nézve az öreg nő szóltalan rendezkedéseit — hogyan van néném? Tudja már, hogy itt vagyok? Kinek való a karácsonyfa? — szóíjon kérem!

— A grófné alszik, — felelt az öreg nő, a szamovárt meggyújtva, — megmondtuk, hogy a gróf úr itt van — de ma fáradt a méltóságos grófné, majd holnap fogadja — a karácsonyfa pedig — az — az egy egész históriával áll összekötésben . . .

— Kérem — vágta szavába, hevesen megragadva az öreg nő ráncos kezét; — én a grófné legközelebbi rokona vagyok—jogom van kérdezni, — kérem, mondja el, miért ijedt meg néném oly rettentően — miért oly elhanyagolt, oly omladékos ez a ház — világosítson fel — megöl a nyughatatlanság.

Az öreg nő ráncos arcán lassan végigpergett két néma köny — körülnézett az „elhanyagolt, omladékos“ szobában, tekintetét végig jártatta a színevesztett bútorzaton s épen szólani akart, midőn egy csengetyű megszólalt a mellékszobában. Várjon egy kicsit a gróf ur, monda az öreg nő, — a grófnő hí, — a mint szabadulhatok, bejövök — s aztán majd felelek kérdéseire.

A míg az öreg asszony oda volt, én elkészítettem théamat, s aztán leültem és . . . elmerengtem. Meddig ültem ott, nem tudom, de midőn az öreg nő óvatosan belépett s intett, hogy kövessem, úgy éreztem, mintha félálomból ébrednék. Felugrottam és követtem vezetőmet, mint ő, lábujjhegyen járva.

A homályos mellékszobába vezetett — melyben első perczben alig láttam valamit, de lassanként hozzászoktam a plafon d-ról alá *üggő* kék lámpa gyér világosságához s ekkor körülnéztem. Előttem, egy ó-divatú, színevesztett mennyezetes ágyban feküdt néném. Halotthalvány arca még mindig nagy szépségről tanúskodott; a fehér haj nagy csomóba volt kötve feje búbján s kis csipke főkötője egész kaczerán himbálódzott annak tetején. A hóihér, ritka szépségű kezek egymásba kulcsolva nyugodtak a nagy virágú selyemtakarón. Néném aludt, ós tekintetem a falra tévedt, melyen, épen az alvó felett egy büszke szépségű férfi arczképe tűnt fel — tábornoki egyenruhában. És az arczkép felett, a falnak egy nagy hasadékan át a hold szelid fényét láttam a hólepte tájon elterülni! Körülnéztem a szobában. Egy pompás toalette, ezüst készlettel; egy óriás, félig készületlen hímzett oltárkép, előtte magashátú karosszék és számoly, könyv-tékák, egy pianino, a lótakarós chaiselongue, — mindenütt színefogyott, letűnt nagyság és az elhanyagolt pusztulás szomorú jelei! , , .

Megfordultam s visszatértem théámhoz. Az öreg nő gondosan betette néném hálószobája ajtaját s vacsorámat előkészítve, végre meglátszott érteni kérdő tekintetemet. Midőn nógatásai-

nak engedve, szépen hozzáfogtam az étkezéshez s minden kérdésre családomat illetőleg rendszeresen megfeleltem — végre kérésemnek is engedett és elmondta néném élettörténetét.

Egyszerűen, úgy, a mint a hűséges ajkaktól hallottam, elmondom én is.

Néném Pest és Bécs legünnepeltebb szépsége volt. Magas rangja és vagyonossága csak még inkább érvényre juttatták ritka műveltségét, csodálatos hangját és szellemdús társalgását. Szóval, e fiatal leány mindennel birt, mi az életet boldoggá és széppé varázsolhatja. Sajátsága közé tartozott a babonás előszeretet, melylyel kicsiny gyermekkorra óta a karácsonyi ünnep iránt viseltetett. Egy szép karácsony este énekelte el első dalát s jutott öntudatára ama csodaszerű kincsnek, melylyel az ég megajándékozá; egy karácsonyestén látta meg először azt a daliás büszke lovagot, kiről azóta mindig álmodni volt kénytelen, ébren is és alva; és egy karácsony este füzte reszkető ujjára a mátkagyűrűt, mely őt a világ legboldogabb lényévé tette!

Nem csoda tehát, ha a szép Cecil grófnő a leglelkesültebben csüngött a karácsony ünnepén.; a karácsonyfa kis viaszgyertyái világították meg élete legszebb óráit; s midőn a délczeg Dörner gróf felesége lett, a fényes udvari élet gyönyörei közt egyetlenegyszer sem mulasztotta el a kedves fa feldíszítését és gyertyácskái meggyújtását.

így múlt néhány év a fellegetlen boldogság édes mámorában. Ekkor, egy szép nyári napon Döhner grófnak eszébe jutott, hogy elmegy felesége egy kis birtokát meglátogatni, mely valahol Erdély határain, jóformán Isten háta megett feküdt. Cecil grófnőt persze magával vitte és Cecil grófnő, ki egy napig se maradt volna Panna nélkül — az öreg nő neve — ki gyermekkorában játszótársa s később komornája volt, elvitte magával Pannát. Elindultak tehát és idejöttek. Erről a jószágáról s a kis házról, alacsony tetőjével, vakolatlan falaival, eddig Cecil grófnő csak annyit tudott, hogy egy bérlő lakik a házban s a szőlőben kitűnő borokat termel, melyek Bécsben nagy keletnek örvendenek; de mily végtelen volt Cecil grófné meglepetése, midőn a házat szépen berendezve, zongorával, himző munkával, toille-tel ellátva találta. Gyöngéd meglepetésnek vélte ezt férje részéről és soha boldogabban nem érezte magát, mint

itt a ház előtt, mikor férjét átkarolva feltekintett a csillagos, nyári égboltra, melynek ezernyi csillaga ott oly közel látszott lenni hozzá. Ily múlt aztán néhány nap. A házások olyanok voltak, mintha mézesheteiket élnék, míg egy reggel a belépő komorna Cecil grófnőt ájultan találta ágyában s az ágy mellett egy nyitott levelet.

Döhner gróf éjnek idején elutazott s szép ifjú feleségét itt hagyta! A levélben azt írta, hogy háborúba kell mennie, de feleségét sem az udvarnál, sem családjánál nem meri hagyni; hogy legjobbnak látja, ha elvonul a világtól, s itt e kies magányban várja be férje vissza tértét. —Énekeljen, himezzen és szeresse őt, elég foglalkozás ez egy nőnek! Karácsonyestére visszajön ...

És Cecil grófnő úgy imádta férjét, hogy nem mert neki ellenszegülni — megnyugodott sorsában és itt maradt.

Elérkezett a karácsony; — a karácsonyfa száz világgal ékeskedett, — de a várva várt nem jött el. Írt, igen szép leveleket írt — a háború ki is ütött, ő egyre avancierozott — megjött a béke; a második karácsony — de a gróf csak nem jelent meg! A grófné egyre írt ügyvédjének és pénzeket utalványoztatok férjének, míg ő még egy divatlapot sem tartott — mindent úgy hagyott, a mint volt; mert férje rendeztette be így; ruháit, azt a nagy ruhakészletet mind utána küldte a gróf, ide falura, s a grófné egymásután felvette az ó-divatú ruhákat, melyeknek mindegyike férje egy bókjára, egy vallomására, emlékezteié.

S elmúlt tiz év!! Tiz hosszú év, melynek minden napját a várakozás láza töltötte be. De a karácsonyesték reményét, vágyát, csalódását és kínját ki írja le?! Évről-évre a gróf egykori kedvenc ruháját vette fel a szép grófné és fehér atlasz czipőcskéiben a gróf kedvenc dalát: Schubert vándorát énekelve, leste a hosszú perczeket, a még hosszabb órákat, felgyűjtotta a karácsonyfa gyertyácskáit — és ismét eloltotta — reményvesztetten, kétségbeesetten.

Ekkor — a tizenegyedik év nyarán, egészen váratlanul megjelent a gróf. Pompás tábornoki egyenruhában, megférfi-sodott, megedzett alakkal; szebb és igézőbb volt mint valaha! Elhozta olajfestményü arczképét és néhány boldog napot szerzett Cecil grófnőnek, ki a szeretett férfi láttára minden pana-

szát elfelejtette s tartózkodás nélkül engedte át magát jelenléte mámorító befolyásának. A gróf azt állította, hogy neje szebb és üdőbb, mint tíz évvel ezelőtt, énekeltetett magának s nagyon sokat és dicsérőleg emlegeté Cecil grófnő változatlan jó ízlését. Gyöngéd figyelemnek tekintette, hogy neje még mindig a régi divat szerint öltözködik, s kiemelte, menynyivel ízléstelenebb a mostani divat, mennyit veszít mellette a női báj s mily kellemes lehet, hogy az idylli magányban nem kell törődni a divat változékony szeszélyeivel. Aztán a hadjáratról beszélt, a nehéz küzdelmes napokról, s hogy most Konstantinápolyba kénytelen menni követnek, s midőn neje késznek nyilatkozott, hogy oda elkíséri, megmagyarázta neki, hogy ez lehetetlen s azért hozta el arczképét magával, hogy azt helyettesképen feleségének hagyja. Azután a pénzviszonyokról beszéltek, a gróf előadta, mily magas ára van most a jószágoknak, mily jól csekednék néném, ha birtokait eladná; szóval, néném irott felhatalmazást adott férjének, jószágai elárúsítását illetőleg, s másnap felébredve, ismét csak egy levelet talált a gróf helyett, melyben búcsút vesz szép feleségétől s a jövő karácsonyra igéri látogatását. Siettékben egy pompás, gazdag, aranyhímzetű lótarokóját az istállóban felejté, s a grófnő ezt chaise longuejára borítva, egy sajátságos, álomszerű életet kezdett. Sejtette-e, mi vár reá? A tapasztalás megérlelte-e az ifjú, költői szívet? Ki tudná megmondani! De beleszötte magát múltjába; a rokonok leveleit, melyek többnyire a gróf tékozló, kártyás, életéről szóltak, visszaküldé s utóbb fel sem bontá többé; nem bocsájtott maga elé senkit, s zenével, könyveivel s hímzésével tölte napjait.

Vagy egy óv telhetett így el, a gróf rendszeren és szépen irt, s egy levelében bejelenté egy barátja látogatását. A megérkezett szíves üzenetet s bombons-okat hozott a gróftól; komoly, ősz férfiú volt, hallgatag, figyelmes, ki mindent maga körül kiváló érdekléssel látszott szemlélni s egy napi tartózkodás után távozott. De a hű Panna szívében gyanút költött e látogatás, s elébe sietve a távozó kocsinak, megállíttatá azt, s kérdést tett az idegennél, kicsoda tulajdonképen s mit akar itt?

Orvos volt, ki megakart győződni Cecil grófnő elmezavaráról! Panna hiába erősíté, hogy úrnője józan, egészséges, s csak itt a magányban leli kedvét a régen divatból kiment öl-

tözékben. — A doktor mosolygott — s azt monda, hogy ő azt nem érti. Ez a monománia egy bizonyos gyógyíthatatlan neme s ebből nincs menekülés. Panna hiába erősíté, hogy próbálják meg, vigyék el a grófnőt a megszokott hatáskörbe, az udvarhoz, társaságba s meglátják, hogy minderről le fog mondani s újra fel fog éledni az élet és mozgás pezsgő légkörében. — De Panna hiába beszélt! Sőt mi több, az orvos inté: ne beszéljen erről a „betegnek“ — mert nagy bajt okozhat!

Mit tehetett Panna asszony? Itt — ebben az elfeledett fészekben, segítség, támasz nélkül? Hallgatott tehát, túrt és sírt.

Idő folytával aztán Cecil grófnő ügyvedje megírta Pannának, hogy Döhner gróf az írott felhatalmazás nyomán a jószágokat eladta s a mint hírlík, pompás uradalmat vett Ausztriában, melyet a maga nevére íratott.

Azontúl azután a gróf levelei is gyűrűlni kezdtek s néhány év múlva egészen megszűntek — míg Cecil grófnő háza omladékos kezdett lenni, falai meg-megrepedeztek — s a szép elhagyott nő hervadt, fonnyadt s karácsonyról karácsonyra várt és epedett, szíve kiapadhatatlan hitének egész odaadásával. S évek multak — az évek évtizedekké szaporodtak, — a dús szőke hajzat galambfehérré vált, a hatalmas hang megtörött, a finom kezek még finombbakká lettek minden hanyatlott, romlásnak indult, színét veszttette, mint az itt felejtett lótakaró, s a szegénység, elhagyatottság megdöbbenő vonásait vette fel.....S az a szelíd nő, ki soha sem tudott szíve bálványának romlottságában hinni, tengődik, tengődik s évről-évre meggyújtva karácsonyfáját, remél és vár.....

Negyvenkét esztendeje már annak, hogy itt e domb tején, a hársfaerdő közepén, az alacsony fedelű roskatag házban él — elfelejtett hervadt rózsája ama kornak, melynek külsőleg és lelkileg is még mindig képviselője maradt. Döhner gróf néhány év előtt meghalt — de ő mit sem tud róla. Panna asszony, mint védangyala örködik felette, a való minden durvább fuvalmától megóvjva, nehogy reményének és ábrándjának légvára szétromboltassék!

Midőn kocsim az este megállt az ajtó előtt azt hitte szegény néném, hogy férje csakugyan beváltotta szavát s örömeben

elájult. A hű Panna azonban elhitette vele, a mint magához tért, hogy csalódás volt az egész s azt tanácsolta nékem, hogy ne is beszéljek nénémmel másnap.

— Hagyja meg gróf úr a mélt'ságos grófnét álmodozó állapotában, — monda Panna asszony, megkérgegedett keze fejével a mind sűrűbben hulló könyeket törülgetve. — Minek emlékeztetné szegényt családjára; minek mondaná el neki, hogy édesanyját gyászolja? Hiábavaló fájdalmat ébresztene benne, a szegény úgysis eleget szenved. Majd mához *egy* évre előkészítem a grófnőt jöttére és akkor meg fog örülni neki. De most ne tessék bántani, kérem! Elvadászhat itt a gróf úr hétszámra, — most tudom el nem hagyja ágyát, mert a karácsonyest csalódása rendesen nagyon megszokta viselni szegényt. ...

S úgy is lőn. Megfogadtam a hű lélek szavát, az ünnepeket vadászva töltém, s midőn azoknak leteltével elindultam, megígértem, hogy jövő évre levélileg bejelentem magamat s el is jövök minden bizonynyal.

Jövő év karácsonyán beváltottam szavamat; bejelentem magamat nénémnél és egy pompás bokrétát vive magammal egy légmentes dobozban, dobogó szívvel hajtottam az ismert, roskatag ház elé.

A kutyák ismét csaholva fogadtak; de semmi sikoltás sem hallatszott ki a csöndes házból.

— Megszületett a Jézus Krisztus! — hangzott fel a távol eső falu kis harang szózata; és én benyitottam a szobába.

A magas karácsonyfa a szoba közepén állt, de sötéten — némán. Panna asszony kötényét szeméhez tartva lépett eléem és megfogva kezemet, bevitt néném hálószobájába.

Mosolylyal ajkain, halaványan, az öröklét nyugalmával megdicsőült arczán, Cecil grófnő mozdulatlanul feküdt mennyezetes ágya párnáin; míg az a büszke, szép férfiarcz ott fölötte diadalmasan mosolygott le reá . . .

Aludjál csendesen, megtört, elfonnyadt virágszál! — Nem vártad hiába Messiásodat! — eljött e csöndes estén, hogy elgördítse sírodról azt a nehéz követ, mely alá magad temetkezel. Nem haltál meg — de feltámadtál!

Wohl Janka.

Az arany pillangó.

Egy szép tavaszi reggelen, a nyitott ablakon beszállt hozzám egy óriás pillangó. Színarany volt mindkét szárnya és olyan fénylő, liogy beragyogta az egész szobát.

Künn a pacsirta csattogott és a tavaszi fuvalom édesen játszott homlokom körül.

— Honnan jösz? — kérdem a pillangótól, reszkető hangon és félig zárt szemekkel, melyek kápráztak a vakító fénytől.

A pillangó nem felelt — csak fénylett. S e fényben, mely mind ragyogóbbá, mind sugárzóbbá lett, láttam magam előtt elvonulni mindazokat, kiket szerettem, kikben hittem, kik rajongásom és bámulatom tárgyai voltak és úgy látszott, mintha jobbakká, szebbekké és nagyobbakká válnának azon sugárözönben, mely a pillangó szárnyairól áramlott.

Láttam a jelent olyan szépnek mint a paradicsom, hérvadhatlan virágokkal, melyeknek üde kelyheiben nem volt méreg, és árnyas ligetekkel, melyek nem váltak csalékony délibábbá a puszta végtelenjén.

S a jövőt is láttam. Túlvilági bűbájban lebegett előttem: csupa beteljesült remény, megvalósult Ígéret, megtestesült ábránd és olyan tündérálmom, melyből nincsen ébredés!

— Ki vagy? Ki küldött? — kérdem szinte ittasan a csillámló ragyogástól, a mely környezett.

A pillangó nem felelt, csak fénylett. Fénylett és e fényben nem éreztem szenvedést; fénylett és e fényben, mely mindent csábító bűbájjal ruhazott fel, olyannak tűnt fel nekem az élet minden árnya, mint egy múlt felhő, melyben nincs valóság.

Egy ideig tartott ez a káprázat, aztán a pillangó kiterjeszté szárnyait és elrepülni készült.

— Maradj! Ne szállj el! — kiálték ijedten s a pillangó után kaptam, mely mellettem elsurranva, kezemet érinté De míg az ablakhoz futottam, már eltűnt, és midőn kihajoltam, hideg, csípős szél érte arcomat és láttam, hogy alkonyat van. Abból a fényből, abból a tündérvilágból pedig, mit a pillangó élém varázsolt, nem maradt semmi, csak egy kis aranycsillám azon a kézen — melylyel a tollat tartom.

Wohl Stephanie.

Egyik legkedvesebb regényírónánk Fanghné-Gyújtó Izabella, ki méltán keltett figyelmet az irodalomban. Nagyobb alkotásokra képes írói tehetség. Eleinte kisebb elbeszélésekkel lépett fel álnév alatt (Lépešy Gáspár), később letéven álnevét, különösen a Fővárosi Lapokba dolgozott. Itt jelentek meg: Az öcs. Férfj és nő. Kitűnő vendég. Szeszélyek. „Az életből“ két kötetre terjedő elbeszéléseiben a nők szívvilágából választja tárgyait. Sokszor a magyar népéletből vesz eseményeket, melyeket megindítóan ad elő és folyton feszült figyelemmel tartja az olvasót. Jellemzetes elbeszéléseiben a jó és boldog befejezés. Otthonos a humor terén is. Elbeszélései kerekdedek, finom gazdag kedély tükrözik bennük vissza; meseszövése, jellemzése mindig sikerült. Regényei: *A múltak árnyai* és *Legjobb otthon* önálló kötetekben jelentek meg.

Fanghné Gyújtó Izabella Erdély kies bércei közt született. Leánya azon Gyújtó Lajosnak, ki 49-ben híres proklamációjával vonta magára a figyelmet. Az atya sokat írt, bár közre nem bocsájtotta, az édes anyja a magyar költészetért, lelkesült. Nem csoda, ha a kis Izabella már 12 éves korában írogatni kezdett. Drámát írt, mely által kis barátnői el voltak ragadtatva. Már nagyatyja Gyújtó István foglalkozott a költészettel. Aesopus nyomán írt meséket versben. Anyai nagybátyja Pálffy János szintén mint író szerepelt.

Volt hát honnan örökölnie az írói hajlamot. E mellett a kis Izabellának nagyon nagy zenei hajlama volt. A forradalom alatt, mint picziny leány, minden forradalmi éneket megtanult és lelkes kis honleánynak ismerték egész Nagy-Szebenben, hol ez időben szülőivel lakott. Mikor a magyarok Szebent ostromolták, keservesen sírt.

FANGHNÉ GYÚJTÓ IZABELLA.

— Ne sirj, édes kis lányom — szólt hozzá atyja — nem lesz baj.

— Hisz nem azért sírok én, — felelt a kis lány — csak *attól félek, hátha nem győznek a magyarok.*

Ilyen lelkes honleány volt a mi kedves regény-írónőnk. És ezt a korai érettséget a későbbi szomorú idők csak fokozták. A felnőttek búja elragadt a gyermekekre is és hatással volt lelki fejlődésükre. Korán tanultak gondolkozni, túrni és szenvedni.

Gyűjtő Izabella szülei mindent elkövettek, hogy leányukat ne csak jól, /le kortársnőinél sokkal jobb nevelésben részesítsék. Es bár a forradalom után nagy anyagi veszteséget szenvedtek, mégis sok áldozattal és nagy gonddal neveltették leányukat. Izabella nagyon szeretett olvasni. Több nyelvet értett s a mit más nyelven olvasott és megnyerte tetszését, azt gyakran átfordította. Sok időt áldozott a zenére és arra kiváló hajlammal érezvén, egy időben arról ábrándozott, hogy énekesnő lesz.

Az irodalommal foglalkozni komolyan csak aszszony korában kezdett, midőn gyermekei az iskolában voltak és a távollétük által támadt csend nyomasztólag hatott lármájukhoz szokott idegzetére. Ekkor jutott eszébe, hogy jó volna ezeket a perczeket érvényesíteni. Elkezdett tehát *titokban* irogatni s csak édesatyjának adta oda munkáit olvasás végett. Atyja bírálgatta, biztatta és bátorította. Majd beküldte álnév alatt első kísérleteit. Mikor siker koronázta ez első fellépést, még akkor sem tette le az álnevet, mert nem tudta, mit szólna férje, ha megtudná írói működését. A titok azonban nem soká maradt a férj előtt titok és midőn annak beleegyezését is birta, letette álnevét.

Sok csapás érte ez időben a kedves lényt. Egy-más után vesztette el édesanyját, férjét és jó atyját.

Vigasztalásul itt maradtak kedves szép gyermekei és — a toll. A toll, melyhez ő mindig hű maradt,, jóban, rosszban, örömben, fájdalomban ma is, és „soha sem csalódom benne, — mondja ő maga — a mit tőle várok, megkönnyülést, vigaszt, nála mindig feltalálom*’.

Hogy mit irt eddig? azt elől felsoroltam és ajánlom műveit mindenkinek olvasmányul, mert Fanghné műveinek olvasása kellemes órákat szereznek mindenkor.

Hogy mit fog ezentúl írni? Azt érdeklél várjuk!

Mutatványul:

A pók.

— Elbeszélés. —

— A házasságom történetét akarjátok hallani? Jó, elmondom nektek, kedves ösesím, noha alig hiszem, hogy okuljatok rajta, mert hát: „más idők, más viszonyok“ s ma már az idő kereke oly gyorsan forog, egy, két évtized egészen új korszakot jelez s ha most tíz, húsz évvel hátrapillantunk, nagyobb távolságot látunk a hátunk mögött, mint a melyet hajdan századok alkottak. Hiába, hiszen ma már a villamosság korát éljük !

Ezzel Perkényi kúriai bíró új szívarra gyűjtött, egyet pödörített daliás fekete bajuszán, kényelmesen elhelyezkedett karszékében s így kezdé elbeszélését:

— Sem mondhatom, hogy kellemesen lettem volna meglepetve, mikor ki lettem nevezve törvényszéki bírónak egy félrevaló vidéki városba.

— Szegény Ákos! véged van — mondák pajtásaim, a többi miniszteri fogalmazók — akár mindjárt meg is ülhetjük a temetésedet. íme, ezennel meg vagy halva reánk és a társadalomra nézve; nem kell hozzá jós tehetség hogy az ember előre tudja sorsodat. Alig egy év lefolyta után megházasodol, vénségedre lesz belőled törvényszéki elnök s mint ilyen majd végnyugalomra hajtod a fejedet. Szegény fiú!

— S ha mindjárt úgy lenne is? még ez nem valami nagy szerencsétlenség — feleltem önmagamot biztatva.

De azért — bevallom — bensőleg eléggé el voltam keseredve a fölött, hogy el kell hagynom a szép fővárost, a kedélyes jó pajtásokat, a színházat,

a korzói sétákat, társasmulatságokat s mind azt a sok mást, a mi egy fiatal emberre nézve az életet kellemessé teheti.

És valójában az a nagy, de a világtól meglehetősen elmaradt alföldi város, a hova át lettem helyezve, e részben alig nyújtott kárpótlást sáros, rosszul világított utcáival, szűkkörű viszonyaival. Közéletnek semmi nyoma, a társaséletben nevetséges kasztkülömbőség, a nők a kávé- és pletykatársaságokra szorítkozva, a férfiak bor és kártya rabjai. A szellemi mozgalmat csupán egy-egy vándor színészesapat képviselte, a mely időről időre felkereste a várost, de pártolás hiányában nemsokára ismét elvonult. Néhány politikai és éleztlap, melyet a kaszinóban az urak végiglapozgattak, egy pár divatlap, a melyek után a nők ruháikat összeillesztgették, ennyiből állott az irodalom pártolás. Könyvet ugyan ki vásárolt volna, mikor ott volt a kölcsönkönyvtár s a ki épen olvasni akart, megkaphatta ott Eocambolenak végtelenbemenő kalandjait, a „Püpost^t“, az „Éj lovagjait“ és még több ilyen épületes hajmeresztő históriát, no meg ritkaságként a Jókai Magyar Nábobjának és Kárpáthy Zoltánjának egy szörnyen összeszakgatott, elzsirosodott példányát.

Megmondta nekem Kelemen Dini, a város egyik első gavallérja, mikor meglátta könyvtáramat, a melyet, mentőszérül a reám várakozó unalom ellenében, meglehetősen berendeztem, hogy bolondság ennyit költeni könyvre, ő ugyan még kalendáriumot se vészen soha, minek, mikor ha éppen kell, hát kölcsön is kap az ember; olvasni pedig sokkal mulatságosabb a harmirczkét lapos biblia tarka lapjairól, mint azok közül a sok fekete ákombák közül, a mit holmi kifacsarodott eszű poéták összefirkálnak.

És ez volt körülbelül a város összes intelligeneziájának a véleménye.

Nem tudom, mi lett volna belőlem elnököm, Korlaky nélkül, a kinek házánál, családjá körében barátságos fogadtatásra, kellemes szórakozásra találtam. Könyvet, • igaz, ott se sokat láttam, egypár divatos francia regény, melyekben olykor ő nagysága, a ház úrnője lapozgatott, ez volt minden. De az igazat megvallva, kezdetben alig gondoltam erre, oly kellemesen voltam más oldalról elfoglalva.

A család, az én tiszteletreméltó főnökömön kívül, a ki maga is kedélyes, vidám ember volt, annak nejből és négy felnőtt gyermekéből állt. ő nagysága valamikor nagyon szép lehetett, de ennek már csak romja volt látható. Gyöngé, beteges nő volt, a kit mindenki kényeztetett s a ki napjai legnagyobb részét elegáns pongyolákban egy chaise-longuon heverve és szivarozva töltötte.

A család legidősb és egyetlen férfisarja, Elek, vagy a hogy általánosan nevezték, Lexi, a közelben levő birtokon gazdálkodott és idejének

nagy részét ott is töltötte, de azért gyakran mulatott a városban. Csinos íü volt, pompás lovas, fáradhatatlan tánczos, víg czimbora, kellemes társalgó. A három leány közül egyik szebb volt a másiknál. Ilma magas, barna, classieus szépség, Elza gyönyörű, szőke Gretehen-alak és a legifjabb, Júlia, vagy a mint a családban nevelték, Lilike, kedves, gesztenyeszin hajú, nevető szemű, gödrös, piros arezú fitoska volt s az ember nem tudta elhatározni, melyik veltaképen a szebb hármuk közül.

Én részemről mindig azt tartottam a szebbiknek, a melyikkel épen társalogtam és sehogy sem bírtam határozatra jutni szépségüket illetőleg.

E mellett szellemesek, élénkek, műveltek voltak, tökéletes társadalmi routineal bírtak s bár legfőbb multságuk a táncz, korcsolyázás, lovaglás, kocsikázás volt, művészettel is foglalkoztak. Ilma csinosan zongorázott, igaz, többnyire könnyű zenét, Elza szépen ezimbalmazott, Lilike pedig, a hams kobold, esókolnivalóan énekelte a divatos couplet-kat és rajzolt is. Pár vonással, több természeti ösztönnel, mint tanulmánynyal, pompás torzképeket készített, bámulatos hasonlatossággal, éles, de találó szatírával.

Vendégben nem volt hiány, a házat a város és vidék intelligentiája tömegesen látogatta s én csak azon csodálkoztam, hogy ezekből a szép, kedves lányokból még eddig egyet sem vittek férjhez? Csakis abban találtam ennek a rejtélynek a megoldását, hogy ők nem találtak a vidék kissé parlagias modorú ifjai között Ízlésüknek megfelelő férjekre s látva, hogy én igen szívesen lettem általuk fogadva, elhatároztam, hogy választani fogok közülök. Csakhogy a választás nehéz volt, hiszen mindenik oly szép, oly kedves volt.

Igaz ! volt a családnak még egy tagja, valami a háznál tartott szegény rokonlány, egy csendes, oh nagyon is csendes, alig észrevehető alak. Mindig szürke ruhában járt, simán lefésülve viselte hamvasszőke haját szintelen areza fölött. Egyetlen ékessége egy fekete szalagon függő elefántcsontkereszt volt, melyet mindig ott viselt a nyakán. Szép volt-e, nem-e? én bizony nem tudtam, annyira jelentéktelennek látszott folyton lesütött szemeivel, összeszorított, mosolytalan vékony ajkaival. Egészben véve megjelenése kellemetlenül hatott reám. A pókra emlékeztetett, a mint nesztelen léptekkel suhant végig a szobán, vagy ott ült a sarokablaknál s varrt, varrt, serényen, zajtalanul húzogatva a finom fonalszálakat.

A neve Erni volt, ép oly igénytelen, mint ő maga. A hangját? alig emlékszem, hogy hallottam volna. Mikor bemutattak neki, szokás szerint pár udvarias szót intéztem hozzá, ő alig hallhatóan és igen röviden felelt, a nélkül, hogy a szemeit rám emelte volna. Egyszer, kétszer megkísértém még társalgást kezdeni, de minden eredmény nélkül, míg végre egészen

felhagytam vele. Ennyit is csak épen azért tettem, hogy az Hiedelemnek eleget tegyek. Mert igazat szólva, a szegény leány ellenszenves volt reám nézve. Nem szerettem a pókot és az ő megjelenése sem volt kellemes előttem. Neme a borzongásnak futott végig a hátamon, mikor egyszerre csak feltűnt, elsuhan melletttem, vagy társalgás közben véletlenül megszokott zuga felé pillantva, ott láttam ülni az imént még üres helyen, mintha a földből tűnt volna elő. Láttára önkénytelenül holmi regényekben előforduló, cselszövő alakok jutottak eszembe, a kik behatolnak a családok titkaiba és ármányosan dúlják fel a házi békét. Ugy képzelem, hogy ez a lány is, miként jelképe, a pók, mérget szív a legszebb virágból, hálójában megfogja a gyanútlan, bizalmasan hozzá közeledőt és elneveztem őt Arachnének.

Közöltem észrevételeimet a többi lányokkal, pompásnak találták a hasonlatot és nevettek rajta, de nem osztották a véleményemet.

— Sokkal együgyűbb, minthogy ártalmas lehetne, — szólt kiesnylően Ilma.

— Én pártolom Ernit — monda Elza — egyszerű, igénytelen, de szorgalmas jó leány, épen olyan, a milyennek helyzetében lennie kell.

Legjobban tetszett eszmém Lilikének; rögtön elővette vázlatkönyvét s lerajzolta őt pókalakban, különféle változatokban, oly mesterien, hogy lehetetlen volt nem nevetni rajta. Majd egy ismert couplet dallamára élezés verset rögtönzött a cselszövő Arachnéra, annyi chickel, oly kedvesen énekelte, hogy ennivaló volt és hallatára majd megpukkantunk neveltünkben. Hogyne, mikor mindez az illetőnek szemeláttára, fülehallaíára történt és ő mitsem értett az egészből! Másfelé gondált? vagy igazán korlátolt volt-e? elég, hogy a mi pókunk ott ült, mint mindig szokott, sötét zugában és mosolytalan arcczal, hideg nyugalommal szötte tovább hálóját azokból a hajszálfinomságú czérnaszálakból, melyeket hihetetlen gyorsasággal forgatott vékony ujjai között.

Eltelt a tél, a tavasz is végére, járt, zöld lombot, virágdíszet öltöttek a fák, a mezők, világos, könnyű ruhákat a hölgyek és bajosabban, üdébben néztek ki, mint valaha. És Arachné, az én pókom? Bevallom, gyermekes örömmel gondoltam rá, hogy a kikelet jöttével ő is valami tetszetősebbel cseréli fel örökös szürke ruháját, a mely már komolyan terhemre volt.

De családám. A pók nem rendelkezik a hernyó tulajdonságával, s a kikelet jöttére nem válhat díszes pillévé, hanem megmarad annak, a mi volt: pók, pók és semmi más.

Az én Arachném is megmaradt a szürke szín mellett. Új ruhája tán kissé könnyebb szövetből, kissé tán világosabb is volt, de cseppet sem dí-

szesebb az előbbinél és szürke, szürke a végtelenségig. A fehér kereszt is megmaradt a fekete szalagon s a meleg napsugár, a mely fényt, derűt áraszt az egész világra, az ő hideg, szenvtelen areza fölött elveszte hatalmát. Igazán bosszantó, kiállhatatlan volt az a lány !

Hányszor nem tettem fel magamban, mielőtt Korlakiékhoz mentem, hogy felhagyok az általános mulatozással, elhatározom magamat az egyik, vagy a másik leány iránt, ez egynek fogok kizárólagosan udvarolni s ha sikerült szívét megnyernem, minden hosszás teketória nélkül nőül veszem és elviszem attól a háztól már csak azért is, hogy meneküljek annak a kellemetlen alaknak a nyomasztó jelenlététől.

De aztán a mint ott voltam, újra csak habozóvá lettem, lehetetlen volt választanom. A napok, hetek teltek, multak, a nélkül, hogy eredményre jutottam volna s én boszúságomban már azt kezdtem hinni, hogy nem egyedül az összes lányok bájos volta, hanem annak az ellenszenves póknak a nyomasztó jelenléte befolyásolja akaraterőmet s teszen habozóvá választásomban, midőn egy napon Korlaki elnök toppant be a szobámba és meghívott a pünkösdi ünnepekre falusi birtokára, hol ő is családjával együtt az ünnepet tölteni szándékozott.

— Mind kimegyünk — mondá a kedélyes öreg úr — azaz hogy én meg a lányaim, mert a nőknek féltő, hogy megárthatnak a hűvös esték, ő szegény itt marad. Erni majd gondját viseli. Pompásan fogunk mulatni, lovagolunk, vadászunk, csónakázunk. Mihelyt megtudják, hogy künn vagyunk, többen eljönnek a vidékről, természetesen a cigány sem marad el s egy kis tánczot is lehet rögtönözni. Eljön, ugyebár, kedves öcsém? de az egész ünnepre, kevesebbről hallani sem akarok.

Hogyne Ígertem volna, hogy elmegyek? három egész napon át a kedves szép lányok körében lenni, még pedig Arachné kellemetlen jelenléte nélkül! lehetett-e számomra ennél csábítóbb kilátás? No fiú — szóltam önmagamhoz — ha most sem határozod el magadat, ha az ígézet nyomása alól szabadultan sem leszel képes választani, akkor szedd össze a batyudat állj tovább egy házzal, mert bizony nem vagy méltó, hogy tovább is élvezd ezeknek a bájos teremtetéseknek a társaságát.

De hát az ember tervez s a természeti hatalmak végeznek. Pár napnál az ünnepek előtt esni kezdett, amolyan lassú, kifogyhatatlan országos eső, a mely legalább is két hétig szokott tartani és minden szép terveinket eláztatta.

Ilyen időben a pusztai utazás az alföldön hölgyekkel képtelenség lett volna. Maga Elek is bejött már a harmadik napon.

— Siettem — monda — mert ha még két napig várok, olyan sár

rekeszt oda, hogy keresztül nem gázolok rajta, így is majd belevesztem lovastul, kocsistól.

— Még megváltozhatnak az idő, — mondták a lányok.

— Még felderülhet — sóhajtottam en.

— Azt ne várjátok — viszonzá Elek — ezt az esőt az újság hozta, ez el nem áll, míg a hold meg nem változik, ismerjük mi gazdák jól az ilyesmit.

És Elek tapasztaltabb gazdának bizonyult, mint a hogy hittem volna, mert bizony hiába vártuk, hiába lestük, hogy az idő felderüljön, a sűrű felhőréteg nem mozdult, nemhogy egy mellényre, de még egy sapkára való kékség sem mutatkozott az égen s az eső hullott, hullott folyton, szakadatlanul az ünnep reggelén is.

Sáros alföldi város, ünnepnap és esős idő! létezik hármasság, a mely jobban kifejezze ezt az egy szót: unalom?

Az égen szürke felhők, az utcákon feneketlen sár, a háznál ünnepies hangulat vendégjárás nélkül. A díszesen terített asztal körül ünnepi díszbe öltözött hölgyek, kiknek szépségét, újonnan érkezett ruháit megbámulni csakis én, az egyetlen vendég vagyok jelen, szintűgy, mint a véget alig érő ünnepi ebéd elköltésére is, a háziakon kívül csak én vagyok hivatva.

A délután még unalmasabb volt. Mindent megkísértettünk, zenét, játékokat, semmi sem fogott.

Ekkor egy eszmém támadt. Mint már mondtam, teljes életemben szenvedélyes olvasó voltam, s az egyetlen, a mi a kedves, szép leányoknál bántólag hatott reám, az volt, hogy ebben az irányban igen kevés érdeklődést láttam bennük. Többször megkísértettem figyelmüket egy, vagy más kiválóbb irodalmi termékre fordítani, de kevés sikerrel. JNéha elolvasták, a mit a kezükbe adtam, de csak felületesen nyilatkoztak felőle, míg mások hónapokig nem értek rá, hogy az adott könyvvel foglalkozzanak.

Épen abban az időben tűnt volt fel irodalmunknak egy drága gyöngye, a fájdalom! mind e mai napig páratlanul álló „Ember tragoediája“. Kekem is megküldte könyvszállítóm és én napok óta a legnagyobb élvezettel olvastam, tanulmányoztam. Elhatároztam, hogy okvetlenül felkeltem szép barátnőim érdeklődését a gyönyörű költemény iránt s e ezébra pompás díszkiadásban hozattam meg Madách remekét, ajándékol szánva annak, a melyiknél majd legnagyobb hatását tapasztalom.

Ennek a műnek a felolvasását véltem hát a leghathatósabb ellenzernek az említett ünnepi délután unalmának elűzésére.

Nem voltam rossz felolvasó és a költemény magasztos eszméi annyira véremmé váltak, hogy remélhettem tűrhetőleg visszaadni azokat.

Mindnyájan kaptak az eszmén, én elstettem közelben levő lakásomra s nemsokára könyvvel tértem vissza.

— Milyen gyönyörű könyv! — kiáltottak fel mindnyájan, mikor a díszesen kötött művet burkából kiszabadítottam. S a szép lányok odadugták a fejüket s vetélkedve dicsérték az igazán csinos kiállítást.

— De a tartalma! — mondám én — attól lesznek még majd mindnyájan elragadtatva.

— Nem lesz kissé hosszú? — kérde a mama ő nagysága.

— Nehogy a nagysád finom idegzetét kifáraszszam, némi kihagyásokkal, csak a legszebb részeket fogom felolvasni.

Helyet foglaltunk, én egy ablakhoz közel álló asztalka mellett, a hölgyek pár lépésnyi távolban a kigondolható legkecsesebb pose-okban. Kissé kellemetlen volt, hogy Lexy a lábaihoz fektette pajtását, a húséges tarka Juno vizslát, de hát biztosított, hogy nem lesz baj, nem fog lármázni. Hanem hát ez még hagyján. Csak ne ült volna ott a sarokban szokott helyén az én ellenszenves pókom, vagy legalább ne húzogatta volna most is folyton azokat a vékony fonálszálakat.

Mit volt mit tenni? Úgy fordítottam a széket, hogy lehetőleg ne ütközzék bele tekintetem, ha a könyvről felemelem és hozzáfogtam az olvasáshoz.

Kezdetben egyszer, kétszer körülnézve hallgatóim között, várakozásteljes, kíváncsi tekintetekkel találkoztam; de hovatovább mindjobban belemeledtem az olvasásba, a mű szépsége, először hallva fennszóval, a szokottnál is jobban magával ragadott s megfélekedve helyről, környezetről, egészen beleéltem magamat a költő kedélyvilágába.

„Ember, küzdj és bizva bizzál!“ Elhangzott az utolsó szó is. Mélyen fellélegzelve tettem le a könyvet, lesve a hatást, melyet felolvasásom a hallgatókra tett.

Haj! ez bizony nem volt valami lélekemelő s én roppant nagyot estem lelkesülésem hetedik egéből.

A mama önagyasága arezán az unalom szemmelátható kifejezésével nyugtatta fejét chaise-longueja támlájára és éppen egy ásítást takart el átlátzó finom kezeivel. Lexi halkan füttyörészve kutyája fülével játszott, a büszke Ilma egy tükör előtt fürtjeit rendezgeté, a vidor Lilike semmitmondó tekintettel nézett maga elé s a körmeit tisztogatta, a szende Elza pedig — oh jaj! hogy e szót ki kell mondanom! — boldog gyermekarczczal, a lehető legédesebben szendergett.

De hát ki az ott? ott ni, nem messze tőlem egy bájos, költőien szép nőalakon akadt meg szemem, fehér kezével egy szék támlájába fogódzva,

remegve, meghatottságtól sugárzó arczczal néz felém, nagy, lelkes szemeiben könyvek ragyognak, egy fényes csepp éppen végig gördül az izgalomtól felpirult arezon, míg ajkai körül oh az az igéző, félig fájó, örökre feledhetetlen, ábrándos mosoly! . . . Hajából egy fürt elszabadult, kígyóvá simul a kis fül rózsapiros kagylója mellett, végig a karcsú nyakon a szürke ruha fölött, egész a fehér kereszt egyik csúcsáig

De hát lehetséges-e? ez a bájos alak s az igénytelen, ellenszenves pók? . . . Nem, nem, lehetetlen! képzelmem üz tán játékot velem!

És, mintegy elúzni akarva a káprázatot, kezemmel végig simítok szemeim felett.

Hanem azért a látvány megmarad, a bűvös-bájos kép azután is ott áll előttem . . . ajka megmozdul sóhaj száll fel kebléből és édes, zengzetes hang susogja halkán, önfeledten:

— Oh beh szép, beh szép !

Velem egyet fordult a világ Pillanat alatt megértem, átérzem, hogy a rideg külszín, melyet viselt, csak álarcz, mely nemesen érző, titkon szenvedő lelket rejt, a mely meg nem értve, gúnytól félve, mint kelyhébe a bimbó, félénken zárkózott, míg nem a költészet meleg sugarának érintésére a kehely felpattant s a lélek szép virága, az önmagára parancsolt tilalom burkából kibontakozott.

Időközben a nap is áttörte fellegtakaróját és búcsú fejében egy sugarát küldte be az ablakon át, a mely eszményi, túlvilági ragyogással vonta be az újonnan nyilatkozó szépséget.

Őszinte részvéttel, mit mondok? gyönyörteljes, ragyogó vonzalommal dobbant feléje szívem, ezt, ezt a lényt tudtam én annyira félreismerni?

S bűnöm tudatában, haraggal önmagamra, pirulva sütém le szemeimet.

— De jóvá teszem, — fogadám, — töredelmes bűnbánat, örök hódolat lesz a vezeklés bűnömért.

Fogtam a könyvet, odaléptem hozzá és így szólék:

— A könyv, a mely arczán éppen aláfutott, ékesszóló bizonyítéka, hogy a költő szavai lelkében visszhangra találtak. Fogadja tehát annak művét emlékül erre a feledhetetlen szép pillanatra ós engedje remélnem, hogy a lelkesültség mellett, a melylyel a költőnek adózik, az elismerés egy parányával tiszteli meg eszméinek tolmácsolóját.

Átvette a könyvet s köszönettel rám veté bűvös-bájos tekintetét. Sorsom el volt döntve. A könyvvel szívemet is kezébe tettem.

— Úgy, úgy, kedves ösésim; hiába bámultok, voltunk még nem is olyan régen, a kik a szépért, magasztosért lelkesülni, hevülni tudunk, a

lányoktól is hasonlót vártunk és nem a külszín ragyogásában, hanem a lélek világában kerestük a boldogságot.

Így az az ármányos kis pók is pillanatra úgy behálózta a szemeiben nyilatkozó léleknemesség, szellemi fenség szálaival a szívemet, hogy mai napig fogva vagyok hálójában, a melyben azonban olyan jól érzem magamat, hogy a szabadulást soha meg sem kísérltem.

Fanghné Gyűjtő Izabella.

Gyarmathy Zsigáné (Hóry Etelka). Született Erdélyben Magyar-Gyerő-Monosoron. Atyja Hóry Farkas, a falu ref. lelkésze, maga is a költészettel foglalkozott és leányát csakhamar megismertette költőinkkel.

Etelka lelkesalt Arany, Tompa és Petőfi költeményein. Vágyott írni s irt is már leánykorában, de műveit megsemmisítette, mert ismerte a világ előítéletét a nőirő iránt. 1865-ben fiatal asszony korában bocsájtotta közre „Az erő gyöngesége“ című első beszélyét Katinka álnév alatt a Fővárosi Lapokban. Ez első hatást keltett művét csakhamar több is követte és most ott találjuk munkáit minden nagyobb szépirodalmi lapban. Szorgalmas munkatársa a Magyar Bazárnak, hol a kalotaszeghi munkák ismertetésével szerz magának érdemeket.

Gyönyörű és páratlan magyar zamatú nyelvezettel irt regényeit mindenki élvezettel olvashatja.

Megkapó hűséggel festi a népszokásokat, műveiből üde frissesség árad felénk, közvetlenséggel és bájjal fest s mindez oly kedvesen érint bennünket, hogy regényeit olvasva, az Írónőt ismeretlenül is kedves ismerősnek véljük.

„A hegyek közül“ című gyűjteménye a legsikerültebb elbeszéléseit, rajzait tartalmazza. Regényei: „Regényes feleség“ és „Az ifjú pap“.

GYARMATHY ZSIGÁNÉ.

Gyarmathynó megmutatja azt is, hogy a világnak ferde előítélete van a nőírókról. Ő, daczára, hogy oly szorgalmasan ír, a legnagyobb rendben tartja falusi nagy gazdaságát, példás háziasszony, kitűnő feleség és jó anya.

1876 óta a Petőfi-társaság tagja.

Mutatványul:

A M.-Gy.-Monostori templomban.

Auguszt. 3, i8yg.

(Emlékezés az én jó apámra.)

Egy nagyon szomorú emlékű nap óta most hallom először megcsendülni a vasárnapi harangszót kis szülőfalvamban. A tiszta nyári naptól bearanyozott fák sudarai közül épen úgy emelkedik ki az ódon karcsú torony, mint akkor, midőn harangjának szavára az ön édes jó apám felcsatolta bő palástját s megindult a mi kedves templomunk felé.

Körülöttünk vasárnapi díszbe öltözött közönség: gyöngyös pártás, lengő szalagú, bíbor váll-fűzős, barna, piros szép leányok, aranyos fejkötőjű, fátyol-kendős gyönyörű menyecskék és azok a kedves piros-pozsgás fehér inges kis gyermekek, kiket én oly végtelenül szerettem és most is azt hiszem, hogy ily szép gyermekek, mint e havasalji kis falumban, nincsenek a világon sehol.

E feltűnő szépségű, sajátságos festői öltözetű nép közé vegyülve, közeledtem az egyház felé ma is. És az eltűnt évek aranyos emlékeit: a bölcsőtől a menyegzőig — és az ezutáni verőfényes évekre boruló sötét gyász súlyát egy csöndes meringő érzésbe olvasztja a jól ismert áldott hegyi levegő. Mert semmi sem hathat jobban kedélyünkre, mint születésünk helyén azon balzsamos lég, melynek érintésére ezer apró rég feledett emlék repes körül s a bölcsőnk felett játszadozott szellő most drága sírhalmokra borul, bővösebb és szentebb lesz érintése mindennél a földön.

Az árnyas, pázsitos kis czinterembe, hol két kis öcsém-mel hajdan annyit játszadoztam, kihallatszik a templom nyitott

ajtain át az orgona méla zúgása, a hívő nép lassú ünnepélyes léptekkel vonul be rendre, a zsoltárének felzendül s az összeboruló lombok alatt ott domborul a két koszorú s sírhalom . . . de ki merne szavakat keresni életök delén megtört szülői sírjánál?

„Nagy Isten, téged imád“, hangszik a zsoltári ének s erre ott benn a hit vigasztaló szava mintha visszafelelné a folytatását: „Atya vagy mennyen, földön, minden a te műved; Atyánk, szentelve legyen a te dicső neved!“ Tehát az is a te műved, hogy az aggok később szálljanak sírba kicsi unokáinknál és az erőteljes édes szülék oly hamar kövessék az agg nagyszülőket? A bölcső és koporsó között te vonod a különböző vonalakat? Ugy van, minden a Te műved s ha kezedből elveszszük a jót, nem szabad zúgolódnunk a keserűért sem. íme nyitva áll a szentegyház ajtaja: „Jöjjetek ide mindannyian, kik megfáradtatok és meg vagytok terhelve s találtok nyugodalmat a ti lelketeknek. Oh, régi kedves hely a templomi székben, mily más érzelmekkel foglallak el most, mint hajdan! Napsugaras, magas ablakaid fénye egy pillanatig homályos lesz és összeolvad a tulipános karok hollós oszlopaival, az éneklő közönség régen látott arczával ós a szószékkel, melyből harminczkét évig hirdette az úrnak ígéit ő, kinek most oda át látszik lant és bibliával ékített síremléke. S rendre minden eltűnik; csak a szószék ezüstös pelikárjával és aranyos bíbor térítőjével bontakozik ki tisztán és az ő régi helyéről a régi emlékek megelevenülve emelkednek fel; mindent, mit a gyermekkorban átéltem, a felmagasztosult pillanat mind újból átéletem velem; aztán az emlékek megszólalnak: Pár évvel ezelőtt hazánk egy kitűnő fia, Sámi László, kinél a mély tudomány az igaz szerénységgel, a ragyogó szellem a szív melegével párosulva, megalkotják azt a férfit, kit mindenki szeret, de nálamnál jobban se nem szerethet, se nem tisztelhet senki, tehát Sámi László a többek között ezeket írta nekem: „Derék atyja, midőn 1840-ben megválasztott gy.-monostori lelkésznek, beköszöntő beszédét nekem, mint jó barátjának, megküldte. Azóta hiven őrzöm, most 37 év múlva, mint becses és kedves ajándékot, küldöm a leányának ... olvassa el, mert nagyon megérdemli“. Tehát 39 éve annak, hogy elhangzott az ige: „Az egyházi szolgálatot kérem, ki vélek együtt szolgálva vagyok . . . Legeltessétek az úrnak nyáját, nem kényszerűségből, hanem öröme!“.

Aztán megkezdvén egyházi beszédét, folytatta: „Mert kedvesebb lenne előttem egy kisdud virágkoszorú, melyet a közszereget s bizodalom tűzne homlokomra, mint egy trónus, mint egy birodalom, melyet hatalom vagy erőszak igazságtalanul játszanék kezemre“. S e szavakat nemcsak a pályakezdő ifjú, vagy fiatal költő mondta lelkesült hevében, hanem valóban nemes, egyszerű természete az igaz szeretetet nem cserélte volna fel soha semmi dicsőséggel. S habár harminczkét évi pályáján a szeretet virágai közé rejtettek szűrő töviseket is, de családi életében soha meg nem szomorodott. Hiven emlékszem, hogy egyszer szelíd mosolyával e templomi székre mutatva, így szólt: „Nézd kis leányom, 1842. július 2-án ide hoztam édes anyádat s azóta, ha nem is ül ott, én mindig látom. Épen úgy látom, mint az első napon: szép gyermekarczával imakönyvére hajolva“. Akkor még nem értettem, mit tesz az, tizenöt, tizennyolcz év múlva is olyannak látni élettársunkat, mint az első napon, most értem s azt hiszem, ez a legjobb, a mit mondhatunk.

Gyöngéd nemes szívének egész jósága, melylyel elárasztotta ifjúságomat, oly mélyen és élénken él emlékemben. Emlékszem az év utolsó éjjeleire, midőn az egész család aludt s csak ketten voltunk ébren, ő egyházi beszédét írva, én pedig kis rostélyos ágyamból erősen lesve, hogy mikor jön az angyal, kitett, czípőmbé elhozni az újévi ajándékot, melyet a „jó gyermekek“ megérdemelnek. Az angyalt csak most látom, akkor egyedül a gyöngéd atyát láttam, ki minden öt perczen eljött betakargatni kis leányát s puha kezével megsimogatni vánkosba rejtett arezát. Emlékszem, hogy már három éves kis koromban térdére ültetve tanított írni, olvasni s ha pár évvel később a tornác fehér falára irt hosszú sorszámot ki tudtam mondani, úgy örvendett. Ez örömet akarta egyszer megzavarni agg esperesünk:

— Szép, szép, de majd vagy tíz év múlva fog-e így sikerülni egy jó magyaros ebéd elkészítése?

—Fog még előbb is! — szólt kilépve a mi jó mamánk.

Hosszú téli estéken a kerek asztal körül ülve, vagy nyári délutánokon nagy árnyas fáink alatt naponta felolvasott nekünk. De a kora reggel és esti órákat csendesesen csak nekem szentelte: reggelenként nagy kertünk harmatos fűvén át kivezetett

a vad virágos rétre, kristálytisza hegyi forrásokhoz s ha fáradtak voltunk, leültünk egy-egy mohos szirtdarabra s folytatta tovább azokat a csöndes, szelíd előadásokat, melyeken én akkor *úgy* lelkesültem: Róma nagy fiainak hőstetteit, a ragyogó művelt Görögország fénykorát, azt a bűbajos kort, midőn a történelem Herosai összeolvadtak az Olympus isteneivel: a hitrege költészet a valóval. Épen oly szeretettel beszélt az ókor világrázó eseményeiről, mint a minden estén élőkbe táruló csillagokról, csakhogy én akkor sokkal szívesebben hallgattam az elsőt, mert bármily szeretettel csüngtem a csillagsugaras égen, de hinni nem akartam azokból a csodadolgokból semmit. Sokkal kedvesebb volt előttem *úgy* az ég, a milyennek láttam és hittem: az a halvány fényben körülfutó csillagfelhő hogy is lehetne más, mint vezérfonala az ős honba visszatérő Osaba királyfinak? Sehogy sem tetszett nekem, hogy azokban a kis rezgő csillagokban világot keressen valaki. Hogy *egy* piczi halvány fényű pontocska tizenkétszázszor lenne nagyobb a mi földünkénél, vagy mint akkor hívóm, az „egész világ“-nál! Hogy egy másik parányiságnak nyolczakkora holdja legyen, mint a miénk! S hogy az a sugár, melyet mi látunk, sok ezredév óta jött, míg idáig ért s ha a mi földünk visszasugárzik oda, ott mindig azt a sugárt látják, mely Krisztus születése előtt több ezer évvel indult el innen és hogy a nagy mindenségben ezer meg ezer olyan bolygó lenne még, mint a mi tündöklő napunk! Mindezek oly hihetetlen csodadolgok voltak, melyekre én csak fejemet ráztam a tudatlanság hitelenségével. De kitaró, szelid gyöngédségével tovább folytatta tanítását azokon a feledhetetlen gyönyörű nyári estéken, mikor a telehold ezüst szalagokat von kertünk fehérlő útaira s az ég rezgő csillagaival úgy borult a vén Viegysza magas ormaira, mintha be akarta volna takarogni. E holdfényes, virágillatos estéken annyit beszélt napról, holdról, csillagokról, világosság terjedéséről, szóval a naprendszerről, hogy végre megszűnt minden kétely, helyet adva egy erős, mindig növekedő váagnak, hogy milyen jó lenne azt: *tudni!*

Emlékszem, hogy legkedvesebb hónapjában, szeptemberben, mikor a réteket rózsaszínes lila fátyollal vonja be az őszi kikircs, mindig kimentünk a tavaszbúza aratásba s míg az aratók víg éneke között kévére dőlt az aranysárga dús kalász s a

mi reggel hullámos aranytengernek tetszett, alkonyra sárgabarna tarlóvá változott, édes apám várakozással tekintgetett szét a fátyolozott fényű láthatáron. Leste a kedves gólya-madarakat, hogy vájjon déli útjokra kelve, nem szállnak-e erre? Hadd hoznának emlékeket a kedves szülőföldről és ha gólyák nem is szálltak a légben, de a gyermekkori emlékek minden őszzsel újult erővel megjöttek és merengővé tették vidám kedélyét. Ilyenkor úgy szeretett elbeszélgetni, hogy mily megkapó az a búcsuzgatás, készülődés, mikor ezek a kedves, szelíd madarak útra kelnek. Emlékszem, mint gyermekded kedélye tiszta derűjére, szerető szíve igaz gyöngédségére, hogy mikor eljött a szüret ideje, a városból hozatott szőlőfürtöket felaggatta paszulykarókra, hogy szüretet csináljon nekünk, „szegény kis havasi gyermekek“-nek. S ilyenkor a visszaemlékezés édes merengő hangján beszélgetett kedves szülőföldre — Szabolcsmegye szüreteiről, és az emlékek aranyos ködén át még az is, mint valami nagyon kedves emlék tűnt fel előtte, hogy *egy* ilyen szüret alkalmával futott, mint kis fiú. a lobogó lángok közé s kezén az égés nyomait mindig mutogatta. A havas ormú vén Vlegyászával ilyenkor legtöbbit bajlódott: itt már mindjárt tél lesz, régen ott fehérlik az előcsapat s ott? . . . de vájjon mit is csinálnak most ott az enyhe égaljon Kótajban? Be régen is nem tudok rólatok semmit!

„Pedig ki ne vágnék tudni jó anyjáról,
Bár gyöngén ápolva legyen dajkájától;
Magyarország az én kedves édesanyám,
Erdély pedig szelíd felnevelő dajkám“.

Emlékszem — és ez az emlék mindig szent lesz előttem — hogy leánykorom utolsó-előtti napján egy hétköznapi délutáni templomozás után, midőn a néhány vén asszony már távozott s mi csak magunkban maradtunk itt, megfogta kezeimet s^v áthatott hangon így szólt hozzám: „Kis leányom, épen e helyen, hol most állunk, öntötték fejedre a keresztvizet és itt mondd el egy pár nap múlva, mint menyasszony, az esküt és új életbe repülsz szerető szülőid köréből. Új életedben is légy mindig szelíd és jó: a bűnnek még az árnyékától is óvjad magad, mert a hol az árny, ott már közel a való. Az életben legnagyobb örömem akkor volt, midőn te születted, eddig az öröm tisztaságát nem zavarta egy keserű csepp sem és én

hiszem, hogy benned való gyönyörűségemet te nem változtatod fájdalommá, szégyenné soha!

Oh, hogy e szent helyen állva, miért nem kérhetem meg: Csalódtál-e bennem édes jó atyám?

És a mikre ezentúl — egy néhány verőfényes év gyors elrepülése után — emlékszem, azok mind nagyon szomorú dolgok: gyors letűnte az oly boldog család napjának, gyászos özvegyiségre jutása annak, ki pár évvel azelőtt így énekelte boldogságát:

„Szerelmednek tengerével
Elborítád ifjúságom;
Lelkem megvéd magadnak,
Fogyhatatlan szívjóságom.

Mikor a nemes lélek elszállt, elvitte magával a te életvidor egészséges arcodról is az öröm derűjét. Megtörve kedélyben és egészségben, három év múlva idejöttél, hogy légy mindvégig annak közelében, kit mindig olyannak láttál, mint első napon.

A ki kedves halottakat sirat, annak sokszor kellett éreznie, hogy nehéz napjainkban az emberek olyan részvételjesekek, jók irányunkban; az lehetetlen, hogy hálásnak ne érezze magát, ki szülői vagy gyermekei ágyánál részvétkönyveket látott valaha csillogni és a hála szelid felemelő érzése évekig meg tud élni csöndesen s egyszerre az emlékek sokasága vagy valami kimagyarázhatatlan erő foiytán túlrad és szavakban keres határt magának. Mindig szívembe voltatok zárva ti, kik az ő ágyaik mellett oly hosszan virrasztottatok velem együtt, de ily végtelen mély hálát, mint most e kis templomban, még sem éreztem eddig soha ! Látom jó mamám kínos hosszas szenvedésénél az ő jó testvérét, látom a te ágyadnál, édes jó apám! az én testvéretem, ki férfi létére oly feláldozó gyöngédséggel ápolt, mintha egyetlen lányod lett volna! És látom mindazokat, kik oly, jók voltak akkor és kiket én áldani fogok mindig!

Es most Isten veled, te kis templom! Szentelt falaid között szentelt emlékek kerestek fel és kilépve kis előcsarnokodból, mindig előttem fog e pillanat állni: az orgona méla hangja még zúg, a sírok mellett lassan lépdelnek el a hívek, kiket hajdan az én jó apám fiatal ábráddal a felvilágosultság által akart egy magasabb fokra emelni, de a kiket a szétfosztott áb-

BENICZKYNÉ-BAJZA LENKE.

rándok foszlányain át is mindig szeretett és igaz szívvel munkált előmenetelükön. A virágos sírok felett a fák lombjai összeborulnak s köztük madarak énekelnek; a légben suhogó galambok szállnak vissza toronylakukba, a templom fehér falán az augusztusi nap fényes sugarai repesnek és a napóra felett nagy fekete betűkkel int az ő írása: „Lejár órátok!”

Oh, fájdalom, hogy a tietek, édes jó szülőim, idő előtt járt le !

Gyarmathy Zsigáné.

Beniczkyné - Bajza Lenke. Bajza József költőnk leánya. Ez idő szerint elbeszélő irodalmunk egyik legszorgalmasabb művelője. Beszélyei jeles elbeszélő tehetségre vallanak, regényeiben rendszeren valami erkölcsi vagy társadalmi tétel bebizonyítását tűzi maga elé és igyekszik azt következetesen megoldani.

Már fiatal leány korában kezdett írni. Első regényei: *Az előítélet és felvilágosultság* és *Itt és a jövő életben* még az 50-es években jelentek meg és kedvező fogadtatásban részesültek. Ennek daczára évekig nem irt, míg a 70-es években ismét felvette a tollat és azóta egyik regénye a másikat szaporán követi. Ott találjuk azokat minden elsőrangú lap hasábjain. Az utóbbi években a drámairodalomban is tett kísérletet. Drámái: *Rhea* és *Edith* a nemzeti színház játékrendén vannak. Regényeit újabban füzetes vállalatban bocsájtja közre. Ezek közül *Mártha* német fordításban is megjelent. Érdekes regényei: „*Erdei lak*“, melyben a rang- és cím nélküli polgár erényeit és küzdelmeit festi, a rang- és címarisztokratia tétlenségével szemben. Legkiválóbb regénye: *Rúth*. Ebben a hősnő egy cigány nő leánya, ki az emberi társaságtól elzárva szilajon tölti gyermekéveit. Mint serdülő leányt szedi fel őt az útszélen egy embergyűlölő dúsgazdag gróf, mi-

dőn anyja, a vén cigányasszony épen éhen hal és a vad leány káromolva döngeti az útszéli Szűz Mária képet. A gróf magával viszi a vad cigányleányt kastélyába, hol az fokozatosan átalakul, szellemvilága ébred, értelmes művelt nővé lesz. Ez átalakulás, majd küzdelmei társadalmi helyzetével, boldogtalansága és végre sorsának jóra fordulta képezik e regény tárgyát.

Beniczkyné-Bajza Lenke 1878 óta tagja a Petőfi irodalmi társaságnak, mely társaság ülésein maga szokta műveit felolvasni.

B. Büttner Lina. Kedves beszélyírónőnk, ki mindjárt első elbeszélésével feltűnést keltett. Ez első elbeszélése „*A teremtés ura*“ 1870-ben jelent meg a Főv. Lapokban és elsőrendű ítéseink figyelmét felkeltette. Második elbeszélése „*A tudás fája*“ szintén a F. L.-ban jött. Ebben egy fiatal leány gondtalan vidámsággal kel útra, útközben meglát egy akasztást. Az akasztófa lesz ránézve a tudás fája, mely megismerteti az élet nyomorával és szenvedéseivel.

E két általánosan feltűnést keltett beszélye után Büttner Lina irt már vagy kétszáz beszélyt és rajzot; azonkívül két kötetre szóló aphorismát. Irt sokat az ifjúsági lapokba. Ezek közül a Dolinay által szerkesztett „*Lányok Lapja*“-ban szebbnél szebb elbeszélései vannak. „*A rút kis leány története*“ önálló kötetben is megjelent. „*Stella*“, „*Bogdán Erzsike*“ feltűnést keltett elbeszélések; irodalmunkban nem igen akadunk párjukra.

Ő fordította le Carmen Sylvia (Erzsébet, Románia királynője) „*Egy ima*“ ozímú elbeszélését, gyönyörű nyelvezettel.

„Alig van írónőink közt egy is, ki oly sikerrel, oly igazi hivatással lépett volna föl, mint Büttner Lina“ — írja felőle a Magy. és Nagyvilág. S valóban

B. Lina beszélei érzésteljesek, szívvel, következetességgel ír. Tárgyát akár a képzeletből, akár a társaséletből veszi, mindig kerekdeden dolgozza fel. Beszélei elszórva jelentek meg a Föv. Lapokban, Ország-Világ, Magyarország és Nagyvilágban, Vasárnapi Újság és más lapokban.

B. Büttner Lina Sajóvamoson, Borsodmegyében született, hol édesatyja Grüntherwitzi Büttner József lovag, a Keglevich-család jószágigazgatója volt. A kitűnő férfiú Németországban nevedett, de olyan magyar hazafivá vált, hogy a forradalom előtt hét megye választotta táblabírájává. Bitka lelki tulajdonokkal felruházott neje, Dihovszky Anna segedelmével leányán minden szépért és jóért lelkesülő honleányokká nevelte. Azt nem érhetette meg, hogy Írónökké lettek. Korán elhalt. Ekkor az özvegy édesanya Aranyos-Maróthra költözött gyermekeivel. Itt írja B. Lina kedves dolgozatait.

Kár, hogy összegyűjtve még nem adta ki munkáit, mert az így is kedvelt és népszerű író, bizonynyal nagy olvasó közönséget hódítana köteteinek.

Mutatványul:

Az öreg Péter története.

— Rajz. —

.Nagyon egyszerű, közönséges történet ez. Mert olyan egyszerű közönséges embernek, mint az öreg Péter, nem is lehet valami regényes, poétikus története. Dolgozott gyermekségétől késő vénségéig, dolgozott reggeltől estig, hogy megélhessen. Ez ugyan magában véve még nem szerencsétlenség, mert hisz azért vagyunk emberek, hogy dolgozzunk. Maradtunk volna szépen majomnak, most olyan vidáman és könnyen élhetnénk az őserdőkben, mint a tündérek a rege-világban. De nem! A nagyravágyás eredendő bűne rávitt egy hiú, különczködő gorilla-párt, hogy emberré legyen s azzal vége lett a gondtalan vidám életnek: „arczod verejtékével keressed meg a te mindennapi kenyeredet“, — ez az emberi lét föltétele.

Csakhogy némely ember dolgozik négyért, s a kenyér, amit arez verejtékével megkeres, egynek is kevés; s Péter épen ezek közé tartozott. De neki nemcsak négyért kellett dolgoznia; gunyhójában ott volt még ötödiknek a nyomor is. A nyomor, ez az éhes, rongyos, örökké sivító szörny, a sátán e kitett gyermeke, melyet, ki tudja, miként csempészett be a gonosz a szegény ember kis lakába. Meglehet, hogy szerencsétlenség, meglehet, hogy Péter önhibája volt s talán ő maga nyitotta meg neki gunyhója ajtaját s bocsátotta be tudtán kívül, — de elég, hogy ott volt; s ha eleinte, míg kisebb volt, alig vették észre, később már nem bírtak vele, nem tudtak tőle megszabadulni, mert amily ijesztő mérvben nőtt az, épen oly arányban pusztultak ők maguk; s mintha csak az a becsempészett éhes esodaszülött a Péter szelid jó gyermekein táplálkozott volna, úgy elfogytak és kivesztek azok mind.

Péter már mindent elvesztett, de a nyomor még akkor is nála maradt, sőt még nőtt, nagyra fejlett; s amint nagyobbodott, erősödött, mindkövetelőbb lett, mindsürgetőbb, míg végre, mikor már nagyobbra nem nőhetett: akkor megmutatta a szegény embernek a *bűn-újját*. De Péter keresztet vetve magára, rohant ki gunyhójából, hogy oda többé vissza se térjen.

Azt mondják: a hol legnagyobb a szükség, ott legközelebb az emberi könyörtület, — s Péternek is e végeihagyatottságában akadt egy jóltevője, a ki módot nyújtott neki keresetre.

Épen nagyon rossz idő volt, valóságos Ítéletnapja s egy emberséges ember a gonosz viharban sajnálván befogni a lovait, elküldte az öreg Pétert, némi csekély pénzösszeget bízva reá, hogy azt egy távolabb helységbe vigye; az ügy sürgős volt s ha még az nap estig jól elvégzi a dolgot, majd megjutalmazza érte.

Péter elszántan ment neki az ég és föld harczának, pedig verte az eső s a vihar úgy rohanta meg, mint valami útonálló rabló; átkutatta rongyos ruháját, nem-e rejteget valahol egy kis meleget, hogy végkép kifosztothassa; — aztán ott kavargott körülte s megrázta, megforgatta; majd meg elébe került s csapkodta az esőt szeme közé s tépte-szaggatta le róla a foszlányos szűrt.

Az öreg mindezt nem nagyon bánta; melegítette a tudat, hogy: pénzt visz! A nyomor rabja sajátos, eddig nem ismert büszkeséget érzett a gondolatra, hogy ő nála pénz van, pénzt bíztak reá! S a viharral való küzdelemben meg-megtapintotta, ott van-e még? Zsebébe nem tehette, mert onnan kiesett volna, az már rég nem volt olyan állapotban, hogy valamit tarthatott volna benne; látta ezt megbízója is; azért begöngyölgette neki egy erős karton kendőbe s Péter dereka köré kötötte. De mikor elért kül-

detése helyére, rémülten vette észre, hogy a pénzt elvesztette. A mint a fergeteg tépte, rángatta, a kendő valahogy leoldódzott derekáról.

Elveszett, csakugyan elveszett!

De egy rongyos éhes embernek ki hinné azt el, hogy a rábizott pénzt elvesztette és nem elsikkasztotta? Már hogyne sikkasztotta volna el, ha oly szegény, hogy nem képes az okozott kárt megtéríteni.

Péter rögtön visszafordult s azon az úton, melyen jött, kereste mindenfelé az elveszett pénzt. Akkor már az ég haragja lecsendesült s a föld is elnyugodott s ő a rémület éleslátásával megvizsgált minden bokrot, barázdát s útszéli követ, de hiába, nem talált semmit!

Mindig gyorsabban és lázasabban keresett; megtette azt az utat kétszer; eztán letért s ment előre, mindig keresve, anélkül, hogy tudná hová megy, arra amerre előbb nem is járt.

Azalatt a nap is leáldozott már s magával vitte a pompás szívárványt^ melyet pedig a földnek engesztelésül szőtt az“égre; s a lassan derengő félhomályban megjelentek egyenként a fényes csillagok; de Péter nem vette észre e változást, rémült tekintete mereven a földre irányút s gyorsan ment. előre, folytonosan keresve.

Az út ekkor erdőszélén vitte el, s ott végre meglátta egy kökénybokor alatt a nagyvhágú barna, karton kendőt.

Remegve vette föl s keze reszketett, a mint szétrázta, — de a pénz, nem volt benne.

Egészen lehajolt a földre s úgy kereste égő szemmel a bokor mellett, de nem találta sehol, sehol! . . .

Akkor odaborult az útszélre, s az öreg ember, ki nem sirt, mikor nejét és gyermekét eltemette, ki könnytelen szemmel hagyta el végkép gunyhóját, most kétségbeesett zokogásban tört ki. Nem azt az elveszett néhány forintot siratta, de egy egész hosszú élet átka, nyomora nehezült e pillanatban lelkére. Nem a folytonos szerencsétlenség törte meg, de a tapasztalás, hogy a nagyvilágon annyi millió ember között nem talált egyet sem, aki önzetlenül kezét nyújtotta volna neki, hogy segítse a balsors súlyát elviselni!

A kehely színültig telt meg, anélkül, hogy tudta volna, s ez volt a végső csepp, — ki kellett csordulnia . . kicsordulnia keserű könnyekben. Fölkelt s eltántorgott az erdő felé.

Mit keresne ő most már az emberek között, a keserves felismerés után, e súlyos pillanatok öntudatra ébredésével lelkében? . .

*

*

*

Az éj ünnepi, magasztos és ragyogó volt. A csillagok tiszta fénye leszállt a magasból s ott ragyogott minden eső-cseppben, mely a vihar után

még a fa, bokor és fű levelein rezgete, míg a szelíd hold nesztelenül terítette szét sugár-fátyolát a földön s kettős szívárvánnyal díszítte fel az eget.

Az erdő előtti réten a világok még mindig remegtek az ijedtségtől, pedig a haragvó vihar most már mint enyhe szellő gyöngéden ingatja-ringatta őket; de egy-egy virág elhajolt előle s könyes szemmel susogta: „Boldogtalanná tettél!” — „Bocsáss meg s még boldog lehetsz!-” — eseng a szellő melegen, édesen. — „Már késő! — sóhajtja a virág lehulló levele, — s a szellő bánatos halk zokogással viszi magával a meghalt virág vég-lehelletét: a szerfceszálló illatot.

Az erdő komoly tölgyfái elmerülve néznek az égre, álmodozásukban már-már a csillagok közé emelve koronáikat. Csupán egy magányosan álló ezüst topolynak súgnak-búgnak a lombjai oly nyugtalanul, s levelei reszketnek, röpkédnek, mint megannyi zöld és fehér éji lepke: s ez ezüst-topolynak egy messzebb kinyúló ágán: függ, élesen lerajzolódva a tiszta hold-sugaras, illatos légben — az öreg Péter! Az öreg Péter felkötve egy erős ágra ugyanazzal a nagyvirágú barna karton kendővel, melyből azt a néhány forintot elvesztette.

Már úgy ment az erdő felé, mint a regebeli öreg, ki a halált hívta, csakhogy mikor az neki megjelent, nem arra kérte, mint amaz: „Uram, ezt a kis fát emeld a hátamra!” — Péter ellenkezőleg azt kívánta, hogy magát emelje a fára.

S ott aztán a topoly lombjai, mint ezüstcsipkés szemfedő úgy borultak reá; a hold szentsugárral vette körül összekuszált fehér haját, s a csillagok úgy fénylettek-lobogtak körülte, mint milliárd halotti gyertya.

Most már a számadás ki volt egyenlítve, az élet ajtaja betéve; Péter elmenekült a földről, a nyomor és emberi nyomorúság elől oda, hol — mint remélem, sőt szeretem hinni és óhajtom — az ígért „nyolez boldogság” közül legalább is négy az övé lett . . .

B. Biittner Lina.

Aphorismák.

A ki nem akar mást hallani, csak hízélgést, az ne panaszkodjék, ha csalódott.

*

*

*

Sajnáljuk a férfit, a ki nem tiszteli a nőket, mert ebből látni, hogy nem bírt az élet első s legnagyobb áldásával: nem volt jó anyja.

* * *

A kinek a körében legjobbak vagyunk, legnemesebben gondolkozunk, azt szeretjük legjobban a világon.

G. Büttner Júlia. B. Lina ifjabb nővére, regényeket, hosszabb beszéyleket ír. Első beszélje „Balszillagzat alatt“ a Föv. Lapokban jelent meg 1873-ban. Azóta hatvanhét kisebb-nagyobb elbeszélést írt, a Föv. Lapok, „Hon“, Ország-Világ, Magyar Bazár és a Petőfi-Társaság lapja számára. Begénye „Örvény a révben“ 1885-ben jelent meg önálló kötetben. Megjelenésekor a lipcsei „Magazin“ nagy elismeréssel emlékezett meg róla. Egy történelmi beszéllyre kitűzött pályázaton „Mind a tizenhárom“ című beszélly ével elnyerte a pályadíjat és azt a csángóknak ajándékozta. Szerkesztette és részben írta is a „Rózsák könyve“ című díszes rózsza-anthológiát.

Pedig Büttner Júlia eddig csak mellékesen foglalkozott az irodalommal, mert édesanyja évek hosszú során át beteg volt s ő ápolta; e mellett vezette a nagy háztartást, gondozta és gondozza most is kertjét; abban a sok-sok legszebb és legnemesebb rózsát. Akácza magasságú Bubens rózsafája alatt szokott üldögelni nővérevel, Linával, kinek ápolásával tölti napjait édesanyjuk halála óta.

Júlia irálya sokban hasonlít nővéréhez. Ö hosszabb beszéllyeket ír, jobban részletez, meséit több szövevénynyel alakítja, a felöltött kérdéseket mélyebben kiaknázza; de ugyanazzal a fogékony kedélylyel, éles megfigyelő tehetséggel van megáldva, mint Lina. A két nővérnek nemcsak irálya és gondolkozásmódja hasonló, de írásuk is a csalódásig egyenlő. A Büttner-nővérek kétségtelenül kiváló helyet vívtak ki maguknak a magyar irodalomban.

Mutatvány „Örvény a révben“ című regényéből:

XX V. fejezet.

Túl a Sajón, lenn a kiöntésekben, zsibongó élet ébredt az alkonyattal. A vízi madarak serege sikongva, bűgva, kiáltozva kereste föl éji tanyáját. A békák is beleszóltak a zajba fertelmes kardalukkal. Csak a sas hajlongott egykedvűen ide-oda, initem törődve az izgatott nyugtalansággal, mely a nyugalmat s csöndet megelőzte. A vízén innen a park fáin alig mozdult a levél. Az apró pázsitra már leborította az est könnyű nedves fátyolát, s a hús harmat ráhullt arra az elgyötört emberre is, ki ott feküdt eszméletlenül a bozót közt, csaknem eltakarva a lilagyopár, muhar és vad-zab által. És a hús nedves est beálltával Bakács magához tért.

Midőn eszméletét visszanyerte, mintha teljesen elfeledte volna az elmúlt órák borzasztó eseményeit; s csak mint egy nagy beteg bágyadtan, szenvedőn maradt fekve a vadvirágos fűben, míg az álom kábultságával nézte az égen átvonuló felhőket s a röpkedő vízi szárnyasok seregét, s hallgatta a meg-megrezzenő lombok közt az apró madarak halk csevetelését. A távolban egy kakuk szólt, s ez a hang még jobban elvonta őt a jelentől.

Nagy testi gyöngesége úgy is a múltba vetette most vissza. Mintha újra az a gyöngé, beteg, éhes és szomorú kis gyermek lett volna, a ki egykor épp itt feküdt az összeborult gyom közt a fűben, ott a Maros partján, inig a távolban a kakuk szólt s édes anyja a szegényes fehérneműjüket mosta a folyóban. Lassan ott is reájok borult az ég, s a kis fiu látta a csillagokat is feltűnni a szegény asszony munkája fölött. Mert hisz a munkát titkolni kellett; nem illett volna az az öreg papnéhoz; megszólták volna azok, kik mindennek bővében voltak. A szegény úri asszonymnak és gyermekének semmi sem illett. Titokban kellett éhezniök, dolgozniök, titokban sírni és szenvedni. Mások kegyelmére voltak szorulva, az volt bűnök. És ez a félnék, gyöngé asszony nem soká élhetett abban a bűnben, hogy terhére legyen valakinek; elment hát innen, oly szerényen és alázatosan múlva ki e világból, mint az egy úri asszonyhoz illett, ki még temetésével is mások kegyelmére szorul. Gyermeke aztán ténfergett tovább azon a sivár tövises úton, melyet számára a nagylelkű jöltevők kijelöltek. Szerény és aiázatos volt mindig, mint a hogy édes anyja tanította; azért gázolt aztán keresztül rajta annyi bitang és azért tehette reá, mint férfira kezét az ocsmány nőszemély, egyik jöltevőjének gazdasszonya.

De ez előtt a bágyadt férfi előtt, ki itt fekszik a park legtávolabb részén a magas fű között, most mintha ez is csak álom lenne. .Nehéz gonosz álom, de melyet nem kell megsiratni.

Aztán még egy halvány vézna kis gyermek árnya, fehér halotti ruhában jelenik meg előtte. Az ő kis gyermeke. De alig látja, már bezáródik a sír is fölötte.

Akkor azt mondták, hogy Bakács nem szerette gyermekét, mert nem siratta. Azt senki sem tudta, hogy a gyermek nem egy éjjelen eljött hozzá s vigasztalta apját, lecsókolta könyeit s hívta magával. És ő mindig azt ígérte, hogy követni fogja; és el is ment volna utána, de nem volt elég lelkiereje, elég bátorsága, hogy menjen, hová ura még nem hívta.

.... Aztán jött egy fényes ragyogó álom, a dicsőség álma. És ez álom mellett a múlt szenvedése, nyomora s a nyugós durva jelen mind, mind elmerült! Ez álomban ő boldog volt és szabad, gazdag és hatalmas !...

Büttner Júlia.

Serákné-Hentaller Elma. Született Jászberényben, neveltetését részint ott, részint Budapesten nyerte. Az irodalmat korán megkedvelte. 10—12 éves korában már olvasta a magyar remekírókat, később Gföthe-t, Schiller-t és jeles francia és angol műveket. Első irodalmi kísérlete egy természetrajzi dolgozat volt a „Méhecskéről“, mely pályakoszorúzva jelent meg Szabó Bichard „Gyermekbarátjában“. E siker arra ösztönözte a kis lányt, hogy ezentúl rendszeren írogatott. Jegyzeteket készített a művekből, melyeket olvasott; később a gyermeklapok (Ifjúság Lapja, Méhecske) rendszeres dolgozótársa lett, de legtöbbit írt fiókja számára. Lefordította Eousseau „Emil“-jét, Stáél „Oorinná“-ját, s e munkáit rejtegetve őrizte. Drága édesanyjánk, ki maga is írt és Szilárda név alatt 16 évig volt munkatársa társa Friebeisz „Nefelejts“ című lapjának, nagyon örült kedvelt gyermeke szép tehetségének. Úgy ő, mint író ismerősei buzdították Elmát az írásra. Elma írt is szorgalmasan. Álnév alatt jelentek meg rajzai, beszélyei, komolyabb elmefuttatásai. Később kezdett saját neve alatt írni. A Magyar Bazár, Nefelejts, Vasárnapi Újság,

Egyetértés, Pesti Napló, Nemzet stb., s más napi- és szépirodalmi lap közölt tőle kisebbnagyobb rajzot, elbeszélést, tárczát.

Elbeszéléseinek egy részét 1885-ben adta ki önálló kötetben „Köd előttem, köd utánam“ cím alatt.

Álljon itt ama bíráló, melyet a legelterjedtebb napilap, az „Egyetértés“ irt könyve megjelenésekor.

„Köd előttem, köd utánam“, e cím alatt csinos kötetbe foglalta tizennégy kisebb elbeszélését S érák né-Hen tallér Elma asszony, ki eddig közrebocsátott műveivel igen kiváló helyet biztosított magának a magyar Írónok folyvást tömörülő sorában. Az imént megjelent kötet már ismert dolgozatoknak gyűjteménye; mindenik darabja látott már napvilágot egyik-másik szépirodalmi vagy napilap hasábjain s a ki elolvasta akkor e kis rajzok, elbeszélések valamelyikét, az bizonyára szívesen fogadja most a többit is. A szeretetreméltó írónok nem fárasztja tehetőségét szapora productióval, mint sokan, s nyilvánosságra juttatott művein meglátszik az a gondosság, szeretet, melylyel egyszerű, kedves meséit csinos formába önti.

Mutatványul:

Az öreg Cserepes története.

Szegény öreg Cserepes, — most is látom, hogy botorkált lefelé a görbe utón rongyos ködményben, lyukas csizmákkal, lobogó ősz hajjal. Fején nem tűrte a kalapot, mert az korlátozta az ő láiasát. Mindig a feje fölött keresett valamit a levegőben, soha sem nézett egyenesen maga elé, mint más halandó ember.

Gyermekes észszel kívánesian néztem utána s bizonyos rettegés fogott el, ha közeledni láttam, s különös magaviselete folytán természetesnek tartottam a parasztgyerekek gálád tréfáit, kik iszonyú lármát csapva futottak utána s hátulról nagy köveket, óriási sárkölönczöket dobáltak a feje fölött. Az apraja nem volt ügyes a dobásban, vagy nem mérte erejéhez a felmarkolt rögét, úgy, hogy az irányt tévesztve zúdult Cserepes bácsi hátaközepébe és csak azért nem lökte fel szegényt, mert gyenge marokból repült.

És nem akadt senki, ki a pajkos műveletet meggátolja. Engedték futni az eszelős öregot pajzán üldözőivel. Olyan mindennapos volt már ez a jelenet évek óta, hogy senki sem botránkozott meg“ rajta.

Én csak azt nem bírtam megérteni, mért kapkod mindig a feje fölé? Mert bolond, — mondták az emberek. Később azután megtudtam, hogy az öreg Cserepesnek is volt története, nagyon egyszerű kis történet, de elég arra, hogy észét veszítse belé az érzékeny kedélyű ember.

Az öregek derék, munkás fiatal embernek ismerték Cserepest, úgy emlegették, mint a kit tisztelt, becsült az egész város; erre a házra is, arra is ő tette fel a mestergerendákat. A fiatal ácsnak jól ment dolga, főleg mikor már megházasodott. Felesége takaros, dolgos menyecske volt, a ki nem is üres kézzel jött az ura házához. Nagyon boldogok voltak. Hát még mikor gyermekük született! Azt az örömet, boldogságot leírni sem lehet. A kis ház négy fala teljes mennyországot zárt magába; Cserepes egyszerű észével, *meleg* kedélyével a teremtő különös kegyeltjének tartotta magát.

A legsürgősebb munka mellett is mindig feleségére, gyermekére gondolt, tekintete mindenütt a két kedves alakot kereste.

Pajtásai sokat bosszantották e miatt és csodákat beszéltek józan életéről, érzékeny, asszonyos természetéről. Más is csak fiatal, másnak is van takaros felesége, gyereke nem egy, de hat is — még sem ül mindig otthon, nem rabja a családi életnek.

Cserepes nem törődött a gunyolódókkal. Mikor munka után haza szabadulhatott, gyönyörűséggel dédelgette kis fiát.

Boldog embereknek nincs története. Mit lóhetne erről tovább beszélni? Igen, csakhogy épen mikor az ember képesnek érzV-magát a boldogság tul-csapongó érzésével keblére ölelni az egész mindenséget, akkor állja útját a végzet s akár érdemelte, akár nem, rámeri a vakon kiszabott csapást. És ettől a pillanattól kezdődik ez ember története.

— Tessék nézni, ép amott arra a kétablakos házikóra rakták fel a tetőgerendát, — beszélé öreg kocsisunk, a mint a külső utcán végig hajtott. — Cserepesek épen itt szemben laktak. A kis gyerek négy esztendő volt már, sokat futkosott az apja után s ha valahol megpillantotta, utána iramodott.

Cserepes fenn dolgozott a tetőn, kezében villogott a szekercze, serényen hullatva csapásait a félig nyers fára. A tompa ütések vidám füttyel kísérte.

Olyan napsugáros idő volt, hogy szinte káprázott bele az emberek szeme. Az ácsnak kis fia kiszabadult a szobából, anyja karjaiból s a füttyűszót felismerve, ujjongó örömmel futott atyja keresésére.

Cserepes nem vette észre. A szarufát kellett egymásba illeszteni, izmos karjait magasra emelve, hatalmas csapásokat mért a gerendákra.

Isten tudja, hogy történt, mi okozta, de a nehéz szekercze ütésre

emelve kirepült kezéből s a kiálló gerendákon cigánykereket hányva zuhant alá a földre.

— Megállj ! — hangzott felülről az egetrázó kiáltás.

De már későn.

A kis gyermek vakon futott veszedelmébe, mert az atyja kezéből kihullott szekercze egyenesen fejét hasítá ketté . . .

Én is ott voltam, elfacsarodott szívem arra, a mit látnom kellett. Olyan hirtelen esett meg a szerencsétlenség, mint a csoda.

Szegény Cserepes már azt nem tudja, hogy jött le a háztetőről, arról sem igen tudna beszélni, mi vitte a feleségét sírba; megzavarodott agyában csak egy emlék eltörölhetlen, csak egy kép lebeg örökösen szemei előtt: a levegőben repülő szekercze. A fényes aczélon csillog a napsugár, hiába kapkodja, sohasem éri el, nem bírja felfogni. A sárkölönczök, miket a pajkos gyerekek feje fölött hajigálnak, mind fényesre fent gyilkos fegyver az ő szemében és kétségbeesésig fokozzák rémületét.

— Mért engedik kegyetlenkedni a gyerekeket? — kérdem.

— Nem értik még ők azt . . . mormogta az öreg kocsis szürke bajsza alatt és a lovak közé csapott.

Hentaller Elma.

Szabóné-Nogáll Janka a legkedvesebb írónök egyike. A 70-es évek végén tűnt fel csevegéseivel. S milyen csevegések ezek! Olyan kedvesek, szellemdúsak, mint Írónőjük, visszatükrözik teljesen az ő énjét. Szabóné-Nogáll Janka született Békés-Gyulán és tanulmányait otthon a szülei háznál nyerte, édesatyja Nogáll László törvényszéki bíró vezetése alatt. Nagyon fiatalon kezdett írni. Alig közölték a lapok első irodalmi dolgozatait, már hírnévre tett szert. Munkái nem felületes szórakozást nyújtanak, de mély benyomást tesznek reánk. Észre lehet venni művein, hogy írónőjük nemcsak a költőket olvasta, de bölcselmi s tudományos munkákat is tanulmányozott. Bizony elárulom, hogy Petőfi, Arany, Beranger stb. mellett komoly olvasmányul Kant, Rousseau szolgált neki. Azért olyan sokat mondó aztán minden ítélete. Nem találunk nála üres

frázisokat, felesleges szóhalmazt. 1876-ban Nagy-Váradon a tanítónői vizsgát letette, de az oklevél előnyeit nem vette igénybe, hanem teljesen az irodalomnak szentelte idejét. Megismerkedvén Szabó Endre költőnk és az „Üstökös“ szerkesztőjével, annak nejevé lett. De tollát nem tette le, hanem a háztartás és gyermekei nevelése mellett is szorgalmasan működik az irodalom terén.

Írt sok neveléstani dolgozatot, tárczaczikket, újabban ír elbeszéléseket és a Dolinay Gyula ifjúsági iratainak rendes munkatársa. Dolgozik a Magyar Salonba, Pesti Naplóba. Korábban a Fővárosi Lapokba és a Családi körbe, mely utóbbi lap életrajzát és arozképét is közölte. Gyönyörű szép elbeszélése a „Lenvirág“ nagy tetszésben részesült s német fordításba is megjelent.

Mutatványul:

Acherontia atropos.

Ne tagadja tovább! Jól láttam arczán a bosszúságot, midőn természetrajzi magyarázatai hajótörést szenvedtek az én járatlanságomon.

Emlékszem, uram, sohasem feledem el. — Midőn ön két óra hosszat magyarázott egy sajátságos nevű állatkáról, kimerítően beszélt az acherontia atropos tulajdonságairól: rátekintek önre és egész bizalommal kérdem:

— Uram, mi az acherontia atropos?

Ekkor mormogott ön valamit a nők tanulásáról és bosszús arczczal viszonzá:

— Hát egy esti lepke: a halálfejú boszor.

Aztán sietve távozott; elvitte álmomat is. Egész éjjel nem hunytam be szemeimet. Egy szeme tartott ébren, egy gondolat gyötört. Oh! ne bizza el magát, hogy ön miatt történt ez. Csak az acherontia atroposra gondoltam mindig. — Hogy mit? Azt megtudja most, midőn nyíltan nézek szemébe és határozottan mondom:

— Ismerem már az acherontia atropost.

Azt se gondolja, hogy valamely természetrajz áttanulmá-

nyozása után épen olyan tudományosan fogok beszélni, mint ön — egy pillangóról.

Bízom benne, uram, hogy a mi beszélgetésünket nem hallja meg Fabricius, Linné vagy valaki, ki hozzájok hasonlítana. És így elbeszélhetem az én elmélkedésemet (elég jó böjti kifejezés ez?) egy nyugtalan lepkéről, mely a sötétséget szereti s halálfejet hord magán. Elmondhatom azt is, hogy ön és az ön természetrajzai — csekély véleményem szerint — tövednek.

Az acherontia atropos nem egy rút hernyótól származik, hanem az ő anyját *unalomnak* hívják, atyja: a *roszakarát*, rokonai — vagy divatos tárczairói nyelven: *cousinejai* — ezekhez hasonló fogalmak.

Még most is látom az ön tanári arczát, hallom komoly határozott hangját, melylyel elmondta, hogy az acherontia atropos barna torján a nagy sárga folt, két fekete ponttal, az, mit az emberek képzelme halálfejjé alkotott. Beszélt fekete-barna, sárgásán hamvazott első szárnyairól, a hátsókról, melyek mállásárgák két-két fekete ponttal. Még sárga, feketén gyűrűzött potroháról is megemlékezett, röpteret pedig három és négy ujj között változónak mondta.

Ugy-e csodálkozik, hogy én az ön nevezetes természetrajzi magyarázata ellenére azt állítom, hogy az acherontia atroposnak nincs változatos színe. Oh, higye el, uram, sötét az, fekete. Csak a halálfejet hordja magával, mert a hol megjelen, megöli a szívek hitét, bizalmát, elrabolja a gondolatot. Elúzi az élet kedves, édes percét is: mérget önt a boldogság szűktartalmú poharába, olyan rémséges lepke ez: bosszúságot, bánatot, gyötrelmet, szégyent hoz megjelenésével.

Röptére pedig nemcsak három és négy ujj között változik. Mindenüvé kiterjed szárnya, hol emberek laknak, kik beszélni szoktak egymással. Alig van kivételes hely, hol nem ismerik.

— Ez a legnagyobb éji lepe, — monda ön, — szárnyait lebegtetve robajjal repked; a falámokhoz dörzsöli nyelvét, mi által élesen sivítни tud. Hozzá tette még, hogy néha a méhkasokat látogatja.

Most talán megegyezünk. Az én lepkém is a legnagyobb azok közt, melyek a sötétséget szeretik. Robajjal halad, az is

igaz, csak egyszer jól kilesse, megtalálja a biztos utat. Nemcsak élesen, de olyan rémségesen sivít, hogy megállítja a bizalommal telt szívek dobogását. Hogy „néha“ látogatja a méhkasokat, ez a legigazabb.

Nem szívesen látott vendég ő, hol a munka terjeszté ki áldásos uralmát. — A méhek elúzik a boldogság zavaróját, ő pedig keres, talál szívesebb fogadást.

Ott lebeg a színtelen ajkak körül rémes sziszegéssel; de az üde ajkakat is felkeresi. Beburkolózik a legdallamosabb hangba is, hogy még nagyobb borzadályt keltsen lelkünkben. Aztán ajkról-ajkra száll, mint virágról-virágra a nappal kecses pillangói. A mérget, mit az egyiken szedett fel, a másikkra rakja le, aztán viszi tovább, tovább . . .

Most ön néz rám kétkedve! Szerepünk megváltozott. Az ön tekintete kérdi, mi hát az én acherontia atroposom? — Magyarul, uram?

Vigyázzunk csak, meg ne hallja valamely ahhoz értő műfordító, — magyarul a sötétség lakóját, az unalom és rosszakarat gyermekét, az én acherontia atroposomat: — „azt mondják“ — nak nevezik.

Az acherontia atropos (mint a tárczairók, én is szeretek idegen és tudományos szavakkal ékeskedni), tehát ez az acherontia atropos — világért sem halálfejű boszor — kevés ideig marad egy helyen. Alig lép ki a világba, alig hagyja el édes szülőhajlékát: a kávé-asztalokat, puha pamiagokat, vagy a czukrászbolbt, kávéházat, kaszinót, — bebarangolja a házakat. Előbb nyájasan közelít, majd beiebb-belebb hat, aztán pusztítva távozik.

A kit ez az „azt mondják“, ez a gonosz éji lepe meglátogatott, elhagyják azt az emberek. A „jóbarátok“ ajtót zárnak a lepke áldozata előtt, míg őt szívesen fogadják be. Ki törődik azzal, hogy az áldozat e nagy világban egyedül áll?

Az acherontia atropos pedig jár-kél repked *fennt és alant*. Megjelen az áldozat álmában, dolgában. Örökké fülébe csengd e háborgató egyszerű, magyar neve: „azt mondják“.

Már a kis gyermekek életében kezdi szerepét. A dada azzal bírja nyugalomra a hatalmaskodó új világpolgárt, ha csodás ijesztgető dolgokat susog neki, mely egy „azt mondják“ — ből került.

S ha a gyermek megnő, nem gondolna már az acherontia atropos első átrepülésére, — kerül utána más, hogy soha se feledhesse el.

Ha ismer ön valamely kedves, szeretetre méltó leányt, környezve tisztelőktől, lássa bár felülemelkedni környezetén: csak a lepke egy száríyesapása kell s ki ma legfelül állt, holnap már a porban látja őt az emberek szeme.

Csak egyszer repüljön feléje az acherontia atropos, megkönnyítik annak az útját.

Hiszen olyan csábos erővel hat ránk a rágalmak meghallgatása. Olyan érdekes, pikáns történetkéik azok! Elbeszéli nekünk a rosszakarát, mi meghallgatjuk unalomból. Aztán mást is gyönyörködtetünk vele, csak — pour passer le temps!

Milyen szívesen, élvezettel hallgatják és nekünk megmarad amaz édes tudat, hogy — nem vagyunk unalmasak. Kedvelté, szívesen látottakká leszünk, ha értjük az acherontia atropos homályos nyelvét. Aztán meg miért lennének összejövetelek a kávé-asztaloknál, kaszinókban (az acherontia atropos táp- és men-helyeiben), ha nem ilyen kedves időöltés miatt. . .

Hallott már ön társaságban valakit egyhangúlag dicsérni? — Úgy-e nem? — És rágalmazni? — Oh hallgassunk, csak hallgassunk és mentsük a dédelgetett, gonosz lepke bolyongását ez ismert védmondattal; „nem zörög a falevél, ha a szél nem fújja“. Azaz nem repkedne az acherontia atropos sem, ha vitorlaszárnyait nem segiténé kedvező szél.

Ön, kedves tudós barátom, jól tudja, milyen kevés légmozdulat kell, hogy szél kerekedjék. Én pedig — mint nő, — tudom, hogy csak egy szó kell az acherontia atropos ébredéséhez. A szellőt pedig — mint olvastam valahol — az emberek nyelve növeli viharra.

Milyen igaz!

És e vihar-hullámokon lebeg az archerontia atropos. A vihar zúdítja őt a fülek felé, ez dörzsöli nyelvét, (mint az igazi lepke a falámokhoz), hogy hangot adjon és élesen sivítsa be a bizalom édes csöndes hazájába: „azt mondják“

Ez hangzik a társaságban, mely száműzi régi tagját, ha bebocsátotta a lepkét. Ezt hallja a bukott kereskedő, a hivatalt vesztett. Ez sivít át kísértetiesen az elhagyott nő kínos álmain át, csak ezt hallja az, kit előbb bók, hódolat környezett...

Az emberek gondoskodnak róla, hogy az acherontia atropos soha se pihenjen meg. Elküldik őt oda, hol a boldogság lakik: a szerető szívek közé, s a gonosz lepke betolakodik ide is.

Előbb csak csápjai férnek el az összeforrt kapocs között. Későbbben nő a hézag, betolja a fejét is, aztán első, második szárnyát.

Bár behatolása szennyfoltot hagy a legtisztább helyeken, az üreg egyre nő, végre benn lakik az egész lepke. Elfoglalta a bizalom, a szerelem helyét: e mézzel élő falánk állat, elfogyasztja a boldogságot. Aztán ha sivárrá, üressé tette a kintartással nyert lakot, eltávozik, hogy másfelé vesse őt a vihar, más helyről űzze el a boldogságot, mely nem az emberek sokasága közé, nem a világba való . . .

Isten önnel, uram. Ne vesse ki hálóját e gonosz lepke után, melynek az éj, a sötétség a birodalma. Várjon még, uram, talán — sokáig.

Ha majd *mindenütt világos lesz*, az acherontia atropos magától tűnik el.

Szabóné-Nogáll Janka.

Tucsek Anna neve hamar ismeretessé lett az irodalomban. A „Fővárosi Lapok”^K-ba kezdett írni a kedves fiatal hölgy, mely lapnak állandó munkatársa. Ír a Magyar Sálón, Ország-Világ, Pesti Napló, Arménia, Erdélyi Híradó és sok más lap számára. Mindig és mindenhol örömet olvasunk tőle. Neki még nagy jövője van. Tucsék Annának gyermekkorá óta főszenvedélye volt az írás. Kis lány korában már irt és barátnőinek olvasta fel dolgozatait. Midőn szülei észrevették hajlamát, kiképeztették és ő csak akkor irt a nyilvánosságnak, midőn irodalmi tanára Szász Béla kolozsvári egyetemi tanár azt mondta neki, hogy „már a világba léphet”. Önálló kötete: „*Elbeszélések és rajzok*” 1886-ban jelentek meg. A lapok általános elismeréssel nyilatkoztak e munkáról. A Fővárosi Lapok így írja

bírálatát: „Ritkaság fiatal leányban az életnek oly érett felfogása, mint minő az ő műveiben nyilvánul. Szereti a belső embert, a lelket festeni és történetei, jellemzései egészséges realizmussal s egyszersmind az előadás költészetével bírnak. Irt néhány irodalmi tanulmányt is regényekről és regényírókról s a mit Kemény Zsigmondról ír, az ítélő képességének díszére válik. Nála az írás nem a szereplés viszketege, hanem belső szükség“.

Egy gyönyörű beszélyt olvasott fel tőle Komócsy József a Petőfi-társaság 1888. nov. havi felolvasó ülésén.

Téli mese című beszélyéből:

I. Fejezet.

El nem tudom képzelni, mi fölött tanácskoznak mama és Berta olyan hosszasan? Némileg boszant is ez elfojtott suttozás. Nem kellene annji tekintettel lenniök reám. Tudok én tanulni, ha valamivel hangosabban beszélnek is.

Fel akarok kelni, hogy odamenjek s én is részt vegyek a tanácskozásban. De még idejekorán eszembe jut Méthy kisasszony haragosan villogó szemüvege, meg a leányok gúnyolódása. Különösen a hegyes orrú Tinka, ki mindig oly kellemesen mosolyog, valahányszor Jeczkómet kissé akadozva mondom fel.

A mi egyébiránt elég gyakran megtörténik — fájdalom.

Visszafordulok könyvemhez.

— „*A nátrium*: Na, tulajdonságaira nézve a káliumhoz egészen hasonlít, A vizet is hasonlóan bontja: HOH -j- Na = Na OH -j- H egyenlet szerint nátrium-hydroxidra és hydrogenre; de az elszálló H csak akkor gyúl meg, ha a vizén úszó papírra dobva, helyéből nem mozdulhat. Az elpárolgó nátrium sárgára festi a hydrogenlángot.“

Ezt igen nehéznek találom. Buzgón olvasom el vagy tízszer egymásután. Aztán feltekintek, hogy könyv nélkül mondjam el.

Sajátságos. Mama és Berta még mindig ott ülnek és még mindig suttoznak.

Oda a homályos kis szögletbe az ablak mellett a lámpa alig vet némi halvány fényt. Berta szöke feje úgy merül fel

a homályból, mint egy szelíd csillag. A mama kötőtűi is fel-felvillannak, néha izgatottan, gyorsan forogva, aztán csendesen, nyugodtan, majd megint aggódva, kételkedve. . .

Az ablakfüggöny nincs leeresztve s a havas, zúzmarás fák benézni látszanak a szobába. A hold bágyadtan világítja meg a fehér kertet. Minden hideg, havas, egymásbaolvadó ott künn, az utak, a fák, a bokrok... és én hiába iparkodom kivenni a hintát vagy a csipkerózsa lugast. Valami láthatatlan kéz megrázza a fákat s hópelyhek hullanak alá. . .

Megint a vegytanba nézek.

— „*A nátrium*: Na, tulajdonságaira nézve a káliumhoz hasonlít“ . . .

Mama tűzbe jön s hangosabban kezd beszélni. A kötőtűk heves indulattal mozognak.

— Ezt így kell elkészíteni, Berta. Meglásd, hogy így sokkal jobb lesz. Meg ne próbáld máskép!

— De mama, hátha nem fog sikerülni — szól Berta félénken.

— Mondom, hogy igen. Jobban tudom én, mint akármelyik szakácskönyv.

Aha! Hát így vagyunk? Most már mindent kitaláltam. Holnap vendégünk lesz ebédre. Ezért a fontos tanácskozás. Megnyugodva nézek megint könyvembe, de a nátrium et Oo. még mindig makacsul vonakodik besétálni emlékezetem ajtaján.

Vájjon ki lesz a holnapi vendég? A Dani és Eóbert hórihorgas tanítója? A miatt nem szoktak ily fontos tanácskozások tartatni. Vagy talán dr. Király, a papa collegája? Hiszen csak a múlt vasárnap volt itt. Vagy uram Isten — talán épenséggel Méthy Laura kisasszony? Sőt az sem lehetetlen, hogy az igazgató úr! . . . Es én még mind nem tudom a leczkémet s valószínűleg holnap sem fogom tudni. . .

Elhatározom, hogy nem gondolok többet egyébre. Hősileg leküzdöm kíváncsiságomat és teljesen figyelmen kívül szándékozom hagyni Bertát, ki himzésével kezében odaül szembe vélem az asztalhoz.

De nem tehetem, hogy néha mégis rá ne nézzek. Olyan szép, szelíd piros képe van. Nem állhatom meg, hogy ne kérdjem ismét magamtól, Isten tudja már hányadikszor: meddig fogok még oly makacsul vonakodni, legalább némileg

hasonlítani hozzá? . . . Fehér köténye mellett a kulcsomóval s kezében hímzésével maga a megtestesült háziasság, kellem és jóság. ...

Nekem oly jól esik reánézni; a nátriumot öntudatlanul morzsolgatva fogaim között, számlálgatom a kulcsokat övében, nézem a fényes vonalat, melyet a lámpa vet szőke hajára, s kezeit, melyek bámulatos gyorsan mozgatják a tűt.

Egyszer felnéz s szemünk találkozik.

—Tudod-e már a leczkédet? kérdi mosolyogva.

Természetesen a fejemet kell ráznom.

— Oh, Berta, csak a vegytan, meg Méthy kisasszony ne léteznének a világon!

Elkeseredve merülök le ismét a kálium, nátrium és lithium tömkelegébe, — de a kísérlet ezúttal sem sikerült.

Künn léptek zaja hallszik, hangos beszéd és nevetés, s berontanak a fiuk, a hidegtől pirosra csípett orczákkal, ruhájukon hólapdák, csatározások s egyéb elemi csapások látható nyomait viselve.

Mindketten sietnek kijelenteni, hogy igen jó étváagnak örvendenek, a mi egyébiránt rendes állapot náluk — s Berta felkél és kimegy, hogy a vacsora után nézzen.

Most már igazán „adieu“ tanulás! Azt előbb végig kell hallgatni, hogy volt felépítve a vár, hány ágyúgolyóval bombázták meg, mennyivel volt erősebb az ellenség, miként győzték mégis vitézül le, s minő sajátságos körülmények folytán hagyott egy kemény hógolyó hős Dani ruhájának épen azon a részén igen gyászos nyomokat, melyet rendszeren csak retirálás közben szoktak az ellenséggel szembe fordítani.

Mama kijelenti, hogy ez a két fiú valóságos eleven ördög, mit én is készséggel helybenhagyok, de azért elhatározom velök, hogy holnap délelőtt együtt kísértjük meg itt az udvaron egy vár felépítését.

Most hazajön a papa is, elmerülve gondolatai és aktái közé. Nem tud ellenni nélkülök egy perczig sem. Még a vacsora alatt is, míg jóságos mosolylyal hallgatja a mi fecsegésünket, arczából látom, hogy a holnap délelőtti törvényszéki ülésen elnököl.

Egyébiránt ezúttal a szót csak a fiúk viszik; mama igen

izgatott s mozdulataiból látható, hogy valami beszélni valója van a papával, ki azonban ennek még csak sejtelmével sem bír.

Berta még a szokottnál is csendesebb s néha sajtáságos szórakozottsági rohamok lepik meg. Például, hogy kétszer is elindul a bor után s mind a kétszer a nélkül tér vissza, meg hogy a papa fekete kávéját az alsó csészébe kitöltve teszi az asztalra — s több effélébe.

Mindezt azonban csak mintegy félálomban látom és halom. A holt napi vegytanárra folyvást mint lidőrcznyomás nehezedik reám, s a sültben és salátában, a fehér abroszban és piros borban, meg a gyertyalángban, mindenütt csak a Méthy kisasszony lebegett előttem, különböző kísérleteket téve, melyek sehogy sem akartak sikerülni, s én többször összerezzenek, hogy mást mindjárt explodál valami . . . Kimondhatatlan örömmökre szolgál tehát ezúttal, midőn mama a szokottnál épen félórával hamarabb küldi feküdni a gyermekeket, s míg a két íú egyhangú mormogással fordul ki az ajtón, én hálás szívvel szaladok szobámba — s vetem magam a párnák közé.

Egy pillanatig eszembe jut ugyan: nem jobb volna-e, ha leczkémet most . . . Majd holnap reggel . . . Igazán, reggel jobban is lehet tanulni . . .

Persze, a mint az ágyban vagyok, az álom egyszerre kimegy a szememből s megint csak előttem áll Méthy kisasszony, villogó pápaszeme mögül mérgesen pislantva ki, s egy pohár piros borba egy darabka papirost dob, aztán nátriumot tesz reá s okvetlenül azt akarja, hogy az ott gyuljon meg.

Ebbeli igyekezetében igen komikusan néz ki s ón hangosan kezdek nevetni; de e pillanatban a pohárból sárga láng csap ki s Méthy kisasszony diadalmasan kezdi magyarázni, hogy az hidrogén-láng, melyet az elpárolgó nátrium fest sárgára. Most a láng vérpirosra változik, majd sárgás-zöldre, aztán vakító fehérre, és én gyönyörködve nézem e szép színeket s magamban nevetem Méthy kisasszonyt, ki épen olyan, mint egy füles bagoly, s nagy igyekezettel akarja elfűjni a pohárból kicsapó lángot . . .

— Alszol Erzsike? — szólít egyszerre Berta, ágyam fölé hajolva. — Olyan hangosan neveltél!

— Dehogy, nem alszom, — felelém félálomban. — Csak az a Méthy kisasszony, meg a színes lángok . . .

— Ha nem alszol, beszéljünk — mond Berta, s oda ül ágyam szélére. Én nem tudok aludni, Erzsike. Most korán van még, ugy-e?

— Persze, hogy korán. Én sem tudok aludni, — mondám, s igyekszem minden áron nyitva tartani szemeimet.

— Tudod-e Erzsike, hogy holnap vendégünk lesz ebédre? Épen meg akarom kérdezni, hogy ki, midőn — ejnye — egy pohárból megint színes lángok kezdenek előugrálni és táncolni a szemem előtt ... De még hallok, midőn Berta mondja:

— Ma is itt volt és mama meghívta, mert ritkán jöhet be a városba ... De én úgy félek, Erzsike, hiszen még nem mondott semmit és én csak úgy gondolom ... De hátha nem igaz? Oh Erzsike ... de hiszen te alszol, Erzsike ...

— Úgy hiszem, — feleltem még valami olyanformát, hogy: no bizony, hogy lehet egy ebédől félni, meg azért, hogy holnap vendég jön, miért kell oda állani az ablak elé és nézni a fehér kertet, a fehér fákat s a fehér holdvilágot? ...

De nem tudom, hogy elmondtam-e ezt csakugyan?

Gondolom, egy óra múlva felébredtem, és gondolom, Berta még mindig ott állt és még mindig nézte a kertet ...

Tucsek Anna.

Sikor Margit, Hevesiné, csaknem egyidejűleg adta ki könyvét az előbb említett fiatal írónővel. Neve máj ismeretes volt nemcsak a győrvidéki lapokból, de a Fővárosi Lapok, Budapesti Hírlap s más lapokban megjelent beszélei, rajzai, tárczái és elmefuttatásairól. Erőteljes nyelvezettel írja érdekes tárgyait. A szelleműs fiatal hölgy, nagy írónk Toldy Ferencz unokája, született Győrben, hol a legkitűnőbb nevelésben részesült. Az élénk, víg kedélyű lánykát vágyai a művészi pályára vonzották, de atyja ellenezte, hogy színésznő legyen. Ekkor szellemi élvezetet keresve írogatni kezdett, de csak titokban, álnév alatt, nehogy édesatyjának tudomására jusson az ő írónősége és attól is el-

tiltsa. Már félévig írta a győri lapokba „Nihil“ álnév alatt tárczáit, melyeket a közönség nagyon kedvelt, mikor a Budapesti Hírlapba beküldött egy beszélyt. A lap örömmel üdvözölte őt az íróók sorában. S ím, a titoknak atyja nyomára jött, de a lányka nagy meglepetésére még csak nem is haragudott. Ettől kezdve aztán sokat írt az említett lapokba. 1888-ban elnyerte a „Jó könyvek“ pályázatán a 250 frtos díjat egy népies elbeszélésével. Két kötetre terjedő regényét most közli a „Budapesti Bazar“. E regényét azonban már régebben írta, miután férjhezmenetele óta letette tollát, de reméljük, nem végleg.

Kvassayné-Kun Melanie. E tehetséges íróó a tollat könnyen kezelte, folyékonyan írt, de inkább a képzeletből, mint a tapasztalatból merítette az anyagot. Nagyon fiatalon, élte virágában, boldog házasságának második évében halt el 1886. júliusban. Kisebb elbeszéléseket írt a szépirodalmi lapokba. Két regénye: „Sötét pontok“ és a „Sors kegyenczei“ 1884-ben jelentek meg.

Beksits Gusztávné, Bogdánovits Krisztina sokat ígérő tehetség az elbeszélő irodalom terén. *Bogdánovits György* (atyja neve) álnév alatt ír, tragikus jellemeket fest. Eredeti gondolkozásmódja jellemzi. Bajzái 1887-ben jelentek meg „Az ón kis világom“ cím alatt. Ujabbán a „*Diva*“ című elbeszélését adta ki.

Hermán Ottóné Borostyán Kamilla kedves elbeszéléseit többnyire az Egyetértés közli.

Klárné-Angyal Ilka a színpad számára dolgozik. Es pedig nemcsak hivatással, de sikerrel is. Népszínművésznő s népszínműveket ír. 1886-ban lepte meg a közönséget „A zsidó árendás“ című népszínművével, mely műve a népszínházban nagy sikert aratott. Az-

után írta „Az urak és cselédek“ és 1887-ben „Ne vigy minket a kísértetbe“ népszínműveit, melyek a vidéken napirenden vannak. Ismerve a népszínművek alakjait, sikerrel dolgozza fel tárgyait, zamatos, gördülékeny magyar nyelven; jól jelenetез s hatásos mozzanatokat tár elénk.

Hihetőleg még sok érdekes tárgya vár feldolgozásra s ha a művésznő a színműirodalomra is szentel idejéből, bizonyynyal ép oly sok élvezetes estét fog nyújtani a közönségnek művével, mint alakításaival.

Balázné-Bognár Vilma. Kedves énekművésznőnk nemcsak hangjával ragadta el a közönséget, de a tollat is oly ügyesen forgatta, hogy szép magyarsággal és kedélylyel irt elbeszéléseit, rajzait, elmefuttatásait mindig élvezettel olvastuk. Első kis műve „Emília“ címmel általános feltűnést keltett. A lapok mint írónőt üdvözölték, „a minék— úgy mondja — ön óriási módon örvendtem és soha sem berlini, sem drezdai színpadi sikereimre nem voltam olyan büszke, mint arra, hogy írónőnek fogadnak“.

Kedves kis elbeszélése a „Fővárosi Lapok“-ban megjelent „*Megfagyott gyermek*“ is.

Madarassy Clotild regényei kedves olvasmányul szolgáltak a 60-as években. 1868-ban jelent meg tőle „Valéria“ regényei 2 kötetben. Eendkívül művelt, képzett hölgy, ki hivatással forgatja a tollat. Sokat dolgozott a szépirodalmi lapokba.

Szintén a 60-as években léptek fel regényeikkel Karlovsky M. Ida (Egy munkácsi rab története), és Reményi Katalin, kik a „Fővárosi Lapok“-ba több hosszabb elbeszélést is írtak; továbbá Szabó-Szentpályi Janka, ki *Homoród* álnév alatt írta „*A nővérek*“ és „*A remete*“ című regényeit. Írt érdekes útirajzot is

„Budapesttől Párizsig“ címmel. Még több munkája is van részint névtelen, részint álnevek alatt.

Beniczky Irma Kuliffay Edéné hű munkatársa volt a Családi Körnek. Később a Heckenast Gusztáv kiadványaiba dolgozott. így a közhasznú könyvtárba. Szerkesztette a Regényvilágot melybe több szép elbeszélést írt és a „Magyar Írók naptárát“. Több gazdaságba vágó könyvet írt. Gyermekek számára írta a „Regélő Gólya“ és a „Kis Koszorú“ című könyveket.

Kalocsa Róza. Kiválóan képzett hölgy, ki a nevelés terén működik és a gyermekirodalommal előszeretettel foglalkozik. írói pályáját Emília Családi körében kezdte, írt Arany Koszorújába és a gyermeklapokba. Szerkesztette a „Méhecske“ című gyermeklapot és pedig kitűnő paedagógiai tapintattal. Most már ötödik éve szerkeszti a Lány világot, mely lap különösen alkalmas olvasmányokat nyújt fiatal lányoknak.

Gyermekkönyvei: Tündérbert. A nagymama regéi. Igaz történetek és mesék. A szorgalom jutalma stb.

Foglalkozik a nevelési irodalommal is. Rendkívüli nyelvtelenség. Írt francia nyelvtanokat és újabban a volapük könyveket írja álnév alatt. Több mint 20 önálló kötete jelent már meg. Legújabb könyve „Válogatott elbeszélések és színdarabok“ az ifjúság számára hézagpótló. Tárgyait ezekhez a magyar népeletről veszi és magyar társadalmi szokásokat és erkölcsöket rajzol.

Vörös Eszter gazdasszonykodásba vágó értekezleteivel tette magát ismeretessé. Szabó Richárd „Gyermekbarátja“-ban a gyermekeknek is sokat írt „Eszti néni“ név alatt. Van egy református imakönyve „Buzgó imák“ címmel, mely a ref. nők körében igen elterjedt.

Rajka Teréz (Wargha Lajosné) Bezerédj Amália Flóri könyvét dolgozta át és mintegy folytatásául írta: Flóri újabb könyvét és Kálmán és Flóri könyvét 1872-ben.

Még leánykorában adta ki költeményeit önálló kötetben. Ő is Erdély szülötte, de Magyarországra jött férjhez. Halála előtt pár évvel írta „*Lányok könyve*“ című munkáját, mely igen kedves mulatságos könyv, nagyon ajánlható olvasmány fiatal leányoknak kár, hogy nincs eléggé elterjedve.

György Aladárné a 70-es évek elején sokat írt a női munka és nőipar érdekében a napi és szépirodalmi lapokban. Leánya: Illésy Piroska (Szabó Istvánné) szép prózai dolgozatait a „Fővárosi Lapok“ közölték. Kedves elbeszéléseket írt a „Lányok lapja“ számára is. Köztük a „Kati czipője“ valóban remek ifjúsági beszölyke.

Harmath Luiza, 1877-ben a „Fővárosi Lapok“-ban megjelent „Szép csángó lány“ elbeszéléssel keltett figyelmet. Csakhamar munkatársa lett több budapesti lapnak, az Erdélyi Híradónak, Arméniának. Első önálló kötete 1884-ben jelent meg: „Fény és árnyék“ címmel. „*Egy kis darab a nagyvilágból*“ című könyve is összegyűjtött elbeszéléseit tartalmazza. Eredetiség és erő nyilatkozik műveiben, Fordított Carmen Sylvától egy kötetet. Költeményei is vannak s ezek közül „Peti cigány“ valóban szép vers a „Hatszáz magyar dal“ gyűjteményben jelent meg. Harmath Luiza Erdélyben Tordán született és igen gondos nevelésben részesült. Gyermekekorában elárulta már írói hajlamát és azóta nem sokat bár, de szépet és szépen ír.

Varga Jankától a pécsi lapok (Pécs, Pécsi figyelő) közül csevegéseket, rajzokat, melyeket mindig élvezettel olvasunk; mély érzelemmel ír és nyelvezete elragadó.

Mutatványul íme közlöm e gyönyörű kis prózai költeményét, mely a Pécsi Figyelőben jelent meg:

Lili és én.

Jer! futkoss a zöld mohán, tépd össze a virágokat: én azon leszek, hogy picziny lábaidat ne szúrja tövis; kuszált hajadat izzadt homlokodról hadd simítsam hátra; jobb fogok lenni hozzád, mint voltak hozzám.

Dalolj! s bár hangod visszhangot kelt a messze hegyeken, én nem foglak csitítani; légy az ifjúság pezsdülő hevében csapongó, túlzott, nem fogom kedvedet megrontani: mint teték azt az enyémmel.

S ha fáradt vagy, szőke fejecskéd nyugtasd ide ölembe s aludj csöndesen: én virrasztok álmaid fölött! s ha legédesb lesz, nem ébresztelek föl: mint fölébresztettek engem.

Szeress! látod a napsugár is átöleli a földet s a szelid hold a tó tükrét csókolja; rejtett fészkeben szerelmesen dalol a fülemile s a repkény szorosán kulcsolja át a fa sudarát.

Szeress! én nem fogom elfojtani bizalmadat, veled fogok érezni, veled leszek boldogságodban s elriasztom azokat, kik mint a vampyr vesztetre törnek, véredet szívni ós megsemmisíteni téged . . . engem nem kiméit senki! . . .

S ah! ha reád nehezülne a végzet átka, s kedves neved kitörlődne a boldogság könyvéből, jer! a bánat megosztva, felényire olvad. Én veled fogok simi, nem hagylak el: mint elhagytak engem.

Varga Janka

Erdélyi-Mikes Róza a vidéki lapok egyik legkedveltebb íróője főleg neveléstani cikkeivel keltett figyelmet. „Jelenetek az életből“ című beszélygyűjteménye 1882-ben jelent meg Debreczenben.

Nagyné-Farkas Mariska szintén vidéki lapokba irt kedves rajzokat, elbeszéléseket, melyek egy kötetbe összegyűjtve 1888-ban jelentek meg „Rövid történetek“ cím alatt Szombathelyit.

Bártfay Róza született Miskolczon 1853-ban. Jó módú szülei gondos nevelésben részesítették. Már

gyermekkorában nyilvánult élénk phantasiája, mely költészetét jellemzi 1871-ben írta első költeményét a Nefejejts-be és mindaddig verselt, míg egy elsőrendű író figyelmét a prózára nem terelte, mely téren nevével most is találkozunk. 1871-ben ment nőül Bártfay Gézához. Elbeszélései az Esztergomban megjelenő lapokon kívül a „Képes Családi Lapok“-ban, „Vasárnapi Újság“-ban és „Váczi Közlöny“-ben jelent meg.

Keresztszegi Etta született Nyir-Gebén Szatmár-megyében, gondos nevelésben részesült. Nagyon fiatalon kezdett az irodalommal foglalkozni, mire szülei és rokonai buzdították is. Elbeszéléseit a Pesti Napló és Hölgyek Lapja közölték. Eegénye: „*Olga grófnő*“ az Atheneum kiadásában jelent meg.

Lukács Piroska fiatal színésznő, érzelgős, bús teremtés volt, ki 1887. aug. 16-án Nagy-Maroson agyonlőtte magát. A lapokban szétszórva megjelent elbeszéléseit, mint irodalmi hagyatékát rokonai adták ki 1888-ban „Édes álmok“ cím alatt. A könyv öt kis elbeszélést tartalmaz, melyekről az „Irodalmi Értesítő“ ezeket mondja: „az író nő saját szíve vérével írta e beszéyleket.“

Déryné-Schönbach Róza. „Déryné Naplója“ a címe a két kötetes emlékiratnak, melyet nagy szín-művésznőnk Déryné írt és mely őt író nőink sorába emeli.

E bájjal írt Naplót Déryné 79 éves korában tette papírra, rokona Potemkin Ödön buzdítására; Tors Kálmán rendezte azt sajtó alá, s a Kisfáiúdy-társaság adta ki.

Becsés mű ez szintörténelmünkre nézve, de kedves olvasmány is őszinte hangjánál, szép irányánál és zamatos nyelvezeténél fogva. Alig hinnők, hogy egy szenvedő agg. nő oly fiatal kedélylyel és meleg érzéssel tudja a múlt emlékeit feljegyezni.

Sohönbaoh Róza 1793-ban karácsony napján született Jászberényben. Mint gyermekleányka feltűnt kedves dalos lénye. Már 5 éves korában visszhangzott a Zagyva partján vidám, pajzán dalolása. Dalolt mint egy kis madár Mikor édesanyja^ özvegyen maradt, Pestre adta Eózáat „német szóra“. Énekelni is taníttatta.

Pesten olyan körben forgott, hol bő alkalma nyílt a színészekkel összejönni, gyakran eljárt a színházba is. Leghőbb vágya volt színésznővé lehetni. Édesanyja nagyon ellenezte Róza szándékát, végre azonban engedett és így a fiatal leány 1811-ben fellépett először a Haecker-féle teremben felállított színpadon a magyar színtársulattal. Mindjárt első alkalommal nagy tetszésben részesült és mindig több-több szerepet kapott. *Széppataki Róza* név alatt játszott és lett népszerűvé először a fővárosban és nemsokára az egész hazában, a vándor színészcsapattal, melynek hű és buzgó tagja volt.

1812-ben férjhez ment Déry Istvánhoz s mint Déryné olyan hírre tett szert, hogy a béesi lapok is mint ritka jelenséget emlegették. Egy német színigazgató előnyös feltételek mellett ajánlott neki szerződést, de ő visszautasította azt, mert „*csak magyar akart lenni*“.

Beutazta egész Magyar- és Erdélyországot, a hősnőt játszva és az első szerepekben énekelve mindenfelé. 1838-ban a budai színtársulathoz szerződött, 1837-ben pedig az év augusztus havában megnyitott nemzeti színházhoz, melynek csaknem a magyar szabadságharczig buzgó tagja volt.

Midőn a nemzeti színháztól megvált, egy ideig még játszott vidéki társulatoknál, de 1852-ben végképp lelépett a deszkákról. Diós-Győrben lakott férjével, hol gazdasszonykodással töltötte idejét. Férje halála után

nővérehez, Kilényinéhez költözött Miskolcra. Itt írta meg Naplóját is, mely legőszintébb nyilvánulása szelíd jó lelkének.

Mint színészno az úttörők közt volt, a nemzet ama hű, nélkülözö napszamosai közt, kiknek neve örökké fog ragyogni a magyar színművészet történelmében; mint írónot pedig itt említhetem, mert munkáját a 70-es évek elején írta.

Meghalt 1872. év szeptember 27-én Miskolozon.

Mutatványul Naplójából:

III. fejezet.

Először a színházba.

Hamar megszoktam a kedves jó Eothkrepf családnál, hol anyám egy második otthont talált számomra; vig kedvű voltam, szüntelen daloltam; ha az udvaron lehettem, majd fölvertem az egész házat. Egy reggel, midőn szinte rózsaszín kedvemben dalolva, tánezolva ugráltam az udvaron, megállít egy zömök, szürke kaputos ember, kit én már többször láttam ki s bejárni a házban. Megszólít:

— Ejnye, kis húgocskám, hát már ilyen korán fölkelte a pacsirtákkal dalolni?

Én megálltam, a dal fönnakadt a torkomon s néztem rá, haragos képet csinál-e? De ő mosolygott az ő vastag ajkával és hunyorgó apró sötét szemével s nyájasság és jóság tündökölt piros kövér arczáról. Én csak néztem rá, egyszerre elmúlt minden félelmem és megszólaltam:

— Nem fogok többé énekelni ily korán, hogy fel ne költsem az urat.

— Isten őrizze! azt ne cselekedd, hugocskám — s oda jött hozzám és megcsipkedte arezomat, — sőt azt szeretném, hogy hajnaltól egész estig hallanám azt a szép flóta hangját (még eddig soha se mondta senki, hogy szép hangom van), hát ki tanította azokra, melyeket már több ízben hallottam?

Csodálkoztam, hogy kérheti: Hát az édes mamám! mondom. Ekkor hallatszott a túlsó oldalról a mami hívó hangja, ki ott zsémbelt, hogy elhúl a reggeli, hol csatangolok megint?

Elmondtam, hogy e szürke kaputos kövér képű úrral beszéltem.

— Jaj, az nagy úr! — monda nevetve Gábor. Én megjedtem, hogy tán illetlenül viseltem magamat vele szemben, mikor csak „az úr“-nak szólítottam, mire mindnyájan felkaczagtak.

— Eredj, eredj te bolygó — monda mami — hiszen az *csak komédiás!*

— Komédiás!? — kiáltám csaknem kiejtve a kanalat a kezemből. Ennél nagyobb urat nekem csakugyan nem mondhattak volna. — De az lehetetlen, — mondám — hiszen magyarul beszélt!

— Persze hogy magyarul, mikor magyar komédiás — monda mami.

— Magyar!? — kiálték bámulatomban még hangosabban; mama azt mondta, hogy Pesten németek játszanak, ő is azokhoz járt, talán nem tudta, hogy magyarok is vannak itt.

Fölugrottam a székről, még a kávémat is ott hagytam, átöleltem az egész mamikat, térdre omoltam előtte, összevissza csókoltam a térdit: „Édes kedves jó mami, vigyen el engem oda csak egyszer! Soha se kérem többet, csak egyetlen egyszer!“

— Mi lelte ezt a leányt? — monda a mami csodálkozva hiszen ez — olyan, mint az örült; egész neki pirosodott az a sápadt arca.

De én csak rimázkodtam, a hogy csak tudtam, összetett kézzel, a gyermekek is támogattak.

— No hát legyen! — monda végtére mami, — elviszlek mindnyájatokat, hadd lásson a kis Eóza is valamit, a mit még tudom, nem látott.

Végem volt erre a napra. Izgatott voltam s a svábné, kinél himezni tanultam, nem győzött szidni. „Kózsá van ott, nem tulipán! hát varrás ez? mértföldnyi országutat hagy az öltések közt! fejtsd ki mindjárt!“

Fannira néztem keserves tekintettel, hogy szán e engem? De ő, a kegyetlen, még vigyorgott. Szép barátó! — gondolám magamban, — nem hogy velem sima, még nevet a bánatom fölött. Megállj Fanni, emlékezz reá! — mondám neki, mikor észrevétlenül tettem.

Kis életemben még ilyen hosszú napon nem volt. Végre ütött a várva várt hat óra, felszabadultunk a varrás alól, futottunk haza. De bárhogy siettünk, szörnyű hosszú volt az út hazáig. Mi akkor a halpiacson laktunk, a svábné pedig lakott a harminczad-utczában. Mégis csak haza értünk repülve.

Mentünk mindnyájan a színházba.

Déryné

Tankönyvek megírásával csak elvétve foglalkozott íróink közül egyik - másik, egyéb irodalmi munkák mellett. Sebestyéné - Stetina Ilona volt az első, ki egyenesen ez irányban lépett fel. Múlt évben egyszerre két könyvet adott ki felsőbb leányiskolák számára. Egyik „Háztartástan“, polgári leányiskolák számára, másik „Gazdaságtan“ felsőbb leányiskolák számára.

E szerint írónjük egyenesen a gazdasági irodalom terére lépett. Könyvei a legnagyobb paedagógiai tapintattal vannak írva; a bírálatok méltán említették a legnagyobb elismeréssel. Írónjük mint kiváló tanerő ismeretes a felsőbb leányoktatás terén, ki sokat dolgozik a „Nemzeti Nőnevelésbe“ is. Szakmája a nevelés- és oktatás köre.

Módszertanokat írt Melhállé-Szaák Luiza. Munkájának ezíme „Betűismertetési módszer“; készített hozzá *falitáblákat* és *olvasókönyvet*. Kitűnő könyve: „A kézügyességi oktatás célja, anyaga és módszere“. „Beszédértelem-gyakorlatok“ című munkája most van sajtó alatt. Írt gyermekverseket és aestetikai tanulmányt báró Jósika Miklósról. Melháné-Szaák Luiza életrajzát a Paedagogiai Plutarch II. kötetében találjuk, hol életrírója kedélyes episodokat is ír a fiatal hölgy életéből. A főváros egyik legkitűnőbb tanerejét bírja benne, kinek nevével a lapokban is gyakran találkozunk. Ir a Magyar Salonba, Egyetértésbe, Fővárosi Lapokba, Paedagogiai Szemlébe, Népnevelők Lapjába és sok vidéki lapba.

De Gerandó Antónina született Parisban 1845-ben, E fenkölt szellemű hölgy francia születése daczára édesanyja gr. Teleky Emma szülőföldjét, tehát Magyarországot tekinti hazájának. Testestől-lelkestől magyar, ki tettel és tollal igyekszik emelni a magyar nők érdekét.

De Gerandó Antónina 1845-ben született Parisban. Édesanyja mindjárt születése után Pestre hozta őt nővéréhez, a lánglelkű Teleky Blankához, kinek ez időben a fővárosban nevelőintézete volt. A szülők csak később telepedtek Erdélybe. Jöttek az 1848—49-iki események, mikor az atyának, De Grerandó Ágostonnak a magyar szabadságharczról irt műve miatt menekülni kellett. Az anya két kis gyermekével, Antónina és Atillával követte férjét. Az apa betegen kelt útra és útközben Drezdában meghalt. Ez időben történt gróf Teleky Blanka elfogatása is, ki 1858-ig volt fogságban, mint hónáért szenvedő martymó.

Az özvegyen maradt nő férje hazájába Parisba vitte két kis gyermekét.

Itt történt, hogy Michelet, a nagy történetíró, a „College de France“ egyik előadásán szószéke lépcsőjére ültette a két árvát és az atyáról meleg szavakban emlékeztén meg, Franciaország rokonszenvébe ajánlotta őket.

Antóninát gonddal és szeretettel nevelte édesanyja De Gerando Agostonné, gróf Teleky Emma, ki szintén irt egy könyvet, mely érdekes mű czíme: *Görögországi levelek* és a régi Attikának hiteles kútfők utáni leírása.

De Gerando Antónina 16 éves korában Parisban letette az elsőfokú tanítónői vizsgát s reá 2 évre a másodfokút. Természetesen ott francia nyelven tanult, de azért a magyar nyelvet is folyton gyakorolta, remélvén, hogy még hasznára lehet hazájának. Gyer-

mekkora óta csak 1865-ben látogatott Magyarországra, de 1874-ben végleg ide költözvén, Budapesten magánkörben kezdte meg tanítói működését. Ekkor írta *Okadatolt eredeti magyar számtan-t* (1875), melyről a bíráló melegen emlékezik meg, mint „nemes dicsvágygyal irt tudományos műről.“ Többi munkája: „Nőtan“, „A munka történetének vázlata“, „Neveléstani zene-elmélet és énekiskola“. Nemes pártfogójának Michelet-nek munkáját „A francia forradalom történetét“ is lefordította. Újabban sokat foglalkozik a gyermekirodalommal. 1879 óta Kolozsvárat lakik, hol a felső leányiskola igazgatónői állását tölti be. Tolla nem pihen, mindig kapunk tőle újabb és újabb nevelési, tanítási munkákat, melyek nagy része a „Nemzeti Nőnevelés“-ben jelenik meg. Dolgozik a „Magyar Ifjúság“-ba is.

Mutatvány „Nőtan“ című könyvéből:

XI. Fejezetből.

A nő szerepe a társadalomban.

A jó, nemeslelkű nő, ki embertársai iránti kötelességeinek eleget kivan tenni, szeretni fogja az embereket szíve mélyéből, gyengeségeik, hibáik, minden ferde oldalaik mellett. Élni és maga körül jót tenni, boldogságot hinteni, a kimondhatatlan sok fájdalom s szenvedésen enyhíteni, az ugyanegy lesz reá nézve. Igyekezni fog, tőle kitelhetőleg, a nyomoron segíteni, nem annyira alamizsna, mint munkaszerzés, a tevékenység felébresztése és az emberi méltóság felemelése által. Mert nem az a cél, hogy az ínséget enyhítsünk, de hogy azt kiirtsuk.

Minden nemes léleknek szenvedélye az embereket jobbakká, boldogabbakká tenni. A valódi jósnak ez sikerül. Magához emeli mindazokat, kikkel érintkezik, s az erény útját, példája által, ragyogónak, boldogítónak mutatván, nem pedig ridegnek és kopárnak, visszajesztőnek, mint a milyennek az álszentek festik, sokakat magával ragadhat.

A jó nő elnéző mások iránt, csupán maga iránt szigorú; nem a bűnöst, de a hibát, a bűnt gyűlöli. Nem szilárdítja meg a rosszakat, gyengesége által, rosszaságukban, de nem is fordul el kérlelhetlenül tőlük, s ha megjavíthatók, elég erősnek érzi magát, hogy kezét nyújtva, kiemelje őket az örvényből.

Jót csupán azért kell tennünk, hogy jót tegyünk, más jutalomra ne vágyjunk, különben kitesszük magunkat a keserű csalódásnak; ez a lelket megszorítja és kihozza derült egyensúlyából. A ki hálára tart számot, az majdnem mindig csalódik. Az emberek többnyire oly öntudatlanok s ennek folytán oly szerencsétlenek, hogy hálára talán nem is képesek, mert ehhez már bizonyos erkölcsi felsőbbség szükséges. Ezért megdölgondolatlanság azt tőlük követelni. Ha egy vízbe merülő méhet kiségitünk a szárazra, nem várjuk, hogy azt nekünk megköszönje, sőt arra is elkészülhetünk, hogy megcsíp. Miért várunk többet az emberektől, kikben gyönyörű isteni tulajdonok fejlődhetnek, de kik még általánosán a tudatlanság és végzet-szerű szerencsétlenség súlya alatt nyögnek. Az erkölcsi fejlődés legritkább, legkésőbbben mutatkozik.

A szellemi, társadalmi élet előmozdítására, mely a köz-művelődést annyira előre viszi és mely nálunk úgyszólván alig létezik, rendkívül sokat tehet a nő. Ha sikerül neki egy kis kört gyűjteni maga körül, oly különféle érdekes elemekből, melyek egymással rokonszemeznek és melyek képesek az ész gyönyöreit élvezni, sőt eszméik közlésének szükségét érzik: akkor a szellemi élet már meg van alkotva. Hogy érdekes beszélgetés, élénk eszmecsere fejlődhessék, okvetlen szükséges, miszerint nők és férfiak legyenek együtt s kölcsönös viszonyaikban tisztelet és becsülés, udvariasság és finom modor uralkodjék. Ha csak asszonyokból áll a társaság, a társalgás nagyon leszáll, köznapiassá válik. Férfiak magokban csak vitatkoznak, mikor nem utánozzák a nők üres fecsegéseit. Valódi, érdekes beszélgetés, csupán férfi és női ész jelenlétében fejlődhetik, mikor az illetők értékkel bírnak, egymást becsülik és udvarlással nem foglalkoznak.

De Gerando Antomna.

Külön, mint kiváló jelenséget, említhetem fel a tudományos irodalommal foglalkozó hölgyet: Torma Zsófiát. Torma Zsófia, Torma József széles műveltségű

és tudós férfiú leánya és Torma Károly egyetemi tanár nővére, született Csicsókeresztúron, Erdélyben, hol atyja folyton a régészettel foglalkozott. A kis leány beleélte magát a tudományba és most ritka kitartással kutatja a közép Marosvölgy neolith korú lelőhelyeit. Irodalmi munkásságával tanúságot tett a felől, hogy nő lettére beillik a tudósok közé, még pedig nemcsak idehaza, de Németországban is, hol kutatásainak és írói munkásságának eredményét már évek óta méltányolják. A berlini *Illustrirte Frauenzeitung* a legnagyobb elismerés és tisztelet hangján emlékszik meg felőle és kimerítően ismerteti megjelent irodalmi munkáit, szászvárosi múzeumának régiségeit.

Torma Zsófia fedezte fel a Marosvölgy első és leggazdagabb praehistorikus telepét 1876-ban. Azóta egész múzeumot hordott onnan össze. Fáradhatatlan kitartással folytatta ásatásait Algyógy, Nándor-Válya és Nándor határában. Nagy tetszéssel fogadott felolvasást tartott 1879-ben a kolozsvári múzeum-egyletben s *értekezése* az erdélyi múzeumban jelent meg (1879. V—VIII. füzet). Második *értekezése a nándori sziklaszoros barlangcsoportjainak leleteiről* szolt. Utóbb az Írásjegyek tüzetes tanulmányozására fordította figyelmét és levelezésbe lépett a hazai és külföldi tudósokkal.

Torma Zsófia nemcsak szerencsés gyűjtő és telepfelfedező, de oly ügyesen forgatja a tollat is, hogy régészeti szakirodalmi munkássága úgyszólván okmánytárú szolgál. Jelenleg sajtó alá rendezve áll nagy terjedelmű régészeti műve, melyhez gróf Kuhn Gréza írja a bevezetést.

TARTALOM.

	Oldal
Anda Kóza (gr. Bethlen Sándorné, Wimpffen Beatrix)	64
Atala, Szalay Károlyné sz. Kisfaludy	87
Balázsné-Bognár Vilma	176
Bárczay Klára	33
Bártfay Róza	179
Báthory Griszeldisz.....	10
Bedegi-Nyári Krisztina	17
Beniczkyné-Bajza Lenke	153
Beniczky Irma, Kuliffay Edéné	177
Berényi Klára	33
Gr. Bethleni Bethlen Kata	20
Bezerédj Amália	57
Bogdánovits Gy. (Beksitsné).....	175
Bulyovszkyné, Szilágyi Lilla.....	78
B. Büttner Lina	154
Cabich bárónó	35
Csáky Anna.....	15
Csiszár Amália gr. Nemesbé.....	78
Dániel Polixéna, br. Wesselényi Isvänné.....	30
De Gerando Antónina	185
Déryné Széppataki Róza	180
Dóczi Hona	13
Dóczi Zsuzsanna	13
Dukai-Takács Judith (Malvina)	50
Emüia, Szegfy Mórné	83
Erdélyi-Mikes Kóza.....	179
Erzsébet, Róbert Károly magyar király második neje	10

	Oldal
Erzsébet, Albert magyar király leánya	10
Fanghné-Gyújtó Izabella.....	130
Fábián Julianna, Bédi Jánosné	43
Ferenczy Teréz	75
Gyarmathy Zsigáné, Hóry Etelka	142
György Aladárné.....	178
Günthervitzki Büttner Júlia	159
Hajnalka (Eózsaaághy Antalné).....	89
Harmath Luiza	178
Hermán Ottóné, Borostyán Camilla	175
Horváth Böske	97
Huszár Erzsébet	47
Iduna, Szász Károlyné	71
Illésy Piroska	177
Izidora, gr. Bethlen Miklósné	93
Jánoky Anna, Hellenbachné.....	30
Jósika Júlia bárónó, báró Jósika Miklósné	81
Kalocsa Eóza	177
Karács Teréz	60
Karay Ilonka	114
Karlovszky M. Ida.....	176
Kartsay Kata	13
Kazinczy Klára, Horváth Adámné	47
Kelemen Borbála.....	48
Kempelen Riza, Győzőné	78
Keresztszegi Etta.....	180
Kétági Ágnes	13
Klárné Angyal Ilka.....	175
Kolosy Elvira	108
Kvassainé-Kún Melanie	175
Ladoni Sára	13
Lemouton Emilia, Adorján Boldizsárné ..	64
Lithvay Viktória	103
Lorántffy Zsuzsanna	23
Losárdi Zsuzsanna	28
Lukács Piroska	180
Madarassy Clotild	176
Malom Luiza	64

	Oldal
Majthényi Flóra, Tóth Kálmánná	85
Massai Ágnes	12
Massai Lilla, Mágócsy Gáspárné	13
Melháné-Szaák Luiza	184
Molnár Borbála	35
Nagyné-Farkas Mariska	179
Ozoly Flóra	33
Petróczy Kata Szidónia, gr. Pekri Lőrinczné	24
Putnoky Anna	48
Rajka Teréz, Varga Lajosné	178
Ráskai Lea	10
Reményi Katalin	176
Révay Erzsébet	30
Sövényházi Mártha	12
Sebestyénne Stettina Ilona	184
Serákné Hentaller Elma	161
Sikor Margit	174
Szabóné Nogáll Janka	164
Szendrey Júlia, Petőfiné	69
Szentpályi Janka	176
Szóllósy Nina	91
Szmrecsányi Paula	104
Takács Terézia	48
Takács Éva, Kovács Ferenczné	48
Tarnóczy Malvina, gr. O'Donell-né	101
Tophei Zsófia	23
Torma Zsófia	187
Tóth Jolán, Lonkay Antalné	100
Tucsek Anna	169
Ujfalusy Judith	30
TJjfalvy Krisztina, Máthé Jánosné	40
Vachott Sándorné Csapó Mária	77
Varga Janka	178
Gr. Vass Ottilia	92
Vay Miklósné, Adelheim Johanna	35
Vályi Klára	47
Veszprémi Sára	47
Viczay Anna	33

	Oldal
Viski K. Bálintné	107
Vitéz Zsuzsanna	19
Vörös Eszter.....	177
Báró Wesselényi Anna	14
Wesselényi Mária	33
Wesselényi Zsuzsanna gr. Teleky Adamné	33
Wesselényi Polixéna Paget Jánosné	64
Wohl Janka	118
Wohl Stefánia	118
Zápolya Borbála	10